

STRATEGIJA RAZVOJA OPĆINE RUNOVIĆI 2016. - 2021.

OVAJ PROJEKT JE SUFINANCIRAN SREDSTVIMA EUROPSKE UNIJE

Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj

Strategija razvoja općine Runovići 2016. - 2021.

PROGRAM RURALNOG RAZVOJA 2014.-2020.

Udio sufinanciranja: 85% EU, 15% RH

Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj: Europa ulaže u ruralna područja

NARUČITELJ:

Općina Runović

Trg fra Mije Runovića 5, 21261 Runović

OIB: 45457761971

Telefon: +385 21 849 507

Fax: +385 21 849 508

E-mail: opcina-runovici@st.t-com.hr

WEB: <http://www.runovici.hr/>

IZRAĐIVAČ:

ARSILLYRICA

Ars Illyrica d.o.o.

Karlovačka 26a, 10020 Zagreb

OIB: 97710289785

Telefon: +385 1 6141 226

E-mail: info@arsillyrica.hr

WEB: <http://www.arsillyrica.hr/>

SADRŽAJ

1. UVOD

- 1.1. Pristup izradi strategije razvoja općine Runovići
- 1.2. Metodologija izrade strategije, faze izrade i sudionici
- 1.3. Konzultacije s dionicima

2. POLITIKA REGIONALNOG RAZVOJA, EU FONDOVI I PRIPREMA OPĆINE ZA PROGRAMSKO RAZDOBLJE 2014.-2020.

3. ANALIZA DRUŠTVENO – POLITIČKOG STANJA OPĆINE RUNOVIĆI

- 3.1. Runovići kroz povijest
- 3.2. Geoprostorna obilježja
- 3.3. Klimatska obilježja
- 3.4. Prirodna baština i resursi
- 3.5. Kulturna baština i resursi, arhitektura
- 3.6. Stanovništvo
- 3.7. Infrastruktura
 - 3.7.1. Komunalna infrastruktura
 - 3.7.2. Energetska infrastruktura
 - 3.7.3. Prometna infrastruktura
 - 3.7.4. Telekomunikacijska infrastruktura
 - 3.7.5. Javna rasvjeta
 - 3.7.6. Groblja
- 3.8. Gospodarstvo
 - 3.8.1. Osnovni pokazatelji
 - 3.8.2. Poljoprivreda
 - 3.8.3. Malo i srednje poduzetništvo
 - 3.8.4. Poduzetničke zone
 - 3.8.5. Tržište rada
 - 3.8.6. Turizam
- 3.9. Društvena infrastruktura
 - 3.9.1. Obrazovanje
 - 3.9.2. Socijalna i zdravstvena skrb
 - 3.9.3. Organizacije civilnog društva
 - 3.9.4. Ostali društveni sadržaji
- 3.10. Zaštita okoliša i energetska učinkovitost
- 3.11. Analiza Općine

4. ANALIZE

- 4.1. SWOT ANALIZA
- 4.2. PEST ANALIZA

5. STRATEGIJA RAZVOJA 2016. - 2021.

- 5.1. Vizija, misija, vrijednosti

5.2. Strateški ciljevi, prioriteti, mjere i projekti

5.3. Usklađenost sa županijskim, nacionalnim i EU strategijama

5.4. Baza projektnih ideja

6. POKAZATELJI UČINKA STRATEGIJE

7. PROVEDBA STRATEGIJE

7.1. Institucionalni okvir i upravljanje

7.2. Financijski okvir 2016. – 2021.

7.3. Plan provedbe 2016. – 2021.

7.4. Praćenje i evaluacija, PR

8. ZAKLJUČAK

PRILOZI

PREDGOVOR NAČELNIKA

Poštovani građani općine Runovići,

sa zadovoljstvom pred vas stavljamo strateški dokument koji daje cjelovito stanje u prostoru s razradom ideja i mogućih rješenja za buduće aktivnosti u svrhu boljitka svih stanovnika sa područja općine, a sagledavajući sve u kontekstu razvoja cijele imotske krajine.

Prostor općine obuhvaća tri naselja, Podosoje, Runović i Slivno, svako sa svojim specifičnostima posebno naglašenim kroz konfiguraciju terena, naseljenost i geografski položaj koji uvjetuju i određeni potencijal ukupnog prostora.

Uz zatečeno stanje izgrađene komunalne infrastrukture cilj je daljnja izgradnja i unapređenje postojeće u svrhu poboljšanja uvjeta življenja kao i gospodarskog razvoja.

Ovaj važan dokument nam otvara vrata bespovratnog financiranja iz EU fondova u unapređenju komunalne infrastrukture kao i mogućnost poduzetnicima za kandidiranje poduzetničkih projekata i unaprjeđenje gospodarskih potencijala.

Sveobuhvatnom analizom i postavljanjem ciljeva Strategija daje smjernice za ukupni razvoj i boljitak svih stanovnika, zaustavljanje depopulacije, zadržavanje mladih i obrazovanih kao i povećanje ukupnog standarda življenja.

Na ovaj način želim zahvaliti svima koji su na bilo koji način sudjelovali u izradi ovog dokumenta sa željom za oživotvorenjem zacrtanih ciljeva na dobro budućim generacijama.

Općinski načelnik Josip Lešina

1. UVOD

Slika: Područje općine Runovići i susjednih JLS

Općina Runovići jedna je od osam općina koje se nalaze na prostoru Imotske krajine, u Splitsko - dalmatinskoj županiji, čije je glavno administrativno sjedište grad Imotski. Općina Runovići podijeljena je na naselja Runovići, Slivno, Podosoje i prostire se na 59,42 km². Prema zadnjem popisu stanovništva iz 2011. u općini je živjelo 2.416 stanovnika.

Općina Runovići urbanizirano je naselje, leđima naslonjeno na Mračaj i njegove obronke, a licem okrenuto polju. Nažalost, zbog iseljavanja i devitalizacije populacije, prvenstveno kroz ekonomske emigracije, kao i one radi školovanja, prirodni resursi Runovića slabo su iskorišteni, te je indeks razvijenosti ovog područja II¹. Za programsko razdoblje 2014.-

2020., pod nazivom EUROPA 2020, usvojena je Politika regionalnog i ruralnog razvoja², te se provodi s namjerom zaustavljanja negativnih gospodarskih i socijalnih trendova na ruralnom području, kao što je cijela Imotska krajina, što je značajna prilika za održiv i sustavan razvoj sredina koje imaju potencijale za rast i nedovoljno iskorištene resurse. Europska komisija inzistira na definiranju operativnih strategija razvoja i održivog financiranja njihove provedbe na regionalnom i nacionalnom nivou svih država članica, pa tako i Republike Hrvatske (RH). Nastavno, jedinice lokalne samouprave (JLS), kao najmanje administrativne cjeline, također moraju definirati razvojne politike i izraditi vlastite strategije razvoja, usklađene s dokumentima više razine. Takvi su dokumenti preduvjet za korištenje predviđenih financijskih sredstava Europske komisije, a slabije razvijenim općinama iz I. i II. skupine prilika da putem istih financiraju razvojne projekte.

„Duh Runovića, lukav i lak, ne da se namamiti ni uhvatiti. Pleteš krtole od konopljike i riječi, vučeš sake, bacaš mriže, a on na dnu Bežovanova vira. U Boljavi zapinješ plenice, po Podosoju ploče, a on u oblacima, u Čalinoj jami...“

Petar Gudelj

Izrada strategije razvoja općine Runovići, u skladu sa stvarnim potencijalima koje ima, ključna je analiza postojećeg stanja te zajednički, koordiniran i integriran pristup svih ključnih dionika općine. Ovakav integrirani pristup omogućit će efikasnije korištenje prednosti i prilika iz okoline koje doprinoste višem standardu kvalitete života svih stanovnika, što mora biti okosnica svakog strateškog dokumenta. Nadalje, nužno je pravodobno

¹ Indeks razvijenosti <https://razvoj.gov.hr/o-ministarstvu/regionalni-razvoj/indeks-razvijenosti/112>

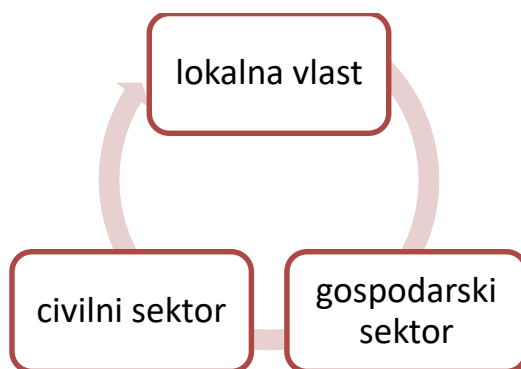
² <http://www.strukturnifondovi.hr/program-ruralnog-razvoja-2014-2020>

odgovoriti na ključne izazove (nezaposlenost, emigracija, gospodarske stagnacije i ekonomske krize), odnosno stvoriti preduvjete za kvalitetan i održiv život u zajednici. Veliki prostor za razvojne mogućnosti donose novi globalni trendovi ruralnog razvoja, kao što su ekološka i organska poljoprivreda, ruralni turizam i druge, nepoljoprivredne gospodarske djelatnosti u ruralnim sredinama.

1.1. Pristup izradi strategije razvoja općine Runovići

Dokument Strategija razvoja predstavlja planski dokument politike lokalnog razvoja, odnosno srednjoročni strateški dokument koji se izrađuje za razdoblje od šest (6) godina od 2016. do 2021. godine. Strategija obuhvaća konkretne korake prema ostvarenju zacrtane vizije, misije i postavljenih strateških ciljeva, operacionalizirane u obliku ključnih razvojnih prioriteta i mjera, strateških projekata i aktivnosti, razrađenih u zasebnim poglavljima. Za izradu strategije koriste se informacije i podaci dobiveni putem analize svih relevantnih činjenica, iz glavnih zaključaka izvedenih na provedenih radionicama s radnim skupinama, SWOT i PEST analizom, identifikacijom specifičnosti i potreba dionika, poštujući aktualne politike te širi strateški okvir, ciljeve i prioritete koji su donešeni i provode se na županijskoj, nacionalnoj i razini Europske unije (EU).

Lokalni dionici – pojam se odnosi na predstavnike gospodarstvenika, civilnog sektora, lokalne vlasti, odnosno građane. Strategija je u vlasništvu svih lokalnih dionika koji kreativno sudjeluju u osmišljavanju politika i ocjenjivanju uspjeha lokalnog razvoja. Odgovorni su za kreiranje i provedbu strategije te realizaciju njenih krajnjih rezultata, što jasno ukazuje i na visoku odgovornost same lokalne vlasti, koja ima instrumente za provođenje strategije te odgovornost prema cjelokupnom stanovništvu na području općine koja je demokratskim putem istu izabrala. Odgovarajući kapaciteti svih nositelja, kao i konstruktivno sudjelovanje strateških partnera prilikom provedbe planiranih mjera, izravno utječu na uspješnost realizacije ciljeva strategije, usmjerenih prema razvoju infrastrukture, poduzetništva, turizma, industrije, zaposlenosti te smanjenja nejednakosti u društvu.

Ilustracija: Dionici lokalnog razvoja

Programsko razdoblje strategije - adekvatno srednjoročno programsko razdoblje obuhvata strategije je od 2016.-2021. Taj vremenski period uklopljen je u programsko planiranje na razini EU i RH, što omogućuje lakšu povezanost općinske strategije s dokumentima više razine (županijske, regionalne, nacionalne, sektororske, prema programskim područjima, i sl.). Identificirani strateški projekti više kategorije i kompleksnosti izrade zahtijevaju dulji vremenski rok priprema i višegodišnju provedbu, a kako bi se valorizirali postignuti rezultati i učinci, nužan je duži period promatranja i evaluacije. Izvedeni zaključci poslužit će za donošenje strateških smjernica za naredno razdoblje programiranja, kako bi se iskoristila dobra praksa i prenio *know-how*³ na naredne generacije dionika.

Sadržaj strategije

A N A L I Z A / O C J E N A S T A N J A - Analiza stanja sadrži najvažnija razvojna obilježja, trendove, probleme i potrebe općine na području prirodno - prostornih obilježja, demografskih obilježja, infrastrukturnog i prometnog sustava, zaštite okoliša, gospodarstva, društvenih djelatnosti, upravljanja razvojem, suradnje; tumačenja, usporedbe (npr. sa statističkom regijom, državom, EU). Iz nje proizlaze ocjene potkrijepljene činjenicama, pokazateljima, argumentima i komentarima, te nalazima iz prethodnih analiza, strategija i drugih razvojnih dokumenta. Analiza stanja služi kao podloga, odnosno polazište potrebno za kreiranje razvojnih prioriteta.

S W O T ANALIZA sadrži ocjenu snaga i slabosti (unutar općine), prilika i prijetnji (izvan općine) bitnih za razvoj svih važnih područja obrađenih analizom stanja; obrazlaže i tumači koji su i kakvi stvarni čimbenici razvoja i potencijali za razvoj, ali i ograničenja i prepreke razvoju.

P E S T ANALIZA koristi se za analizu okruženja u političkom, ekonomskom, socijalno-demografskom i tehnološkom okruženju. Predstavlja temelj za strateško planiranje. PEST pruža pregled vanjske situacije koja može imati utjecaj na subjekt, analizom unutar promatrane industrije, sektora, okruženja:

- Političko okruženje - trenutna politička situacija ili pojedini propisi mogu zaustaviti planirani razvoj područja, što opet za posljedicu može imati i pozitivan i negativan ishod.
- Ekonomsko okruženje - državna ekonomija, bogatstvo države, županije ili regije također utječu na strateško

Ilustracija: Područja PEST analize

³ Iako se najčešće koristi u području tehnike, pojam „know-how“ u širem smislu obuhvaća cjelokupno znanje i iskustvo potrebno za suvremeno poslovanje, tj. odnosi se i na organizaciju poduzeća ili institucije, knjigovodstvo, informatiku, komercijalu i sl. (<http://limun.hr/main.aspx?id=25709&Page=2>)

planiranje. Ukoliko se radi o gospodarski zdravom području u kojem sudionici imaju potencijala tj. dobru proizvodnu i kupovnu moć, općine će se lakše odlučiti za prodaju dobara ili pružanje usluga na takvom području.

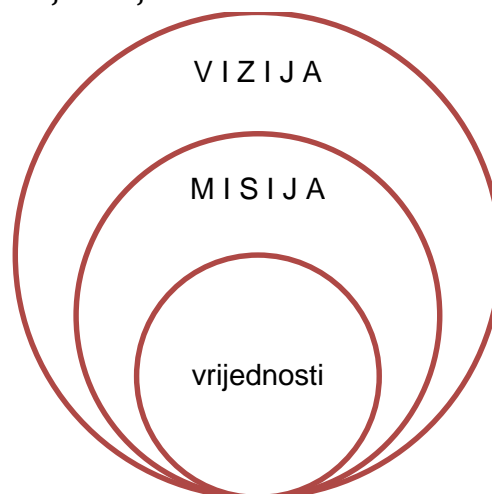
- Sociološko/demografsko okruženje – prati trendove i faktore populacije koja je uključena u područje analize. Postojeći društveni stavovi mogu predstavljati ili prednost ili prijetnju realizaciji strategije. Ovaj dio analize uključuje i stupanj obrazovanja na lokalnom području, razinu zaposlenosti, odnosno nezaposlenosti, te analizu radne snage.
- Tehnološko okruženje – podrazumjeva tehnološku infrastrukturu potrebnu za podršku modernim sustavima. Sigurno e-poslovanje i difuzija web bazirane tehnologije utječu na razvoj općine. Stoga, planirani razvoj može biti otežan tehnološkim promjenama, a brzina tehnoloških promjena također znači da je iste nužno stalno pratiti.

VIZIJA sadrži opis zamišljenog sveobuhvatnog budućeg postignuća u razvoju općine, odnosi se na sliku željenog gospodarsko-društvenog stanja općine u budućnosti, minimalno pet do deset godina nakon provedene donešene strategije razvoja.

MISIJA se bavi svrhom i razlogom postojanja općine u sadašnjosti, kao temeljnog činitelja razvoja gospodarstva i društva u cjelini. Misija naznačava opći smjer u kojemu se krećemo, te upućuje na razloge i vrijednosti koje ga podupiru, predstavlja svim interesnim grupama poslove kojima se općina i njezini partneri bave, ili se namjeravaju baviti u narednom periodu, a u cilju dobrobiti cijele zajednice.

Ilustracija: Vizija, misija, vrijednosti

VRIJEDNOSTI se odnose na uvriježeni i zajednički sustav vrijednosti jedne zajednice, koji se ističe u svakodnevnom življenju, odnos prema prirodnim i ljudskim resursima, tradiciji i okolini.

STRATEŠKI PRIORITETI proizlaze iz vizije, definiraju ključna područja rasta i razvoja, a razrađeni su u strateškim ciljevima.

MJERE su intervencije i aktivnosti u nekom sektoru/području i predstavljaju okvir za pripremu i izradu konkretnih razvojnih projekata.

STRATEŠKI CILJEVI sadrže konzistentan i sažet opis namjeravanih ishoda s jasno izraženim i mjerljivim postignućima koja proizlaze iz vizije i misije (SMART pristup). Strateški ciljevi moraju biti: Specifični, Mjerljivi (kako bi se mogla procijeniti njihova ostvarljivost), Ostvarivi (imati minimum prihvatljive razine izvodivosti), Jasno formulirani (općenite ciljeve treba izbjegavati), S određenim rokom ostvarenja, međusobno sukladni, Sveobuhvatni. Za strateške ciljeve važno je da su društveno i okolišno prihvatljivi, da neupitno pridonose razvoju zajednice preciziranom u viziji, da su sukladni ciljevima programskih dokumenata viših političkih i administrativnih razina.

STRATEŠKI PROJEKTI su glavni nositelji razvoja, uglavnom su višegodišnji infrastrukturni projekti čija kompleksnost i provedba na više načina pridonosi održivosti razvoja i kvalitete zajednice.

PROVEDBENI PLAN sadrži raspored aktivnosti u određenom razdoblju, s financijskim okvirom nužnim za provedbu aktivnosti.

FINANCIJSKI OKVIR sadrži indikativni plan korištenja financijskih sredstava, odnosno alokaciju prema definiranim strateškim projektima i aktivnostima, u skladu s usvojenim operativnim planom. Plan korištenja financijskih sredstava uključuje i izvore financiranja, bilo da se radi o proračunskim sredstvima ili europskim i nacionalnim fondovima.

PROVEDBA STRATEGIJE odnosi se na opis postupaka i nadležnost subjekata u provedbi strategije, njihove kapacitete, te rokove provedbe, praćenje i evaluaciju rezultata.

Sadržaj strategije razvoja općine izrađen je prema Pravilniku o obveznom sadržaju, metodologiji izrade i načinu vrednovanja županijskih razvojnih strategija⁴ objavljenom u NN 53/10, a kojeg je propisalo Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova EU.

Slika: Koraci / faze za izradu i provedbu strategije

⁴ Pravilnik o obveznom sadržaju, metodologiji izrade i načinu vrednovanja županijskih razvojnih strategija: http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2010_04_53_1304.html

1.2. Metodologija izrade strategije, faze izrade i sudionici

Svrha izrade Strategije razvoja općine Runovići 2016. – 2021. definiranje je strateških prioriteta društvenog, gospodarskog, komunalnog i održivog razvoja općine, usklađenih s relevantnim strateškim dokumentima na regionalnoj, nacionalnoj i EU razini. Dionici (stanovništvo i javna uprava) moraju imati jasnu viziju kojom će definirati željeno stanje općine u 2021. godini, te temeljem toga usmjeravati svoj razvoj kao i aktivnosti koje proizlaze iz ciljeva. Osim toga, izrada strateškog dokumenta predstavlja temelj za financiranje razvoja i strateških projekata putem europskih, odnosno nacionalnih izvora, te svih ostalih alternativnih izvora financiranja razvoja.

Cilj izrade strategije razvoja je stvoriti temelj za operativno planiranje i djelovanje, usmjeravanje prema željenom razvoju, omogućiti pravilno fokusiranje resursa i kapaciteta, stimulirati pozitivne promjene te objasniti i predstaviti općinu Runovići na lokalnom, regionalnom, nacionalnom i EU nivou.

Rezultat izrade strategije razvoja predstavlja pisani strateški dokument koji određuje prioritete razvoja kroz međusobnu usklađenost postojećeg stanja, resursa i kapaciteta, infrastrukture i gospodarstva s društvenim, gospodarskim, komunalnim i održivim razvojem. Ovim su dokumentom obuhvaćeni svi procesi koji izravno doprinose unaprjeđenju ukupne društvene i gospodarske situacije, kroz poticanje razvoja gospodarstva, društvenih i životnih standarda, infrastrukture te održivog razvoja u cjelini.

Strategija:

- ✓ Objašnjava i predstavlja općinu „drugima” na lokalnoj, županijskoj, regionalnoj, nacionalnoj i EU razini
- ✓ Legitiman okvir za donošenje kratkoročnih i dugoročnih odluka
- ✓ Određuje dugoročnu viziju i misiju općine
- ✓ Identificira potrebe i kreira razvojne prioritete
- ✓ Temelj za operativno planiranje po godinama, fazama
- ✓ Stimulira promjene u općini: socijalne, političke, gospodarske
- ✓ Definira strateške ciljeve, pokazatelje i rezultate te usmjerava prema željenom razvoju
- ✓ Definira listu strateških projekata koji će biti nositelji razvoja
- ✓ Definira provedbeni plan i organizacijsku strukturu
- ✓ Definira pokazatelje uspješnosti provedbe
- ✓ Omogućuje pravilno fokusiranje radne energije, resursa i svih potencijala
- ✓ Pomaže u *benchmarkiranju* i ocjenjivanju rada vodstva Općine
- ✓ Osnova za financiranje putem europskih i nacionalnih izvora.

Metodologija izrade strategije

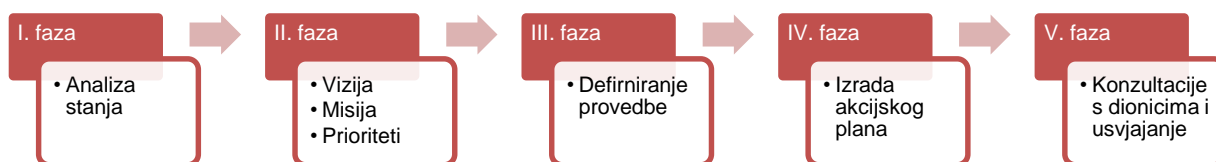
Metodologijom izrade strategije utvrđuje se jedinstveni pristup, te se određuju način i faze izrade i provedbe strategije razvoja općine, glavni sudionici i načini njihove suradnje.

Kako bi izrada strategije obuhvatila sve ključne postavke strateškog planiranja, kao što je već rečeno u poglavlju 1.2. u dijelu *Sadržaj*, konzultiran je Pravilnik o obveznom sadržaju,

metodologiji izrade i načinu vrednovanja županijskih razvojnih strategija, koji je propisalo Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova EU. Ovako definiran osnovni sadržaj razvojne strategije lako je primjenjiv i na izradu strategije razvoja drugih JLS, budući obuhvaća sve osnovne elemente koje svaki strateški dokument mora imati, a također je lako usporediv s ostalim strateškim dokumentima više razine, prvenstveno županijske i nacionalne te EU. Metodologija izrade obuhvaća nekoliko osnovnih pristupa:

- ❖ Partnerski pristup - jedno od temeljnih načela politike regionalnog razvoja je načelo partnerstva i suradnje između javnog, privatnog i civilnog sektora. Ono podrazumijeva suradnju između tijela državne uprave, općine, gospodarskih subjekata, socijalnih partnera i organizacija civilnog društva. Partnerstvo djeluje kao forum za dijalog i postizanje konsenzusa između različitih dionika koji ima savjetodavnu ulogu u izradi i provedbi planskih dokumenata politike regionalnog razvoja. Partnerstvo se u svom radu treba rukovoditi sljedećim načelima: konsenzus – posticanjem napretka u postizanju sporazuma kroz pregovarački konsenzus; jednakost – niti jednom članu nije omogućen dominantan utjecaj u radu partnerstva; transparentnost – svi sudionici potpuno su informirani i upoznati s aktivnostima koje partnerstvo poduzima u svom radu.
- ❖ Istraživački i analitički pristup - definiranjem vrste podataka, izvora i načina njihovog prikupljanja osigurana je kvaliteta statističke i analitičke osnove za izradu strategije. Temeljem kvalitetno prikupljenih i obrađenih ulaznih podataka, te provedenih istraživanja i dubinskih intervjua, definirana je ocjena stanja razvoja Općine koja daje zaključke stanja razvoja (SWOT i PEST), te je osnova za utvrđivanje vizije, strateških ciljeva, prioriteta i mjera razvoja.
- ❖ Strateški pristup - strateški pristup uključuje promišljanje, oblikovanje i vrednovanje željenog smjera razvoja Općine. To uključuje viziju i misiju razvoja, strateške ciljeve, prioritete razvoja i mjere, odnosno strateške projekte koji će doprinijeti ostvarivanju strategije općine te postavljene vizije.
- ❖ Pristup praćenja i vrednovanja postignutog - praćenje ostvarivanja definirane strategije omogućuje kontinuirano unaprjeđivanje i vrednovanje postignutog. Zbog toga je za vrijeme izrade strategije određeno Implementacijsko tijelo koje će koordinirati provedbom strategije i vrednovati ono što je postignuto.

Faze izrade strategije

Slika: Faze izrade strategije

Sudionici

Cjelokupni proces izrade strategije temelji se na partnerskom pristupu i participativnoj metodologiji kojoj je svrha postići konsenzus predstavnika svih ciljnih skupina u definiranju razvojne politike općine Runovići.

Temeljem navedenoga formirana su sljedeća tijela za izradu strategije:

- Partnerski tim

Temeljno tijelo čiji je predsjednik načelnik općine imenuje članove partnerstva, predstavnike općine, civilnog i gospodarskog sektora, odnosno javnosti. Glavna uloga partnerstva jest nadziranje i savjetovanje u izradi strategije, predstavljanje javnosti putem javne rasprave, te njeno prihvaćanje. Partnerstvo prihvaća finalnu strategiju, nakon što je izglasa općinsko vijeće.

- Koordinacijski tim

Operativno tijelo sastavljeno od predstavnika općine i konzultantske tvrtke za izradu strategije, čiji je zadatak omogućiti da se faze izrade strategije provedu kvalitetno i na vrijeme, prema unaprijed određenom rasporedu, te istu pripreme za javnu raspravu.

Koordinacijski tim:

1. Josip Lešina, Općina Runović, načelnik
2. Boro Alerić, Općina Runović član tima
3. Sanda Lončar, Ars Illyrica, konzultant
4. Marija Lozo, Ars Illyrica, konzultant.

- Radne grupe

Radne grupe za izradu Strategije uključuju sve relevantne stručnjake raznih profila, ovisno o temi radne grupe. Zadatak radnih skupina je savjetovati, predlagati i usmjeravati izradu strategije putem radnih sastanaka i radionica. Radne skupine oformljene su prema ključnim razvojnim sektorima:

U javnom pozivu koji je objavljen na službenim stranicama općine te u lokalnim medijima, stanovništvo je pozvano da se priključi i da svoj doprinos izradi Strategije razvoja općine Runovići 2016. – 2021. Uz poziv je bio priložen prijavni obrazac kojeg je bilo potrebno popuniti osobnim podacima te se opredijeliti za područje razvoja:

1. Društvena infrastruktura
2. Gospodarstvo
3. Komunalna infrastruktura
4. Održivi razvoj (uz mogućnost sudjelovanja u više područja).

Član/ica	Radne skupine po područjima			
	Društvena infra- struktura	Gospodarstvo	Komunalna in- frastruktura	Održivi razvoj
Ana Puljiz	x	x		
Antonija Jukić	x	x		
Nediljko Grepo		x	x	
Ivan Glavota		x	x	
Dragan Jakić	x	x	x	
Marija Jukić	x	x		
Perica Tucak		x		x
Ivica Biočić	x	x	x	x
Ivo Ždero		x	x	x
Anamarija Buljan	x			
Marija Bežovan	x			
Zrinka Babić	x			
Martina Puljiz	x			
Lana Lešina	x			
Marina Jukić	x			
Ivana Puljiz				x
Borislav Alerić	x	x	x	x
Josip Lešina	x	x	x	x

Tablica: Radne skupine po područjima

Nakon zaključivanja liste članova radnih skupina:

- ⇒ Prvi sastanak i radionica održani su 23. travnja 2016. u prostorijama Općine. Na prvoj radionici je sudjelovalo dvanaest (12) članova radnih skupina i dvoje predstavnika konzultantske tvrtke Ars Illyrica d.o.o. Tema prve radionice bila je izrada SWOT analize općine Runovići.
- ⇒ Druga radionica se održala 1. srpnja 2016., a sudjelovalo je deset (10) članova radnih skupina te dvije predstavnice konzultantske tvrtke. Tema druge radionice je bila izrada PEST analize.
- ⇒ Treća radionica je održana 6. srpnja 2016., a na njoj je sudjelovalo devet (9) članova radnih skupina te dvije predstavnice konzultantske tvrtke. Tema ove radionice je bila definiranje strateških ciljeva i prioriteta.
- ⇒ Četvrta radionica je održana 12. kolovoza 2016. Prisutno je bilo deset (10) članova radne skupine te dvije predstavnice konzultantske tvrtke. Tema četvrte radionice bila je definiranje strateških ciljeva prema prioritetima razvoja.
- ⇒ Peta radionica održana je 10. prosinca i na njoj je sudjelovali osam (8) članova radne skupine te dvije predstavnice konzultantske tvrtke. Tema četvrte radionice bila je definiranje strateških projekata.

⇒ Šesta radionica održana je 13. veljače i na njoj su sudjelovalo pet (5) članova radnih skupina te dvije predstavnice konzultantske tvrtke. Tema je bila financijski i provedbeni strateški plan.

Nakon održanih radnih skupina, pristupilo se detaljnom prikupljanju raznih dokumenata i podataka potrebnih za analizu stanja. Proces prikupljanja i definiranja dijelova analize stanja radio se kontinuirano 6 mjeseci, od travnja do rujna 2016. godine. Sva analitika objedinjena je u poglavlju 1. Analiza društveno-političkog stanja općine Runović, koje je još u nacrtu poslano radnim skupinama na komentiranje.

Od travnja do kolovoza kontinuirano su se organizirale uže tematske skupine kojima je cilj bio proniknuti u problematiku svakog od pojedinih razvojnih sektora. Donešeni zaključci ugrađeni su u dijelove analize stanja.

Slika: Sastanak članova radnih skupina I

U prosincu ponovo su organizirane radne skupine s ciljem prezentiranja i rasprave ciljeva, prioriteta i mjera razvoja općine. Ukupno je od početka izrade u cijelom procesu izrade sudjelovalo više od 29 predstavnika organizacija javnog, civilnog i privatnog sektora. Na radnim skupinama finalno su formirani ciljevi, prioriteti i mjere koji su potom prezentirani i Partnerskom timu u ožujku 2017., nakon čega su započete javne konzultacije.

Slika: Sastanak članova radnih skupina II

1.3. Konzultacije s dionicima

Konzultacije s dionicima započele su 12. ožujka 2017. objavom Poziva za sudjelovanje u javnim konzultacijama o Nacrtu strategije na web stranici <https://www.runovici.hr/> i trajalo je 30 dana, zaključno sa 11. travnja 2017. Na konzultacijama nije bilo osobitih prijedloga, već jedino korekcije određenih podataka.

2. POLITIKA REGIONALNOG RAZVOJA, EU FONDOVI I PRIPREMA OPĆINE ZA PROGRAMSKO RAZDOBLJE 2014./20.

Ulaskom Hrvatske u Europsku uniju 1. srpnja 2013. otvorilo se više mogućnosti za financiranje razvoja RH, a posebna pozornost pridaje se uravnoteživanju razvoja zbog čega su mogućnosti veće upravo za nerazvijenije, ruralne krajeve. EU svoje razvojne politike donosi na javnoj, transparentnoj platformi gdje se formuliraju strateški ciljevi sudjelovanjem svih zemalja članica. To ne znači da nema prepreka i sukoba različitih interesa, no takvim pristupom osigurava se da sve zemlje i interesne grupacije mogu vidjeti i sudjelovati u nastajanju strategije razvoja EU, a što je najvažnije EU obvezuje svoje članice na odgovornu provedbu razvojnih strategija. Razlika prakse u Hrvatskoj u odnosu na EU praksu je činjenica da se u Hrvatskoj strategije još uvijek donose samo deklarativno, dok je u EU to provedbeni mehanizam kojim se želi doći do postavljenih ciljeva.

Slika: Poveznica s razvojnim dokumentima višeg reda

U ostvarivanju održivog razvoja, strategija svake jedinice lokalne samouprave mora biti usklađena s razvojnim dokumentima višeg reda. U trenutku izrade strategije općine, konzultirani su strateški dokumenti RH prema zasebnim područjima, uglavnom za period 2014.-2020. koji su poslužili kao referentna polazišna točka za planiranje održivog razvoja općine Runovići. Potpora ruralnim područjima dolazi iz nekoliko fondova EU: Europskog fonda za regionalni razvoj (EFRR), Europskog socijalnog fonda (ESF), Kohezijskog fonda (KF) i Europskog fonda za pomorstvo i ribarstvo (EFPR), koji u sinergiji

dovode do postizanja vizije Europa 2020. Za programiranje tih dokumenata poslužio je dokument na europskoj razini EUROPA 2020.

EUROPA 2020 i novi programski ciklus EU 2014.-2020.⁵ temeljni je desetogodišnji strateški dokument predložen od Europske komisije kako bi se unaprijedila ekonomija Europske unije zaključno sa 2020. godinom. Prioriteti dokumenta su *pametan, održiv, uključiv rast* s većom koordinacijom nacionalne i Europske politike. Europa 2020 naslijedila je Lisabonsku strategiju za razdoblje 2000.-2010.

Budući da EU strategije ne predstavljaju samo formalnost, nego dokument prema kojemu se sav razvoj EU-a usmjerava (financira), za Hrvatsku kao novu članicu važno je stalno imati na umu temeljne odrednice razvoja EU. Strategija Europa 2020. predlaže tri prioriteta koji se međusobno nadopunjuju:

- I. Pametan rast: razvijanjem ekonomije utemeljene na znanju i inovacijama
- II. Održiv rast: promicanje ekonomije koja učinkovitije iskorištava resurse, koja je zelenija i konkurentnija
- III. Uključiv rast: njegovanje ekonomije s visokom stopom zaposlenosti koja donosi društvenu i teritorijalnu povezanost.

Europska unija mora definirati gdje želi biti 2020. godine. S tom namjerom Europska komisija predlaže sljedeće glavne ciljeve EU:

1. Povećati stopu zaposlenosti stanovništva u dobi između 20-64 sa sadašnjih 69% na najmanje 75%.
2. Realizirati cilj za ulaganje 3% BDP-a u istraživanje i razvoj, prvenstveno unapređujući uvjete za ulaganje privatnog sektora u istraživanje i razvoj te razviti nove pokazatelje za praćenje inovacija.
3. Smanjiti emisiju stakleničkih plinova za najmanje 20% u odnosu na razine iz 1990. godine ili za 30% dopuste li to uvjeti, povećati udio obnovljivih izvora energije u našoj konačnoj potrošnji energije na 20% te postići povećanje od 20% u energetske učinkovitosti.
4. Smanjiti udio onih koji rano napuštaju školovanje na 10 % sa sadašnjih 15% te povećati udio populacije u dobi između 30-34 godine sa završenim tercijarnim stupnjem obrazovanja s 31% na najmanje 40%.
5. Smanjiti broj Europljana koji žive ispod granice siromaštva za 25%, izvlačeći 20 milijuna ljudi iz siromaštva.

Ovi su ciljevi međusobno povezani i presudni za naš opći uspjeh. Kako bi osigurala da svaka zemlja članica prilagodi strategiju Europa 2020 svojoj specifičnoj situaciji, Komisija predlaže da ciljevi EU budu pretvoreni u nacionalne ciljeve i putanje. Ovi su ciljevi reprezentativni za tri prioriteta pametnog, održivog i uključivog rasta, ali nisu razrađeni: za potporu će biti potreban čitav niz aktivnosti na nacionalnoj razini, na razini Europske unije i internacionalnoj razini.

⁵ Strategija Europa 2020: http://ec.europa.eu/europe2020/index_hr.htm

Strateški dokumenti Republike Hrvatske 2014.-2020.⁶

- Digitalna agenda za Europu
- EUROPA 2020. - Europska strategija za pametan, održiv i uključiv rast
- Industrijska strategija Republike Hrvatske 2014.-2020.
- Nacionalna strategija izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom od 2007. do 2015. godine
- Nacionalna strategija razvoja zdravstva 2012.-2020.
- Nacionalna strategija stvaranja poticajnog okruženja za razvoj civilnog društva od 2012. do 2016. godine
- Nacionalni akcijski plan za obnovljive izvore energije do 2020. godine
- Operativni plan deinstitucionalizacije i transformacije domova socijalne skrbi i drugih pravnih osoba koje obavljaju djelatnost
- Operativni program Konkurentnost i kohezija 2014.-2020.
- Operativni program Učinkoviti ljudski potencijali 2014.-2020.
- Plan implementacije Garancija za mlade
- Plan razvoja istraživačke i inovacijske infrastrukture u RH
- Pravilnik o prihvatljivosti izdataka za projekte financirane iz strukturnih fond. EU
- Prilozi Sporazuma o partnerstvu
- Program prekogranične suradnje Hrvatska – BiH – Crna Gora 2014.20.
- Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske 2014.-2020.
- Sažetak Sporazuma o partnerstvu za Hrvatsku za razdoblje 2014.-20.
- Sporazum o partnerstvu između RH i EK za korištenje ESI fondova 2014.-2020.
- Strategija Vladinih programa za razdoblje 2015. - 2017.
- Strategija borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti u RH 2014.-2020.
- Strategija energetskog razvoja Republike Hrvatske do 2020. godine
- Strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije
- Strategija očuvanja, zaštite i održivog gospodarskog korištenja kulturne baštine Republike Hrvatske za razdoblje 2011.-2015.
- Strategija pametne specijalizacije Republike Hrvatske
- Strategija poticanja inovacija Republike Hrvatske 2014.-2020.
- Strategija prometnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje od 2014. do 2030. godine
- Strategija razvoja klastera u Republici Hrvatskoj 2011.-2020.
- Strategija razvoja poduzetništva u Republici Hrvatskoj 2013.-2020.
- Strategija razvoja poduzetništva žena u Republici Hrvatskoj 2014.-2020.
- Strategija razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine
- Strategija razvoja širokopojasnog pristupa u Republici Hrvatskoj u razdoblju od 2012. do 2015. godine

⁶ Usvojeni strateški dokumenti <https://razvoj.gov.hr/dokumenti/10>, <http://www.strukturnifondovi.hr/esi-fondovi-2014-2020>, <http://europski-fondovi.eu/strateski-dokumenti-republike-hrvatske-2014-2020>

- Treći nacionalni akcijski plan energetske učinkovitosti za razdoblje 2014.-2016.
- Uvjeti za pripremu i provedbu EU projekata.

Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske 2014. – 2020.

Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske 2014. – 2020. izrađen je u skladu s Uredbom (EU) br. 1305/2013 o potpori ruralnom razvoju. Europska komisija je odobrila program 26. svibnja 2015. Programom je definirano 16 mjera koje imaju za cilj povećanje konkurentnosti hrvatske poljoprivrede, šumarstva i prerađivačke industrije, ali i unaprjeđenja životnih i radnih uvjeta u ruralnim područjima,.

Glavna misija politike ruralnog razvoja EU u razdoblju 2014.-2020. može se definirati kroz tri dugoročna strateška cilja koji trebaju pridonijeti:

- konkurentnosti poljoprivrede;
- održivom upravljanju prirodnim resursima i klimatskim mjerama;
- prostorno uravnoteženom razvoju ruralnih područja.

Program ruralnog razvoja RH 2014. – 2020. posebnu pozornost poklanja:

- Mladim poljoprivrednicima koji jamče budućnost poljoprivrede i unose potrebnu novu energiju i ideje u sektor, ali se i suočavaju s različitim poteškoćama, osobito kada je riječ o dostupnosti zemlje i zajmova, te privlačnosti gradskog života za mlade. Samo je 6 % europskih poljoprivrednika mlađe od 35 godina, a i ta se brojka smanjuje.
- Malim poljoprivrednim gospodarstvima koja često mogu dati poseban doprinos raznolikosti palete proizvoda, očuvanju staništa (npr. zbog velikog broja međa) i društvenom žarištu u ruralnim sredinama.

Alokacija 2014. – 2020. i korisnici sredstava iz Programa ruralnog razvoja prema sljedećih 16 mjera:

Mjera	Korisnici	Raspoloživa sredstva (€)
Mjera 1	1) Savjetodavna služba, 2) Privatne i javne institucije regi. za djelatnost obra, 3) Udruge	13.333.333,33
Mjera 2	1) Savjetodavna služba	21.176.470,59
Mjera 3	1) Aktivni poljoprivrednici, 2) Udruženja ekoloških poljoprivrednih proizvođača	7.058.823,53
Mjera 4	1) Fizičke i pravne osobe upisane u Upisnik poljop., 2) Proizvođačke grupe/organizacije	667.058.823,53
Mjera 5	1) Poljoprivrednici, 2) Skupine poljoprivrednika	118.117.647,06
Mjera 6	1) Poljoprivredna gospodarstva, 2) Nositelji poljoprivrednih gospodarstva	262.928.104,58
Mjera 7	1) Jedinice lokalne samouprave, 2) Javne ustanove, 3) Organizacije civilnog društva	265.882.352,94
Mjera 8	1) Šumoposjednici, 2) Trgovačka društva, 3) Udruženja šumoposjednika, 4) Organizacije civilnog društva	92.941.176,47
Mjera 9	1) Proizvođačke grupe ili organizacije	8.888.888,89
Mjera 10	1) Poljoprivrednici, 2) Grupe poljoprivrednika	138.830.280,00
Mjera 11	1) Poljoprivrednici, 2) Grupe poljoprivrednika	128.309.623,50
Mjera 13	1) Poljoprivrednici	321.600.000,00

Mjera 16	1) Pravne osobe koje se bave djelatn.u okviru pred.aktiv 2) Poljoprivrednici	8.333.333,33
Mjera 17	1) Poljoprivrednici	56.673.373,50
Mjera 18	1) RH	139.875.000,00
Mjera 19	1) Lokalne akcijske grupe	67.540.725,00
Mjera 20	1) APPRRR	64.746.543,59
UKUPNO		2.383.294.499,84

Tablica: Alokacija sredstava iz PRR u razdoblju 2014. – 2020.

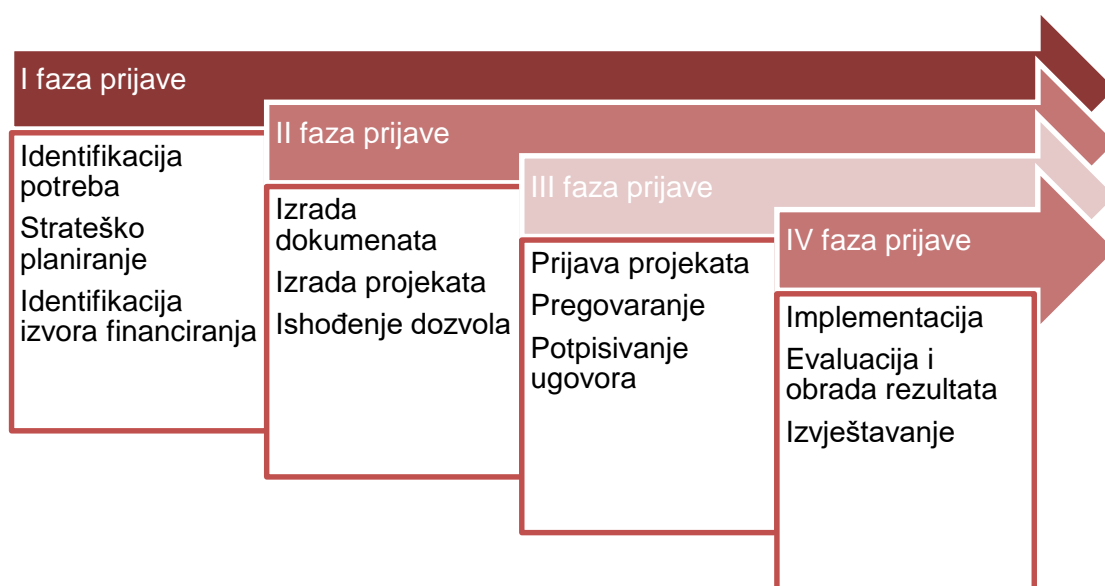
PRIJAVA STRATEŠKIH PROJEKATA NA EU FONDOVE

Izradom prioriteta razvoja i ciljeva općina Runovići stekla je preduvjete za planiranje projekata te ključnih aktivnosti provedbe strategije. Većinu razvojnih projekata i aktivnosti moguće je kandidirati na neke od mjera iz gore navedenih Operativnih programa. Vrlo je važna i činjenica da su neki projekti već pripremljeni i čekaju natječaje, posebice oni projekti koji su zahtjevali određene građevinske dozvole, prilagodbu UPa, izrade investicijskih studija i studija izvodljivosti.

Tijekom izrade ove strategije, identificirane su i mnoge projektne ideje koje još treba dodatno razraditi, a zasigurno imaju potencijala da se također financiraju iz EU sredstava. Važno je da se takve projektne ideje pripremaju i razvijaju, te usmjeravaju prema zadanim mjerama Operativnih programa. Dakako, projekti s višom razinom spremnosti, ali i višim doprinosom na ostvarenje mjera Operativnih programa, imat će prednosti pri financiranju.

Stoga je vrlo bitno da se intenzivno radi na pripremi baze projekata koji:

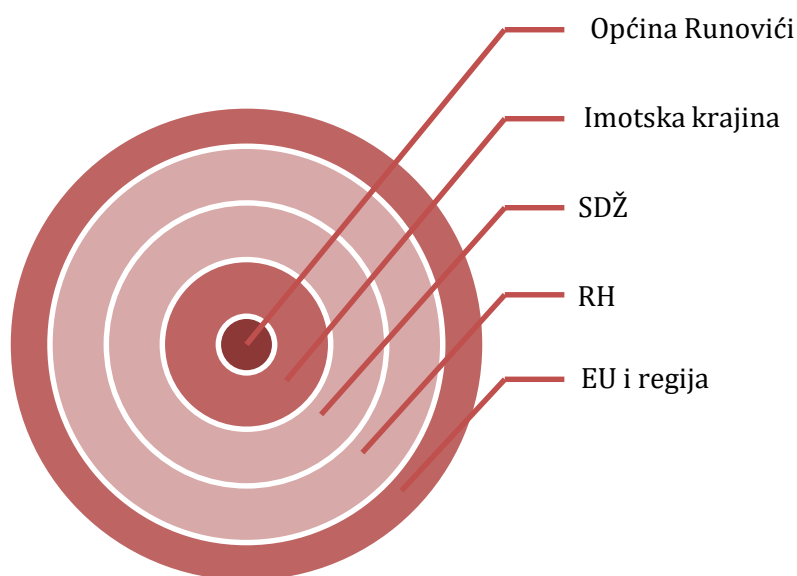
- ❖ se uklapaju u prioritete Operativnih programa;
- ❖ su tehnički izvedivi i financijski održivi;
- ❖ imaju sve potrebne dozvole i studije
- ❖ imaju potrebne upravljačke i provedbene kapacitete.

Slika: Faze pripreme projekta

3. ANALIZA DRUŠTVENO – POLITIČKOG STANJA OPĆINE RUNOVIĆI

Općina Runovići pripada Splitsko – dalmatinskoj županiji (SDŽ) te čini dio Imotske krajine, unutar koje zauzima 59,42 km². Općina obuhvaća tri (3) naselja: Podosoje, Runović i Slivno. Prema zadnjem popisu stanovništva (2011.) na prostoru općine je naseljeno 2.416 stanovnika. U skladu sa Zakonom o regionalnom razvoju Republike Hrvatske (Narodne novine br. 147/14), Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije prema indeksu razvijenosti, općinu Runovići je smjestilo u II. skupinu⁷ (vrijednost indeksa razvijenosti između 50% i 75% prosjeka RH).

Slika: Gospodarsko – političke razine

3.1. Runovići kroz povijest

Područje općine Runovići bogato je povijesnim nalazima što svjedoči o dugoj povijesti života na ovom prostoru. Tako se na području današnje općine nalazi nekoliko gomila (pokapališta) koje datiraju u 2000. godinu prije naše ere. U gomilama su se pokopavali tadašnji stanovnici, koji su se na područje cijele Imotske krajine naselili tijekom kasnog brončanog doba (narod Iliri, pleme Delmati). Na Bukinoj glavici nalaze se i ostatci ilirske gradine (ilirskog naselja). Za vrijeme rimskog gospodstva u Imotskoj krajini bilo je dosta naseobina označenih njihovim pečatom. Na dosta mjesta postoje ostatci rimskih naselja, putova, kovanog novca, grobova i grobnih spomenika, i slično.

⁷ Indeks razvijenosti je kompozitni pokazatelj koji se računa kao ponderirani prosjek više osnovnih društveno-gospodarskih pokazatelja radi mjerenja stupnja razvijenosti jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave te se na temelju odstupanja vrijednosti pokazatelja od državnog prosjeka jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave razvrstavaju u skupine razvijenosti. Pri izračunu indeksa razvijenosti koriste se slijedeći pokazatelji: stopa nezaposlenosti, dohodak po stanovniku, proračunski prihodi jedinica lokalne odnosno područne (regionalne) samouprave po stanovniku, opće kretanje stanovništva, stopa obrazovanosti.

Današnja župa Runović bila je vrlo pogodno tlo da Rimljani baš tu osnuju jaču naseobinu. Rijeka Vrljika sa svojom pitkom i bistrom vodom učinila je da su na runovičko zmijavačkom terenu osnovali grad Novae (Nove). Novae su bile municipij (općina). Uvaženi arheolog Karlo Patsch u svojoj radnji »Rimska mjesta u Imotskom Polju« postanak municipija Novae stavlja u dosta rano razdoblje. Spominje se 194. god. naše ere po prvi put. U Zbirci franjevačkog samostana u Zaostrogu nalazi se nadgrobna ploča s groba vojnika na kojoj piše da je služio u Novama. Simbol rimskih legija bio je orao raširenih krila. Baš takav se našao u Runovićima 1888. god. Od kamena je i po sudu stručnjaka potječe iz 2. st. n. ere. Kroz ovaj grad prolazila je glavna cesta koja je vodila iz Narone (kod Metkovića) prema Tiluriumu (Trilju) i Saloni (Solinu). Ostaci tog kamenog puta i danas su uočljivi. Na crkvenom saboru u Solinu 532. god. spominje se i grad Novae. To bi bila posljednja godina zapisana o tom gradu. Provalom Avara i Slavena u ove krajeve ovog grada nestaje kao što je nestalo i drugih većih i velikih gradova. Cijela Imotska krajina je pod Rimskom vlašću bila do 481. godine, kada je Dalmaciju osvojio germanski vojskovođa Odoakar, a nakon njega Istočni Goti koji su 12 godina kasnije provinciju Dalmaciju sjedinili s panonskim područjem u jedinstvenu vojno – upravnu jedinicu.

Hrvati u ove krajeve doseljavaju u razdoblju od 630. i 640. godine, kada je Salona bila sjedište mitropolije kojoj su bili podložni ostali dalmatinski biskupi. Međutim, ime Hrvat se u jednom sačuvanom spomeniku pojavljuje tek 852. godine, u ispravi kneza Trpimira. Hrvatsku državu i hrvatsko ime spominje polovicom X. Stoljeća i Konstantin Porfirogenet, gdje se Imotska krajina spominje kao tadašnja najistaknutija jugoistočna starohrvatska župa *Emotha* (Imota). 1164./1165. Imotska krajina po drugi put pada pod bizantsku vlast pod kojom ostaje manje od dva desetljeća, kada opet dolazi u ruke hrvatsko – ugarskih kraljeva. Turci su osvojili Imotsku krajinu od pada Bosne 1493., i zadržali su se do 1717., kada su Mlečani su osvojili Imotsku krajinu. 1797. godine, slabljenjem Mletačke vlasti, Imotska krajina, kao i ostatak Dalmacije, dolazi u ruke austrijske vladavine. Bitkom Francuza i Austrije kod Austrelitza u prosincu 1805., Napoleon dobiva Dalmaciju, pa tako i Imotsku krajinu. Nakon tri velika Napoleonova poraza 1812. i 1813., Austrija na Bečkom kongresu 1815. dobiva Dalmaciju. Godine 1918. osnovano je Narodno vijeće Slovenaca, Hrvata i Srba za ona područja koja su do

tada bila pod austrijskom vlašću, te je Imotska krajina pripala Splitskoj oblasti. Za vrijeme Drugog svjetskog rata, ovo je područje bilo pod talijanskom pa njemačkom vlašću, a nakon oslobođenja je pripala Federativnoj Republici Hrvatskoj i Jugoslaviji i činila jednu općinu. Nakon osamostaljenja Republike Hrvatske, Imotska krajina se dijeli na jedan grad i osam općina, jedna od kojih je i općina Runovići. Stanovnici Runovića iako nisu bili izravno

Slika: Razglednica iz Runovića

pogođeni ratom, osjetili su težinu Domovinskog rata na terenu, na kojem je za stvaranje Republike Hrvatske život dalo 11 mladih osoba.

Ime mjesta Runovići

Pleme Runović živjelo je u današnjem Runoviću u XVI i XVII stoljeću, što dokazuje postojanost osmorice uglednih fratara iz tog razdoblja koji su isticali da su od Imotskog. U jednoj ispravi iz 1599. god, kad se gradila crkva sv. Mihovila u Raščanima, stoji da je to bilo za života fra Matije Runovića, knežije Tome Juričića. Knežija je u ono doba označavala kasniji glavarluk. Znači da je fra Matija rođen u sklopu biokovskih sela, najvjerojatnije je to bilo u Žlibini koja se prostire od Sebišine prema Umljanima i Podosoju. Pleme Runović je navjerojatnije odselilo u Podgoru kao tada mnoga biokovska

imotska plemena, o čemu svjedoči činjenica kako se don Pavao Runović rodio u Podgori 8. siječnja 1665. Kad je mletačka vlast 1725. dijelila zemlje pojedinim obiteljima u Imotskoj krajini, tu nalazimo i don Pavla Runovića. Zadarski katastar zabilježio je posjede koji su njemu dodijeljeni u predjelu današnjeg sela Runović.

Popis stanovništva 1853. Župu Runović dijeli na zaseoke: Zmijavci, Dubrave, Sebišina, Podbrdo i Dubravice, a 1905. na: Sebišinu, Krč, Humljane, Dubravice, Drum, Mečiljevo, Japlenicu i Orašine.

Nestala plemena

»Stanje duša« iz god. 1792. bilježi plemena kojih više nema u Župi: Bunoza, Panžić, Juina, Soko i Lelas. Sve su to plemena župa starog Vrdova. Soko se povratio u Župu iz Runovića gdje i sada žive. Najstarija matica krštenih spominje prezimena: Brnas ili Brnasović i Garčić. Staro pleme Runović vjerojatno je odselilo u Podgoru. Tu ili je izumrlo, ili je u kasnijim razdobljima promijenilo prezime.

Zadarski katastar spominje plemena kojih više u Runoviću nema: Ćosić, Gluštušić, Glavaš, Rudanović, Sapeta. Prema istom katastru iz 1725. iz Zmijavaca su ischezla plemena: Brnić, Ćelić, Prgomet, Pribisalić, Pavić, Sapeta, Turić i Žarković. Prema Dedijeru Kožuli u Hercegovini odselili su iz Zmijavaca u Mamiće, a odatle se raširili po Hercegovini.

SLIVNO

Ime Slivno nastalo je od glagola »slijevati« ili ikavicom »slivati«. Vode s okolnih brda slijevaju se u dolinu koja je bogata ponorima i koji gutaju dolazne vode. Stanovništvo se u kroz povijest dosta bavilo uzgojem stoke i poljoprivredom. Šematizam splitsko-makarske biskupije iz 1840. dijeli župu na zaselke: Velim, Kostričići i Osoje. Onaj iz 1902. god. dijeli Slivno na: Selake, Zeljke, Mrkonjiće, Bariće, Prgomete, Glavaše, Marinoviće, Kusture,

Stanje stanovništva Runovića kroz povijest

God. 1792.	osoba 524 u 86 obitelji
God. 1804.	osoba 652 u 107 obitelji
God. 1808.	osoba 672 u 113 obitelji
God. 1813.	osoba u 714 u 117 obitelji
God. 1843.	osoba 1202 u 183 obitelji
God. 1850.	osoba 1309 u 214 obitelji
God. 1867.	osoba 1564 u 271 obitelji
God. 1886.	osoba 1950 u 328 obitelji
God. 1891.	osoba 1910 u 335 obitelji
God. 1905.	osoba 2716 u 427 obitelji
God. 1913.	osoba 2944 u 426 obitelji
God. 1938.	osoba 3800
God. 1971.	osoba 3900 u 760 obitelji
God. 1978.	osoba 3592

Parlove. Tada na Donjane: Juriće, Glibote, Radalje, Kataviće, Ravliće, Aniće, Jukiće. Slijede Gornjani: Talaje, Radalji, Katavići, Šimunovići, Protrke, Lozine i Kovačevići. Zatim dolaze: Podosoje, Velim, Kostričići, Gale i Vuletić. Današnja raspodjela bila bi slijedeća: *Crna Gora ili Kostričići* s plemenima: Vrdoljak, Mikrut, Grepe i Glavota pridošlica iz drinovačke župe. *Velim* s plemenima: Nogalo, Marinić i Lozina. *Gornjani* s plemenima: Selak, Zeljko, Mrkonjić, Barić, Prgomet, Marinović, Kustura i Parlov. *Donjani* s plemenima: Lozina, Protrka i Prgomet u Loznici. Jakovinama Jakovina. Gornji i Donji Radalji, Glibota, Jurić, Tutić, Katavić, Ravlić, Anić, Jukić, Čale i Vuletić.

PODOSOJE

U Podosoju su sačuvani ostaci gradine Liskovac. Po onome što je još na okupu može se zaključiti da je još iz vremena Ilira.

Kasnije je možda služila i drugim gospodarima. Nalazi se između Protrka i Garaca s jedne strane, Šabića i Karoglana s druge strane. U rimsko doba išla je cesta od Zagvozda preko Krstatica u Slivno, a odatle preko Stinica u Podosoje i dalje u Nove (Runović). Selo Podosoje smjestilo se ispod Osoja (842 m). Dosta je siromašno jer se nalazi u kamenjaru ispresijecanom dočićima. U prva vremena živjelo se od sitne stoke te od sadnje duhana, krumpira i nešto žitarica. Stanovnici su selili i u prekomorske zemlje tražeći zaradu potrebnu za život. U poratnim godinama sa stajnim kućama prelazi se u polje. Zadarski katastar plemena Podosoja 1725. stavlja u Runović i Zmijavce.

U selu Podosoje stanuju sljedeća plemena: Buljan, Dragović, Garac, Jerković, Lubina, Gudelj, Protrka, Puljiz i Ždero. Iz gore navedenog dokumenta iz 1842. znamo da je tada u selu živjelo 37 obitelji. Iz »Stanja duša« župe Slivno, koje je sastavljeno 1816, doznajemo da su u Podosoju stanovala sljedeća plemena: Dragović, Garac, Jerković, Protrka, Puljiz i Ždero. God. 1965. u Podosoju su živjele 484 osobe. Župnik Slivna nije nikada vodio posebne knjige za selo Podosoje. Sva knjiženja uvrštavala su se u slivanjske knjige i smatrali su se Podosojani župljani te župe kao i ostali stanovnici, iako su se uvijek koristili grobljem u Runoviću. Ipak god. 1907. sastavljeno je posebno »Stanje duša« za selo Podosoje, koje spominje nestale obitelji: Todorić, Vukoja-Dragović i Lešina.

3.2. Geoprostorna obilježja

Područje općine Runovići nalazi se u zaleđu planine Biokovo, jedanaest kilometara jugoistočno od grada Imotskog, na 269m/nv. Općina Runovići je pogranično područje koje sa sjeveroistočne strane graniči s Bosnom i Hercegovinom (zbog čega je kroz povijest imala važan obrambeni značaj), sa sjeverne strane s općinom Zmijavci i gradom Imotskim, sa sjeverozapadne strane s općinom Podbablje, s jugozapadne strane s općinom Zagvozd, a s jugoistoka s općinom Vrgorac. Općina Runovići ima površinu od 59.42 km² odnosno

Stanje stanovništva Slivna kroz povijest:

God.	1840.	1062	osoba
God.	1843.	1018	osoba u 165 obitelji
God.	1850.	1116	osoba u 167 obitelji
God.	1867.	1340	osoba u 140 obitelji
God.	1886.	1680	osoba u 262 obitelji
God.	1891.	1702	osobe u 294 obitelji
God.	1905.	2117	osobe u 340 obitelji
God.	1913.	2144	osobe u 345 obitelji
God.	1938.	2380	osobe
God.	1971.	1720	osobe u 350 obitelji
Gdo.	1978.	1363	osobe

5942.6 ha (Runović 2061.3 ha, Podosoje 798.2 ha, Slivno 3083.1 ha) što čini 1,31 % ukupne površine Splitsko – dalmatinske županije.

Gustoća naseljenosti općine Runović iznosi 40,7 stanovnika/kilometar².

Postojeće stanje sustava naselja na području općine Runović određeno je dosadašnjim razvojem i procesima okupljanja stanovništva u naseljima odnosno zaseocima. Najvažniji čimbenik u razvoju naselja je do kraja II svjetskog rata bila poljoprivreda te je naseljavanje slijedilo logiku plodnih polja. Tako je naslijeđen sustav kojeg karakteriziraju mala i raspršena naselja.

Administrativno (općinsko) središte je Runović i razvio se uz županijsku cestu.

Slika: Satelitski snimak, Položaj Splitsko – dalmatinske županije u RH

3.3. Klimatska obilježja

Klima na području općine Runović je izmijenjena sredozemna, što znači da je područje Runovića, iako se nalazi u zaleđu planine Biokovo, pod utjecajem sredozemne klime. Iako je područje cijele Imotske krajine pod tim utjecajem, on je najizraženiji upravo na području općine Runović zbog otvorenosti prema jugoistoku. Sredozemni utjecaj na područje Runovića dolazi dolinama Neretve, Trebižata i Tihaljine. Osnovne značajke

Osnovni klimatski statistički podatci:

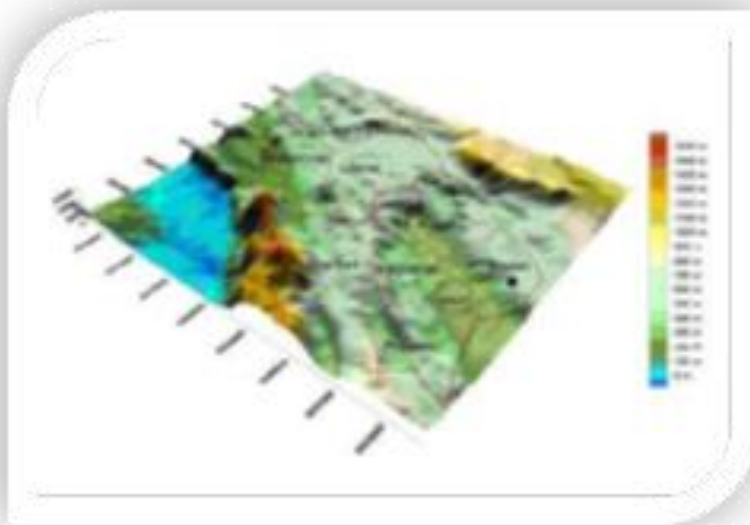
Srednja godišnja temperatura
13,6°C

Srednja godišnja temperaturna
amplituda 19,4°C

Srednja godišnja količina
padalina 1310 mm

izmijenjene sredozemne klime su: niže temperature u odnosu na primorje, veće temperaturne amplitude, suha ljeta i izrazito vlažni jesenski i zimski mjeseci. Kao i u Primorju, na području Runovića najčešći su vjetrovi bura (sa sjevera) i jugo (s jugoistoka), a ljeti zgorac (vjetar uzlaznog smjera) danju i zdolac (vjetar silaznog smjera) noću.

Zbog geografskog položaja, na području općine je od svih mineralnih sirovina najzastupljeniji vapnenac, međutim, njegov se potencijal sustavno ne eksploatira.

Slika: Nadmorske visine na području bivše Općine Imotski

3.4. Prirodna baština i resursi

Na području općine Runovići nema prirodnih cjelina zaštićenih temeljem Zakona o zaštiti prirode. To je područje sa značajnim prirodnim ograničenjima⁸. Na ovom području ne postoje zone sanitarne zaštite. Šumske površine nemaju većeg gospodarskog značaja. Uglavnom su zastupljene degradirane i niske očuvane šume (oko 80%), dok tzv. šume visoke jele, bora i hrasta (duba) imaju nisku postotnu zastupljenost od oko 20% i spadaju u kategoriju zaštitnih šuma. Zamjetne su tendencije u izmjeni strukture korištenja obradivih površina, sa do sada najviše zastupljenih žitarica i krmnog bilja, na veći uzgoj vinove loze i povrtlarskih kultura.

Manja područja šumske vegetacije trebalo bi zaštititi da se ne naruše i njegova osnovna svojstva (branje i uništavanje biljaka, razni oblici gospodarskog korištenja i sl.). Detaljne granice zaštite potrebno je utvrditi istraživanjima izvedenim od strane nadležne institucije.

Očuvanje kulturno povijesnih obilježja prostora podrazumijeva prije svega:

- ✓ zaštitu i očuvanje prirodnog i kultiviranog krajolika kao temeljne vrijednosti prostora
- ✓ očuvanje i unaprjeđenje održavanja i obnove zapuštenih poljodjelskih površina uz zadržavanje tradicijskog načina korištenja i parcelacije.

U cilju očuvanja krajobraznih vrijednosti potrebno je planirati razvoj na način da se ne narušava izgled krajobraza, te osobito štiti panoramski vrijedne točke i vrhove uzvisina.

⁸ (2) Područje sa značajnim prirodnim ograničenjima obuhvaća one JLS koje na najmanje 60% svog teritorija ispunjavaju sljedeće kriterije i granične vrijednosti definirane u Prilogu III Uredbe (EU) br. 1305/2013:

a) Niska temperatura; b) Suša; c) Ograničena propusnost tla; d) Nepovoljna tekstura i kamenitost; e) Plitka ekološka dubina; f) Nepovoljna kemijska svojstva; g) Nagib.

Pri planiranju gospodarskih djelatnosti treba osigurati racionalno korištenje neobnovljivih prirodnih dobara. Pri planiranju lokacija za korištenje obnovljivih izvora energije, posebice sunčeve energije, prvenstveno poticati postavljanje sunčanih kolektora na postojeće građevine. Plan se usklađuje s Uredbom o proglašenju ekološke mreže ("Narodne novine", broj 109/07). Pod naslovom "Područja ekološke mreže" dodan je članak 71a kojim se definiraju mjere zaštite područja važnog za divlje svojte i stanišne tipove: HR 2000933 Vrljika⁹.

Slika: rijeka Vrljika, Matica, pogled s Mračaja

Cilj očuvanja područja Vrljike je očuvanje divljih svojti (endemične svojte riba jadranskog slijeva, bjelonogi rak i dr.).

Mjere zaštite ovog područja uključuju:

- ✓ Očuvati vodena i močvarna staništa u što prirodnijem stanju, a prema potrebi izvršiti revitalizaciju
- ✓ Očuvati povoljna fizikalno-kemijska svojstva vode ili ih poboljšati, ukoliko su nepovoljna za opstanak staništa i njihovih značajnih bioloških vrsta
- ✓ Očuvati raznolikost staništa na vodotocima (neutvrđene obale, sprudovi, brzaci, slapovi i dr.) i povoljnu dinamiku voda (meandriranje, prenošenje i odlaganje nanosa, povremeno prirodno poplavljanje rukavaca i dr.)
- ✓ Očuvati povezanost vodnoga toka
- ✓ Očuvati biološke vrste značajne za stanišni tip; ne unositi strane (alohtone) vrste i genetski modificirane organizme
- ✓ Sprječavati krivolov; zabrana gradnje uz rijeku izvan već postojećih naselja".

Naime, strane (alohtone) vrste već su unešene u Vrljiku i njene pritoke te je potrebno razraditi plan gospodarenja stranim vrstama kako bi se smanjio njihov utjecaj na autohtone vrste.

⁹ Iz PPOU iz 2013. izmjena

3.5. Kulturna baština i resursi, arhitektura

Prema definiciji¹⁰ Ministarstva kulture i Zakonu o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, Kulturna baština Republike Hrvatske se prema svom karakteru dijeli na:

I. nematerijalnu kulturnu baštinu

nematerijalno kulturno dobro mogu biti razni oblici i pojave duhovnog stvaralaštva što se prenose predajom ili na drugi način, a osobito: jezik, dijalekti, govori i toponimika, te usmena književnost svih vrsta, folklorno stvaralaštvo u području glazbe, plesa, predaje, igara, obreda, običaja, kao i druge tradicionalne pučke vrednote, tradicijska umijeća i obrti.

II. materijalnu kulturnu baštinu koja se dijeli na

- **Pokretna kulturna baština** - pokretno kulturno dobro može biti: zbirka predmeta u muzejima, galerijama, knjižnicama i drugim ustanovama, kao i u drugim pravnim osobama te državnim i upravnim tijelima uključujući i kod fizičkih osoba, crkveni inventar i predmeti, arhivska građa, zapisi, dokumenti, pisma i rukopisi, filmovi, arheološki nalazi, antologijska djela likovnih i primijenjenih umjetnosti i dizajna, etnografski predmeti, stare i rijetke knjige, novac, vrijednosni papiri, poštanske marke i druge tiskovine, dokumentacija o kulturnim dobrima, kazališni rekviziti, skice, kostimi i sl., uporabni predmeti (namještaj, odjeća, oružje i sl.), prometna i prijevozna sredstva i uređaji, predmeti koji su značajna svjedočanstva razvitka znanosti i tehnologije.
- **Nepokretna kulturna baština** - nepokretnu kulturnu baštinu s utvrđenim svojstvom kulturnog dobra čine pojedinačne građevine i /ili kompleksi građevina, kulturno-povijesne cjeline te krajolici. Kolokvijalnim nazivom nepokretna kulturna dobra predstavljaju graditeljsku baštinu od pojedinačne građevine prema cjelini (skupina građevina) odnosno područje (krajolik).

I. Nematerijalna kulturna baština

Za područje općine Runović, ali i okolnih općina u Imotskoj i Vrgoračkoj krajini, veže se nematerijalno kulturno dobro – ganga. Na temelju članka 12. stavka 1. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara („Narodne novine“ br. 69/99, 151/03 i 157/03) i članka 9. stavka 1. Pravilnika o registru kulturnih dobara Republike Hrvatske („Narodne novine“ br. 37/01), Ministarstvo kulture donijelo je 2009. godine Rješenje kojim utvrđuje da **ganga** ima svojstvo nematerijalnog kulturnog dobra. Ganga je višeglasno pjevanje „na dah“: pjevanje (pjesma) traje koliko i dah glavnog pjevača. Glavni pjevač u pravilu otpjeva prvi stih sam (inicij), a zatim ga u drugom stihu prati grupa pjevača ispjevanjem samoglasnika muklo „e“ ili zvonko „o“. Svoj najplodniji period doživljava pedesetih godina 19. stoljeća, prije dolaska električne struje i televizije. U to vrijeme ganga „putuje“ izvan granica Imotske krajine, odnosno Hrvatske, za što su najzaslužniji gastarbajteri koji su gangu pjevali po europskim i svjetskim gradilištima. Prvi su o gangi pisali 30-ih godina 19.

¹⁰ http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1999_07_69_1284.html

stoljeća franjevci Branimir Marijić i Silvestar Kutleša: Marijić o hercegovačkoj gangi, a Kutleša o runovičkom pjevanju koji po opisima odgovara strukturi gange.

II. Materijalna kulturna baština

Na području općine Runovići nalaze se materijalna kulturna dobra podijeljena na:

- Kulturna baština od lokalnog značaja
- Kulturna baština od regionalnog značaja
- Kulturna baština od nacionalnog značaja.

A. Kulturna baština od lokalnog značaja

Prostorni plan uređenja općine Runović obuhvaća sljedeća kulturna dobra

1. Pojedinačna kulturna dobra

- a. Sakralna građevina: Župna crkva Gospe od Karmela s grobljem
- b. Graditeljski sklop: graditeljski sklop župne kuće s crkvicom Gospe od Zdravlja i okolnim zgradama
- c. Sakralna građevina: Župna crkva Presvetog Trojstva s grobljem te kasnosrednjovjekovno groblje sa stećcima
- d. Sakralna građevina: Crkvice sv. Nikole

2. Zone kultiviranog agrarnog krajolika

- a. Zona zaštićenog agrarnog krajolika - južno od sela - Slivno

3. Arheološke zone

- a. Arheološko područje: Runovići, arheološka zona na podnožju Mračaja -rimski municipij Novae
- b. Arheološko područje: Slivno, 5-6 gomila (Carišnik, krčine)
- c. Arheološko područje: Slivno, nekropola stećaka Grobnik kod Mrkonjića kuća
- d. Arheološko područje: Gornji otok, uzvišenje u polju s tragovima iz prapovijesti i antike
- e. Arheološko područje: Mračaj, skupina 5-7 prapovijesnih gomila

4. Arheološke cjeline i lokaliteti u Runoviću

- a. Arheološki pojedinačni lokalitet – kopneni: gomila u Sebišini kod Vodanovića-Kovačevih kuća
- b. Arheološki pojedinačni lokalitet – kopneni: tri gomile kod Bukine glavice
- c. Arheološki pojedinačni lokalitet – kopneni: Velika gomila u Škorinom docu
- d. Arheološki pojedinačni lokalitet – kopneni: tri gomile u Ljubičića ogradama
- e. Arheološki pojedinačni lokalitet – kopneni: gomila na Bitanginom putu
- f. Arheološki pojedinačni lokalitet – kopneni: Širina gomila u podnožju Mračaja
- g. Arheološki pojedinačni lokalitet – kopneni: gradina na Bukinoj glavici

5. Arheološke cjeline i lokaliteti u Slivnu

- h. Arheološki pojedinačni lokalitet – kopneni: gradina na predjelu Krivodol (Gomila, Zagomile, Zalednice) između zaseoka Marinovića i Prgometa
- i. Arheološki pojedinačni lokalitet – kopneni: gomila kod zaseoka Grepo
- j. Arheološki pojedinačni lokalitet – kopneni: gomila kod Ravlića kuća
- k. Arheološki pojedinačni lokalitet – kopneni: srednjevjekovno groblje kod Ravlića kuća
- l. Arheološki pojedinačni lokalitet – kopneni: stećci kod Ravlića kuća
- n. Arheološki pojedinačni lokalitet – kopneni: Barića torina, sandučasti ukrašeni stećak

6. Arheološke cjeline i lokaliteti u Podosoju

- m. Arheološki pojedinačni lokalitet – kopneni: Podosoje, pretpovijesna gradina Liskovac

7. Ruralne cjeline

- a. Ruralna cjelina: Ždere - Dragovići s bunarom jugoistočno od Dragovića
- b. Ruralna cjelina: Marijanovići - Ljubičići

Slika: Fotografija bunara Radičevac, tradicionalna arhitektura na Umljanima

B. Kulturna baština od regionalnog značaja:

U županijskom prostornom planu nabrojana su nepokretna kulturna dobra s područja općin:

#	Oznaka dobra	Lokacija	Vrsta dobra	Kulturno dobro	Kategorija zaštite
1.	762	Liskovac	Arheološki lokalitet	PRAPOVIJESNA GRADINA	E
2.	763	Mračaj	Arheološki lokalitet	PRAPOVIJESNE GOMILE MRAČAJ	E
3.	764	Mračaj	Arheološki lokalitet	PRAPOVIJESNE GOMILE MRAČAJ	E
4.	765	Mračaj	Arheološki lokalitet	PRAPOVIJESNE GOMILE MRAČAJ	E
5.	766	Runović	Sakralni spomenik	ŽUPNA CRKVA GOSPE OD KARMELA	E
6.	767	Sebišina	Arheološki lokalitet	PRAP.GOMILE	E-1366

Tablica: Nepokretna kulturna dobra od regionalnog značaja

C. Kulturna dobra od nacionalnog značaja

U Registru kulturnih dobara Republike Hrvatske nalaze se četiri (4) zaštićena kulturna dobra s područja općine Runović, i to:

1. Kulturno povijesna cjelina Garcí

Oznaka dobra: Z - 6321

Pravni status: Zaštićeno kulturno dobro

Vrsta: Nepokretno kulturno dobro – povijesna cjelina

Opis dobra: Zaselak Garcí smješten je u naselju Podosoje u općini Runović, jugoistočno od Imotskoga. Glavni makadamski put koji prolazi kroz zaselak u smjeru sjever-jug ograđen je suhozidima te se račva na nekoliko sporednih pješačkih putova u smjeru istoka i zapada. Položaj glavnoga i sporednih putova uvjetuje prostornu organizaciju naselja te smještaj sveukupno tridesetak objekata uz njih. Uz spomenuti put formira se šest stambeno-gospodarskih sklopova sa stambenim katnicama i prizemnicama s potkrovljem te pomoćnim objektima (pojate, staje, kužine) koji formiraju specifične mikroambijente.

2. Kulturnopovijesna seoska cjelina Lubine

Oznaka dobra: Z - 6335

Pravni status: Zaštićeno kulturno dobro

Vrsta: Nepokretno kulturno dobro – povijesna cjelina

Opis dobra: Zasok Lubine smješten je u naselju Runović iznad južnog ruba Imotskog polja, jugozapadno prema Umljanima. Seoski prostor čine stambeno-gospodarski sklopovi rubno raspoređeni oko središnjeg gumna kvadratičnog oblika, od kojih se osobito ističe stambeno-gospodarski kompleks tlocrta na „L.“ s južne strane gumna. Objekti su prizemnice i katnice građene od priklesanog kamena neujednačene veličine, te sa svim sačuvanim elementima tradicijske arhitekture.

3. Arheološko nalazište Greblje - Grebnik

Oznaka dobra: Z-4627

Pravni status: Zaštićeno kulturno dobro

Vrsta: Nepokretno kulturno dobro - pojedinačno

Opis dobra: Arheološko nalazište Greblje-Grebnik nalazi se uz lokalnu prometnicu Krstacije-Slivno, na području sela Slivno. Radi se o srednjovjekovnom groblju sa stećcima koje nastaje oko i na prapovijesnim gomilama, međusobno udaljenim stotinjak metara. Do danas je sačuvano 32 stećka, razmještena s obje strane suvremene prometnice. Po dva stećka ugrađena su u improvizirana vrata južne i sjeverne ograde. Repertoar ukrasnih motiva sličan je kao i na ostalim stećcima ovoga kraja: rozete, polumjeseci, križevi, spirale, vitice, ljudske figure povezane u kolu, prikazi lovca konjanika, te jelena. Uz samu prometnicu sa sjeverne strane, u 19. stoljeću podignuta je Gospina kapelica u čijem je temelju ugrađen stećak.

4. Slika Bogorodica s djetetom, Presvetim Trojstvom i svecima

Oznaka dobra: P-5087

Pravni status: Preventivno zaštićeno kulturno dobro

Vrsta: Pokretno – kulturno dobro

Opis dobra: U župnoj crkvi Presvetog Trojstva iznad glavnog oltara čuva se monumentalna slika Filipa Naldia, Bogorodice s Djetetom, Presvetim Trojstvom i svecima iz 1769. g. Polukružna slika, naslikana u tehnici ulje na platnu podijeljena je u tri glavne skupine. U središnjem dijelu prikazana je Bogorodica s djetetom kako sjedi na tronu kojeg pridržavaju anđeli a lijevo i desno od nje naslonjeni na veće oblake nalaze se sveci i svetece. Iznad prikaza Bogorodice je prikaz Svetog Trojstva okružen anđelima. U donjem dijelu ispod oblaka naslonjeni na tlo prikazani su redovnici, arkandeo Mihael te sv. Juraj koji ubija zmaja. Pri dnu slike je natpis na bosančici.

D. Ostala kulturna baština

Etnomuzej Slivno

Osim navedenih kulturnih dobara od lokalnog, regionalnog i nacionalnog značaja, potrebno je spomenuti i Etnomuzej Slivno koji nije nigdje naveden, ali ima sve predispozicije da se proglasi kulturnim dobrom od značaja na sve tri razine. Etnomuzej,

Slika: Etno detalj

odnosno etnografska zbirka u Slivnu sadrži predmete koji su se upotrebljavali u seoskim domaćinstvima u svakodnevnom životu, pretežno iz druge polovice 19. i 20. stoljeća. Predmeti izloženi u ovoj zbirci imaju etnografsku i kulturno – povijesnu vrijednost jer se iz njih može iščitati dio tradicijske kulturne baštine dijela dalmatinskog zaleđa.

E. Istaknutije osobe s područja općine Runovići

Ivan Buljan, nogometaš

fra Petar Lubina, mariolog

Danijel Alerić, hrvatski jezikoslovac

Ratko Buljan, hrvatski glumac

Petar Gudelj, pisac.

DOTRČAVAO, ISTRČAVAO IZ RUNOVIĆA

Dotrčavao, istrčavao iz Runovića. Vrijeme mjerio satom: više ga nećeš mjeriti. Bit će to tvoje bezmjerno vrijeme. Vrijeme - zemlja, vrijeme - voda.

Geološko, svemirsko, božje. Vrijeme - nevrjeme.

Tamo su svi tvoji. Doći ćeš među svoje. Mater u zemljanoj kotluši svariti zemlja, ćaća u zemljanoj bukari donijeti vina. Prilazit će ti davne, davno zaboravljene prababe, babe, tetke, strine. Pružati bajame, jaje, jabuku. Sve od zemlje.

Pomiješat ćeš se s njima i s njom: nikada - nikada nećeš više iz Runovića.

Iz knjige Petra Gudelja: Zmija mladoženja

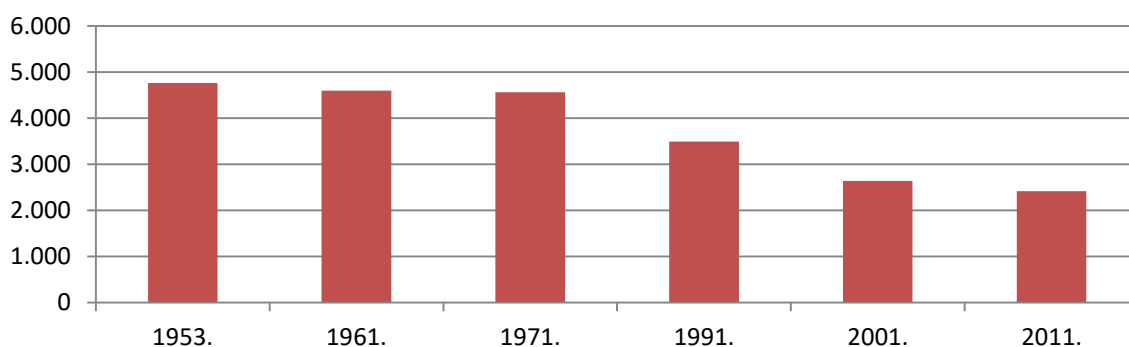
3.6. Stanovništvo

Prema Prostornom planu općine Runovići, u strukturi namjene površina naselja su zastupljena sa 610,0 ha, te zauzimaju 10,26 % ukupne površine općine. Prostornim planiranjem građevinskih područja osigurano je dovoljno površina za daljnji razvoj i širenje naselja, radnih zona i športsko – rekreacijskih zona, što je vrlo važno ukoliko se negativan trend pada broja stanovnika zaustavi.

Godina	1953.	1961.	1971.	1981.	1991.	2001.	2011.
Broj stanovnika	4.764	4.603	4.568	3.718	3.497	2.643	2.416

Tablica: Broj stanovnika po godinama

U promatranom razdoblju od 1953. do danas vidljiv je značajan pad broja stanovnika, što je rezultat prirodnih i mehaničkih procesa kretanja stanovništva (nataliteta, mortaliteta, imigracije i emigracije) uvjetovanih gospodarskim prilikama, ali i Domovinskim ratom.

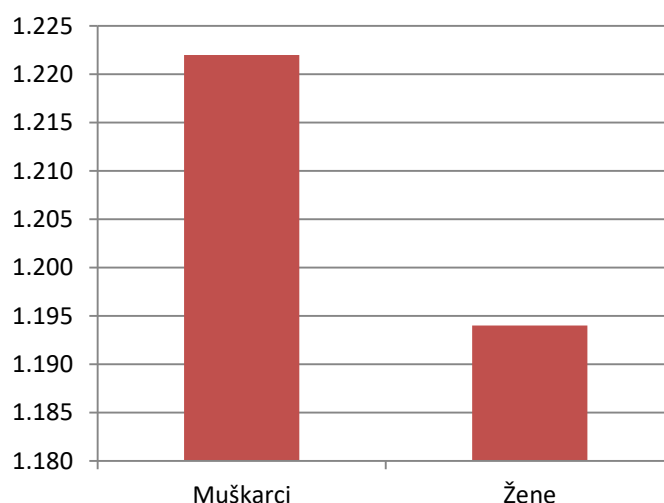
Graf: Broj stanovnika po godinama

Prema zadnjem popisu stanovništva (2011.), na području općine živi 2.416 stanovnika.

Broj stanovnika prema spolu:

Spol	Broj stanovnika
Muškarci	1.222
Žene	1.194
Ukupno	2.416

Tablica: Broj stanovnika prema spolu

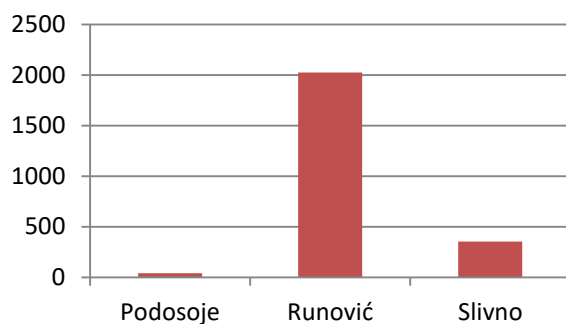

Graf: Broj stanovnika prema spolu

Broj stanovnika 2011. godine prema naseljima:

Naselje	Broj stanovnika
Podosoje	40
Runović	2.024
Slivno	352
Ukupno	2.416

Tablica: Broj stanovnika prema naseljima

Graf: Broj stanovnika prema naseljima

Dobna kategorija	Broj stanovnika	Dob	Broj stanovnika
Djeca	422	0-4	110
		5-9	136
		10-14	176
Mladi	593	15-19	186
		20-24	176
		25-29	121
		30-34	110
Zreli	870	35-39	151
		40-44	122
		45-49	157
		50-54	167
		55-59	146
Stari	531	60-64	127
		65-69	111
		70-74	141
		75-79	127
		80-84	85
		85-89	52
		90-94	11
		95 i više	4
Ukupno	2.416	Ukupno	2.416

Tablica: Stanovnici prema dobnoj kategoriji

Analizom stanovništva na području Runovića, u obzir su uzeti:

- ✓ Radni kontingent (broj stanovnika određene životne dobi, tj. na žensko stanovništvo staro od 15 do uključivo 59 godina i muško stanovništvo od 15 do uključivo 64 godine života, koje se s obzirom na teoretsku fiziološku sposobnost smatra radno sposobnim stanovništvom)
- ✓ Prosječna starost (prosječna starost ili prosječna životna dob označava srednje godine života cjelokupnog stanovništva)
- ✓ Indeks starenja (odnos broja stanovnika odnosno udio (%) starih 60 i više godina prema broju stanovnika starih od 0 do uključivo 19 godina života)
- ✓ Koeficijent starosti (odnos broja stanovnika odnosno udio (%) osoba starih 60 i više godina prema ukupnom broju stanovnika.)

Radni kontingent: 1.463

Prosječna starost: 42

Indeks starenja: 108,2

Koeficijent starosti: 27,2

Osim što je zabrinjavajući trend značajnog pada ukupnog broja stanovnika na području općine, dodatno zabrinjavaju i pokazatelji starenja stanovništva: koeficijent starosti od 27,2 uvelike prelazi graničnu vrijednost od 12, a indeks starenja od 108,2 prelazi graničnu vrijednost koja iznosi 40, riječ je o izrazito starom stanovništvu na području općine, što implicira negativnu tendenciju demografskog razvoja.

Stanovništvo prema narodnosti

Ukupno	2.416	100%
Hrvati	2.409	99,71%
Bošnjaci	1	0,04 %
Nijemci	1	0,04 %
Slovaci	1	0,04 %
Srbi	3	0,12%
Nepoznato	1	0,04%

Tablica: Stanovništvo prema narodnosti

Stanovništvo prema religijskoj pripadnosti

Ukupno	2.416	100%
Katolici	2.405	99,54%
Pravoslavci	3	0,12%
Istočne religije	1	0,04%
Ateisti	2	0,08%
Ne izjašnjavaju se	2	0,08%
Nepoznato	3	0,12 %

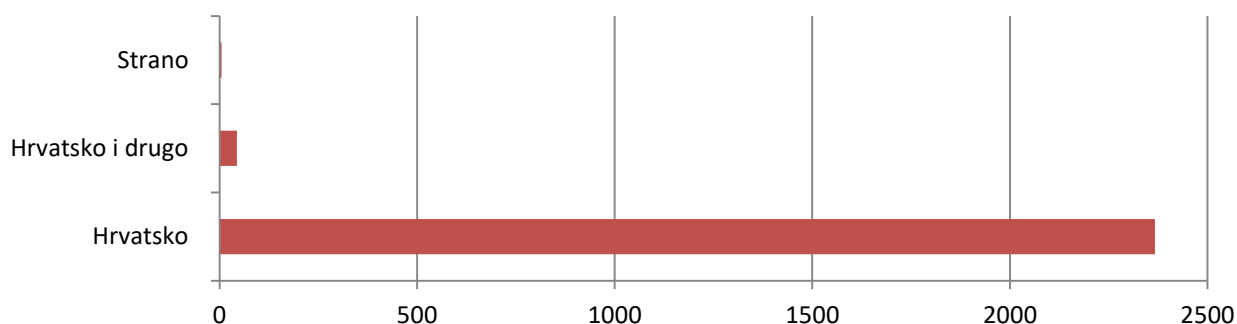
Tablica: Stanovništvo prema religijskoj pripadnosti

Stanovništvo prema državljanstvu

Hrvatsko	Hrvatsko	2.367
	Hrvatsko i drugo	44 (1,82%)
	UKUPNO: 2.411 (99,78%)	
Strano	5 (0,21%)	

Tablica: Stanovništvo prema državljanstvu

Od ukupno 2.416 stanovnika, 641 osoba na području općine treba pomoć druge osobe za obavljanje svakodnevnih aktivnosti zbog invaliditeta.

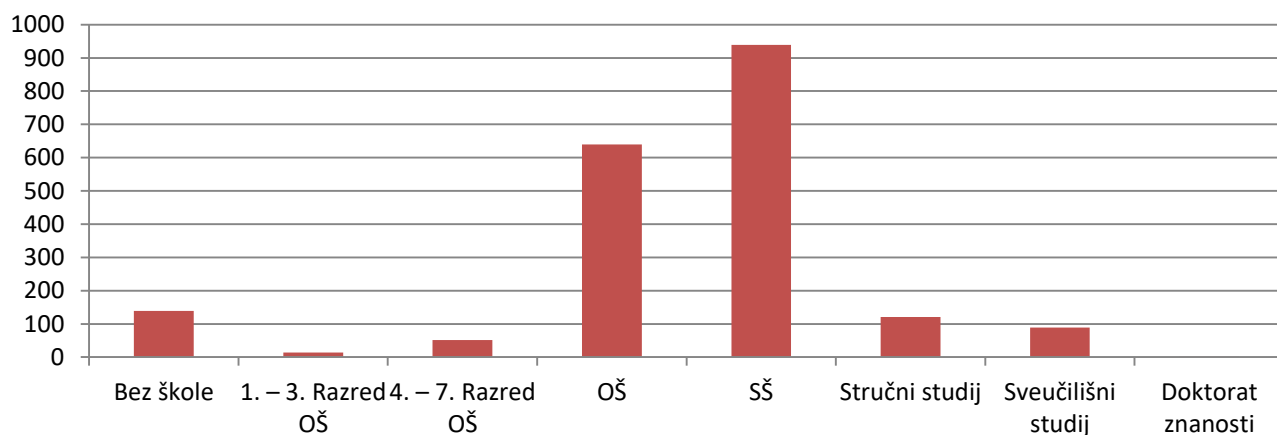

Graf: Stanovništvo prema državljanstvu

Stanovništvo (15+) prema najvišem postignutom stupnju obrazovanja:

Ukupno		1.994
Bez škole		139
1. – 3. Razred OŠ		14
4. – 7. Razred OŠ		51
OŠ		640
SŠ		939
Visoko obrazovanje	Stručni studij	121
	Sveučilišni studij	89
	Doktorat znanosti	1

Tablica: Stanovništvo prema razini obrazovanja

Graf: Stanovništvo prema razini obrazovanja

Najčešća prezimena na području općine Runovići su:

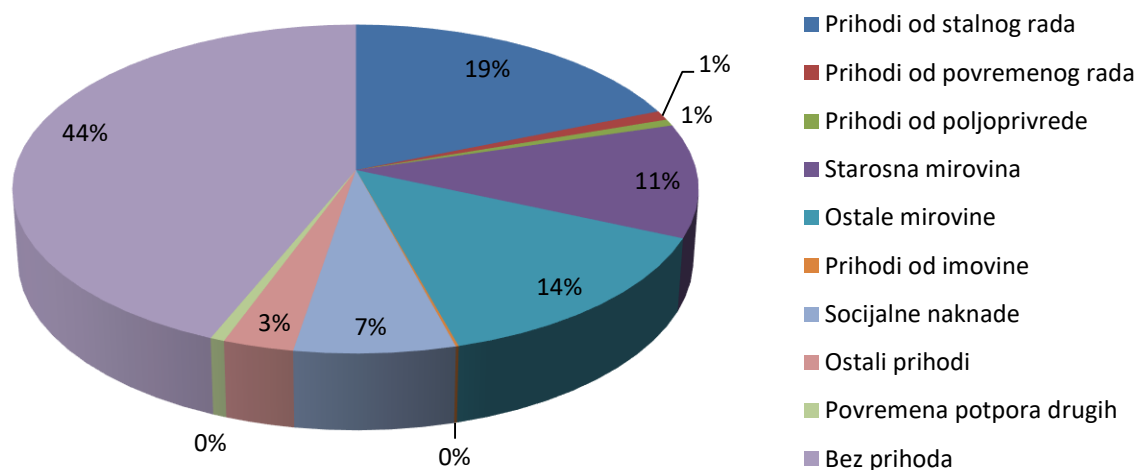
1. Ljubičić	2. Puljiz
3. Jukić	4. Babić
5. Biočić	6. Puljić
7. Lešina	8. Jakić
9. Lubina	10. Ždero

Tablica: Najčešća prezimena u općini Runovići

Stanovništvo prema glavnim izvorima sredstava za život

Prihodi od stalnog rada	466
Prihodi od povremenog rada	23
Prihodi od poljoprivrede	16
Starosna mirovina	276
Ostale mirovine	349
Prihodi od imovine	3
Socijalne naknade	168
Ostali prihodi	74
Povremena potpora drugih	15
Bez prihoda	1.083

Tablica: Stanovništvo prema izvorima sredstava za život

Graf: Stanovništvo prema izvorima sredstava za život

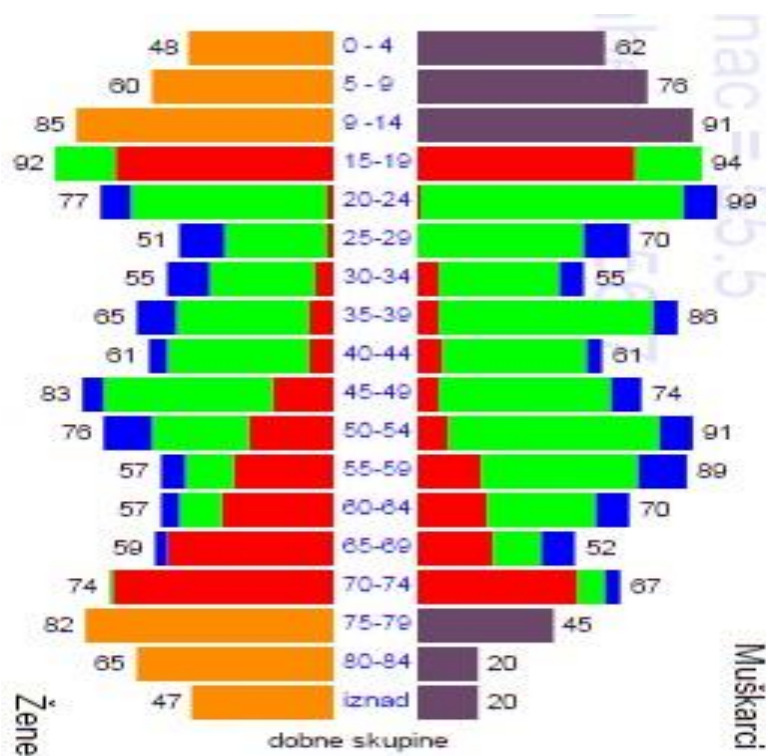
Broj kućanstava prema tipu i broju članova

Ukupno kućanstava	692
Obiteljska kućanstva	525
2 člana	131
3 člana	104
4 člana	76
5 članova	94
6 članova	56
7 članova	36
8 članova	10
9 članova	7
10 članova	6
11 i više članova	5
Neobiteljska kućanstva	167
Samačka	158
Višečlana	9

Tablica: Broj kućanstava prema tipu i broju članova

Internetska pismenost

- Broj kućanstava koja posjeduju osobno računalo je 263 (od 692),
- Broj kućanstava koja se koriste internetom je 216.

Graf: Prikaz stanovništva prema spolu, dobi i razini obrazovanja, Prema Institutu sinergije znanosti i društva (crveno-OŠ ili manje; zeleno – SSS; plavo – VSS/VŠS)

3.7. Infrastruktura

Područje općine Runović pripada Imotskoj krajini, zaobalnoj mikroregiji Županije, kako je naglašeno u usvojenom Prostornom planu Splitsko-dalmatinske županije¹¹ iz 2013. godine, uključujući i dopune, koje su na snazi i u trenutku izrade ovog dokumenta. Prema obvezama preuzetim iz tog dokumenta, za ovo područje određene su i posebne mjere razvoja kao što su poticanje intenzivnijeg rasta žarišnih naselja i naselja povoljnije demografske strukture radi ublažavanja negativnog demografskog procesa.

Također, planom predviđeni raspored proizvodnih kapaciteta i drugih sadržaja u prostoru nužno je provesti uz disperziju radnih mjesta i povezati ih s postojećim i planiranim područjima stanovanja i razvojem prometnih sustava.

Ključnim je ocijenjeno poticanje razvoja veznih pravaca koji osiguravaju razvoj graničnog područja Županije i integriraju zaobalno područje sa susjednim županijama i državom Bosnom i Hercegovinom, kao i nastavak izgradnje Jadranske autoceste.

S obzirom na smještajne kriterije, na način kako pojedine djelatnosti funkcioniraju u prostoru u odnosu na planirane potrebe, određene su mjere razvoja:

- razvijati mrežu srednjih škola
- posebno antidepopulacijsko značenje imaju područne osnovne škole kako bi se u-spоставili uvjeti za očuvanje pograničnog i zaobalnog područja
- objekte primarne zdravstvene zaštite smjestiti u središta gradova i općina
- povećati broj lokacija objekata sekundarne zdravstvene zaštite
- radne zone planirati disperzirano, a posebno odrediti i sačuvati izrazito vrijedne prostore za poljoprivredno-stočarsku djelatnost
- poticati poduzetništvo
- poticati poljoprivredne djelatnosti i razvitak seoskog gospodarstva i turizma
- ulagati u razvoj sustava vodoopskrbe i to prioritetno na područjima gdje je sustav neispravan i gdje je rad sustava nesiguran zbog nedovoljnih količina ili kvalitete vode
- kanalizacijske sustave graditi prema prioritetu zaštite izvorišta vode za piće i v-dotoka
- prve i druge zone sanitarne zaštite.

U kontekstu jedinica lokalne i područne samouprave pojam infrastruktura podrazumijeva tehničke strukture i sisteme koji podržavaju društvo, kao npr. ceste, vodovod, kanalizacija, elektropskrba, itd. Mogu biti u vlasništvu i održavane od lokalnih i središnjih vlasti, ali i od privatnih tvrtki ili u sklopu javno-privatnog partnerstva.

Infrastruktura u vlasništvu/posjedu Općine Runović je sljedeća:

1. Dom kulture Runović

¹¹ <http://www.dalmacija.hr/ustroj/upravni-odjeli/uo-za-prostorno-ure%C4%91enje/plan-prostornog-ure%C4%91enja-sd-zupanije>

2. Ambulanta Runović
3. Dom za starije i nemoćne osobe Runović
4. Prostor dječjeg vrtića Runović (objekt u sklopu OŠ Runović)
5. Športska dvorana Runović
6. Mrtvačnica Sv. Mihovila Runović
7. Mrtvačnica Slivno
8. Groblje Sv. Mihovila (Runović)
9. Groblje Sv. Ivana (Runović - Sebišina)
10. Groblje presvetog Trojstva (Slivno)
11. Igrališta NK Mračaj Runović
12. Nerazvrstane ceste
13. Postrojenja javne rasvjete
14. Nogostup.

3.7.1. Komunalna infrastruktura

Prikupljanje otpada

Premda se na području općine stvara uglavnom komunalni i tehnološki otpad, problem postupanja s otpadom je dvojak, a odnosi se na sakupljanje, odvoženje i deponiranje (zbrinjavanje) otpada. Način i organizacija zbrinjavanja otpada još uvijek nije cjelovita i sanitarno tehnički zadovoljavajuća, a poseban je problem što je ekološka kultura na niskom nivou tako da se otpad odlaže stihijski i nekontrolirano na šest (6) divljih odlagališta.

Djelatnosti iz kojih nastaje otpad na području općine Runovići (Prema Planu gospodarenja otpadom u općini Runovići 2014. – 2018.):

Šifra djelatnosti	Naziv djelatnosti
02 00 00	Otpad iz poljodjelstva, vrtlarstva, proizvodnje vodenih kultura, šumarstva, lova i ribarstva, pripremanja hrane i prerade
13 00 00	Otpadna ulja i otpad od tekućih goriva (osim jestivog ulja i otpada iz grupe 05, 12 i 19)
15 00 00	Otpadna ambalaža, apsorbensi, materijali za brisanje i upijanje, filtarski materijali i zaštitna odjeća koja nije specificirana na drugi način
16 00 00	Otpad koji nije drugdje specificiran u katalogu

17 00 00	Građevinski otpad i otpad od rušenja objekata uključujući iskopanu zemlju s onečišćenih/kontaminiranih lokacija
18 00 00	Otpad koji nastaje kod zaštite zdravlja ljudi i životinja i/ili srodnih istraživanja
20 00 00	Komunalni otpad (otpad iz domaćinstava, trgovine, zanatstva i slični otpad iz proizvodnih pogona i institucija), uključujući odvojeno prikupljene frakcije

Tablica: Vrste otpada na području općine Runovići

Brigu o otpadu na području općine do odlaska u stečaj 2015. vodilo je trgovačko društvo TOPANA d.o.o., koje je u zajedničkom vlasništvu svih jedinica lokalne samouprave s područja Imotske krajine (udio općine Runovići u vlasništvu je 8%). Odlaskom ovog trgovačkog društva u stečaj, osnovano je društvo s ograničenom odgovornošću Čistoća Imotske krajine d.o.o. Dinamika odvoza je jedanput tjedno. Na području Općine Runovići ne postoji služeno odlagalište otpada. Sav otpad s područja Imotske krajine odvozi se na odlagalište Kozjačić koje se nalazi pored grada Imotskog.

Naziv društva: ČISTOĆA IMOTSKE KRAJINE d.o.o.

Adresa: Fra Rajmunda Rudeža 1, 21260 IMOTSKI

Telefon:+385 (0)21 - 540 037

NKD: 38.11 Skupljanje neopasnog otpada

Godina osnivanja: 2015.

Odgovorna osoba: Ante Jović

OIB: 50922695010

Matični broj: 04470354

Registrirane djelatnosti:

- održavanje čistoće
- odlaganje komunalnog otpada
- održavanje javnih površina
- tržnice na malo
- održavanje groblja i krematorija i prijevoz pokojnika
- djelatnost druge obrade otpada
- djelatnost oporabe otpada
- djelatnost posredovanja u gospodarenju otpadom
- djelatnost prijevoza otpada
- djelatnost sakupljanja otpada
- djelatnost trgovanja otpadom
- djelatnost zbrinjavanja otpada
- gospodarenje otpadom

- djelatnost ispitivanja i analize otpada
- kupnja i prodaja robe
- obavljanje trgovačkog posredovanja na domaćem i inozemnom tržištu
- projektiranje i građenje građevina te stručni nadzor građenja
- cvjetna i hortikulturalna uređenja
- održavanje nerazvrstanih cesta
- javna rasvjeta
- organizacija, uređenje i održavanje parkirališta
- priprema dokumentacije za EU fondove

Nakon ulaska u Europsku uniju, na području općine postavljeni su zeleni otoci¹² na 19 različitih lokacija. Izdvojenim sakupljanjem i odlaganjem otpada u zelene otoke omogućuje se iskorištavanje tih vrijednih sirovina, smanjenje količine otpada koji završava svoj ciklus na odlagalištima te se potpomaže u rješavanju gorućeg problema zaštite okoliša.

Do kraja 2018. godine najavljena je izgradnja Regionalnog centra za gospodarenje otpadom u općini Lećevica, kao jednog od ukupno trinaest (13) centara na području Republike Hrvatske. Centar za gospodarenje otpadom Lećevica predviđen je kao sustav građevina i uređaja za obradu, uporabu i/ili zbrinjavanje otpada. Sukladno Prostornom planu Splitsko-dalmatinske županije, planirana je izgradnja pretovarnih stanica koje bi trebale biti izgrađene u Splitu, Sinju, Imotskom, Makarskoj, Vrgorcu te na Šolti, Braču, Hvaru i Visu.

Slika: Shematski prikaz organizacije gospodarenja otpadom u CGO Lećevica (izvor: <http://www.rcco.hr/>)

¹² Zeleni otok je mjesto na javnoj površini na kojoj su smješteni spremnici za odvojeno prikupljanje otpada (papir, staklo, plastika i tekstil).

Vodoopskrba

Runovići, kao i ostale općine Imotske krajine, se snabdjevaju vodom iz grupnog vodovoda Imotske krajine.

Za opskrbu vodom zaduženo je društvo Vodovod Imotske krajine d.o.o., registrirano za opskrbu pitkom vodom, odvodnju i pročišćavanje otpadnih voda. Uz navedeno, poslovne djelatnosti su i:

- ✓ Zaštita voda od zagađenja
- ✓ Izgradnja i održavanje vodoopskrbnog sustava
- ✓ Izgradnja i održavanje kanalizacijskog sustava
- ✓ Ugradnja, zamjena, popravak i kontrola ispravnosti vodomjera
- ✓ Rekonstrukcija i montaža vodovoda i kanalizacije
- ✓ Izrada nacrti (projektiranje) objekata vodovoda
- ✓ Nadzor nad gradnjom.

Naziv društva	VODOVOD IMOTSKE KRAJINE d.o.o.
Adresa	Blajburška 133, 21260 IMOTSKI
Telefon	+385 (0)21/843-550
Fax	+385 (0)21/670-448
Odgovorna osoba	Luka Ćorić, dipl. ing
Temeljni kapital	3.554.000,00 HRK uplaćen u cijelosti
OIB	41272392545
Matični broj	01447980
MBS	060160137
WEB	http://www.vodovod-imk.hr/

Tablica: Opći podatci o Vodovodu Imotske krajine

Vodovod Imotske krajine bilježi znatne gubitke (33%). Naime, vodovod osigurava samo javnu vodoopskrbu pitkom vodom, ali ne i vodu za navodnjavanje imotskog polja, što uvelike ograničava korištenje poljoprivrednog potencijala općine Runovići.

3.7.2. Energetska infrastruktura

Cijelo područje općine Runovići napaja se preko dva izvoda 10 kV (Grubine i Kamenmost) iz trafostanice 110/35/10 kV "Imotski". Oba izvoda su izgrađena kao zračna na drvenim stupovima presjeka 3x25 mm² Ač. Postojeći sustava elektroopskrbe općine Runovići ogleda se u sljedećim elektroenergetskim objektima.

DV 10 kV s dužinom glavne trase cca 17,9 km, a zajedno sa odcjepima ima ukupnu dužinu cca 20,2 km; 15 distributivnih TS 10/0,4 kV ukupne instalirane snage 2,8 MVA, ili 186

kW/TS od čega je: jedna trafostanica gradskog tipa, a 7 TS 10/0,4 kV stupne sa 0,89 MVA i 7 TS 10/0,4 kV tipa tornjić sa 1,28 MVA;

Distributivni (bez gospodarstvenih objekata) elektroenergetski konzum općine Runovići, danas iznosi:

- Opterećenje cca 1,5 MW
- Godišnja potrošnja oko 5 GWh.

3.7.3. Prometna infrastruktura

Prometni sustav općine Runovići čini cestovna mreža kategoriziranih cesta, županijskih i lokalnih, preko kojih općina ostvaruje vezu na širu prometnu mrežu državnih cesta. Razvitak općinskog područja je ovisan i dobrim dijelom će se temeljiti na prometnoj povezanosti sa ostalim dijelovima bivše općine Imotski, države i susjednom Republikom Bosnom i Hercegovinom. Prometnu mrežu kategoriziranih cesta općine Runovići čine Županijske ceste:

- ✓ Ž6182; Kamenmost (D60) - Zmijavci - Runovići - granica R. BIH (L=11.34 km),
- ✓ Ž6200; Ž6182 - Slivno (L=9.00 km).

Lokalne ceste:

- ✓ L67184,
- ✓ L67185,
- ✓ L67182,
- ✓ L67163,
- ✓ L67160,
- ✓ L67170.

Posredno preko županijske ceste Ž6182, koja čini okosnicu prometne mreže općine, ostvaruje se veza na državnu cestu D-60 (Brnaze (D-1) – Cista Provo – Imotski – GP Vinjani Gornji), važan zaobalni longitudinalni prometni pravac. Sa spomenutih pravaca granaju se ogranci seoskih cesta povezujući pojedine zaseoke s glavnim cestovnim pravcima.

3.7.4. Telekomunikacijska infrastruktura

Na području općine Runovići instalirane su dvije RSS centrale za fiksnu telefoniju:

- RSS centrala Runovići
- RSS centrala Slivno

Iste su spojene uz pomoć optičkog kabela. Lokalna telekomunikacijska (TKC) mreža od RSS centrale do potrošača spojena je bakrenim kabelom. U većem dijelu područja (90%) TKC mreža postavljena je podzemno, a na području Slivna nadzemno (10%).

Na području Općine izgrađene su dvije bazne stanice mobilnih operatera, na brdu Mračaj (HT i TELE2). Pokrivenost mobilnim mrežama u Runoviću zadovoljava, dok na području Slivna i Podosoja ne zadovoljava.

Trenutna brzina interneta je zadovoljavajuća u naselju Runović (preko 2MB/s), dok to nije slučaj u naselju Sebišina i naselju Slivno. U naselju Podosoje, telekomunikacijska mreža postoji samo u zaseoku Jerkovići, a u drugim zaseocima je nema.

Ulaskom Republike Hrvatske u EU otvorile su se mogućnosti za dobivanje bespovratnih sredstava iz EU fondova za izgradnju širokopojasne infrastrukture u područjima u kojima ne postoji dostatan komercijalni interes. U skladu sa strateškim usmjerenjem RH i njenih djelova, gradovi Imotski i Vrgorac te općine Runovići, Podbablje, Proložac, Zmijavci, Zagvozd, Lovreć, Lokvičići i Cista Provo pokrenuli su postupak izrade projekta Razvoja infrastrukture širokopojasnog pristupa na svom području.

3.7.5. Javna rasvjeta

Jedan od glavnih aspekata održivog razvoja na globalnoj razini je trošenje električne energije, odnosno rast cijena energije i problema zagađenja okoliša vezanog s proizvodnjom i potrošnjom električne energije.

Jedna od značajnih pojedinačnih stavki u potrošnji električne energije svakako je i rasvjeta javnih površina. Uz navedenu problematiku usko je vezan i dodatni problem javne rasvjete – svjetlosno zagađenje okoliša. To je svakako manje poznat problem, ali jednako rastućeg značaja i usko vezan s problemom energetske efikasnosti u rasvjeti. U većini krajeva Hrvatske, pa tako i na području Općine Runovići instalacije javne rasvjete datiraju s kraja prošlog stoljeća. Rezultat su visoki troškovi električne energije za javnu rasvjetu, visoki troškovi održavanja, visoki postotak nefunkcionalnosti te visoki stupanj svjetlosnih zagađenja. Temeljem navedenog, u Europi su se već davno razvili modeli financiranja rekonstrukcije javne rasvjete upravo iz raspoloživih ušteda. Glavna zadaća u budućnosti javne rasvjete jest povećanje energetske efikasnosti i smanjenje troškova koji se očituju kroz održavanje i potrošnju stare tehnologije.

Na području općine u funkciji je ukupno 479 rasvjetnih tijela.

Snaga rasvjetnih tijela	Broj rasvjetnih tijela	EnU	Potrebna promjena
LED 29 W	145	+	NE
NA 70 W	174	+	NE
Živa 125 W	110	-	DA
Živa 150 W	50	-	DA

Tablica: Javna rasvjeta na području općine

- 145 rasvjetnih tijela snage (trenutno energetske najučinkovitija rasvjeta postavljena početkom 2016. godine).
- 174 rasvjetna tijela NA 70 W (energetske učinkovita i nije zastarjela),
- 110 rasvjetnih tijela Živa 125 W (zastarjela)

- 50 rasvjetnih tijela 150 W (zastarjela i energetski neučinkovita potrebna što hitnija zamjena).

Obzirom da općina nema komunalnih poduzeća, održavanje javne rasvjete izvode za to specijalizirane tvrtke koje se biraju putem natječaja.

Rad javne rasvjete je automatiziran i vremenski programiran, tako da u ljetnim mjesecima javna rasvjeta radi od 21,00 – 1,00 sati, a zimi od 18,00 do 00,00 sati.

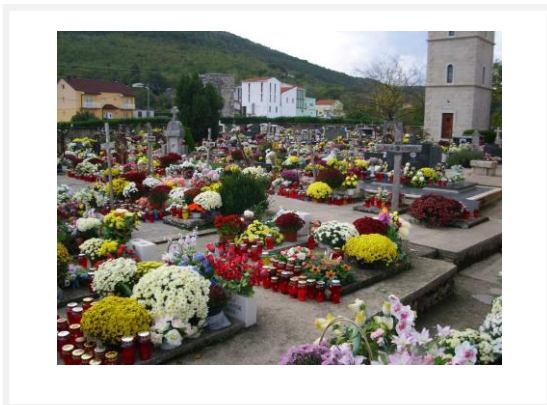
Građevine od važnosti za Županiju na području Općine Runovići su:

- županijska cesta br. 6182
- županijska cesta br. 6200
- cjevovod Karin-Zmijavci-Runovići
- planirana trasa dalekovoda od 110kV Imotski – Vrgorac.

3.7.6. Groblja

Na području općine Runovići postoje četiri groblja:

1. Groblje kod crkve Presvetog Trojstva u Slivnu
2. Groblje kod crkve Gospe od Karmela u Runoviću
3. Groblje kod crkve Sv. Mihovila u Runoviću
4. Groblje kod crkve Sv. Ivana - Sebišna

Slike: Groblje kod crkve Gospe od Karmela, groblje sv. Mihovil

Postojeća groblja se dograđuju i uređuju sve u cilju zadovoljavanja osnovnih potreba kao i sanitarno tehničkih uvjeta. Brigu o grobljima vodi sama Općina.

3.8. Gospodarstvo

Općina Runovići svojim geografskim položajem, konfiguracijom terena, prometnom povezanošću i ostalim prirodnim datostima posjeduje gospodarske i društvene mogućnosti za uključivanje u gospodarske tokove šireg okruženja. Međutim, današnja razina i struktura općinskog gospodarstva ukazuje na veoma skromnu i nerazvijenu osnovu. Gospodarstvo općine Runovići organizira se i ostvaruje kroz osnovne djelatnosti; poljodjelstvo, industrija i obrt.

3.8.1. Osnovni pokazatelji

Općina Runovići s indeksom razvijenosti¹³ od 57,78 % spada u II. skupinu čija je vrijednost indeksa razvijenosti od 50 % do manje od 75 % prosjeka Republike Hrvatske. Podaci na temelju kojih je definirana razvijenost prikazani su u sljedećoj tablici i u uspoređeni sa županijskom i državnim razinom.

Pokazatelj (2010. – 2012.)	Općina Runovići	Splitsko-dalmatinska županija (SDŽ)	Republika Hrvatska
Prosječan dohodak per capita	15.701	26.019	28.759
Prosječni izvorni prihodi per capita	518	3.090	2.969
Prosječna stopa nezaposlenosti	30,05 %	19,50%	16%
Kretanje stanovništva	91,6	104,2	99,4
Udio obrazovanog stanovništva u stanovništvu 16 - 65 godina	86,5%	83,09%	77,40%
Indeks razvijenosti	57,78%	93,75%	N/p
Skupina	II.	II.	N/p

Tablica: Pokazatelji razvijenosti općine u usporedbi sa županijskim i državnim pokazateljima (izvor: MRRIFEU)

Premda prema indeksu razvijenosti općina Runovići spada u nedovoljno razvijene, postoje identificirane prednosti poslovanja koje općini pružaju mogućnost razvoja i dostizanja standarda drugih razvijenijih općina na području SDŽ, odnosno RH.

Za općinu Runovići određene su posebne mjere razvoja u strateškim dokumentima Splitsko – dalmatinske županije¹⁴:

¹³ Prema definiciji MRRIFEU, indeks razvijenosti je kompozitni pokazatelj koji se računa kao ponderirani prosjek više osnovnih društveno-gospodarskih pokazatelja radi mjerenja stupnja razvijenosti jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave te se na temelju odstupanja vrijednosti pokazatelja od državnog prosjeka jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave razvrstavaju u skupine razvijenosti. (<https://razvoj.gov.hr/o-ministarstvu/regionalni-razvoj/indeks-razvijenosti/112>)

¹⁴ Razvojna strategija SDŽ 2011. – 2013.:

<http://www.dalmacija.hr/Portals/0/docs/Tajnistvo/%C5%BErs%20sd%C5%BE.pdf> - MRRIFEU donijelo je 27. travnja 2015. godine odluku o produženju valjanosti prethodne generacije županijskih razvojnih strategija, ukoliko postupak

- ⇒ poticati intenzivniji rast žarišnih naselja i naselja povoljnije demografske strukture radi ublažavanja negativnog demografskog procesa
- ⇒ planom predviđeni raspored proizvodnih kapaciteta i drugih sadržaja u prostoru provesti uz disperziju radnih mjesta i povezati ih s postojećim i planiranim područjima stanovanja i razvojem prometnih sustava.
- ⇒ Ističe se potreba razvitka gospodarstva na:
- ⇒ izuzetno povoljnim i najvećim dijelom očuvanim prirodnim resursima (plodno tlo, voda, povoljna klima, prirodne atraktivnosti)
- ⇒ bogatom graditeljskom, kulturno - povijesnom i tradicijskom naslijeđu
- ⇒ razini izgrađenih gospodarskih kapaciteta
- ⇒ očekivanju poticajnih mjera i makroekonomske politike uopće, koja će objektivno valorizirati sva raspoložive gospodarske potencijale i doprinijeti njihovom optimalnom korištenju u ekonomskom, socijalnom i ekološkom značenju.

Ključne industrije – nositelji gospodarskog razvoja

Iako je glavno strateško usmjerenje općine usmjereno na razvoj turizma i poljoprivrede (te kombinaciju ta dva sektora kroz razvoj ruralnog turizma), postojeću industriju je potrebno restrukturirati na način da se preferiraju djelatnosti koje ne zagađuju okoliš, manjih i fleksibilnih prerađivačkih kapaciteta temeljenih na raspoloživoj sirovini, koje su prvenstveno orijentirane na domaće tržište (potrebe domaćeg stanovništva i turizma), te su sposobne proizvesti proizvod čija kvaliteta zadovoljava i zahtjevna inozemna tržišta, posebno u vidu povećanja konkurentnosti lokalnih poduzeća na zajedničkom EU tržištu.

Ključne industrije na području općine Runovići su:

- Poljoprivreda
- Graditeljska ili građevinska industrija
- Prehrambena industrija
- Turizam
- Trgovina.

Prednosti i potencijali gospodarskog razvoja:

- ✓ nalazi se u neposrednoj blizini Imotskog
- ✓ blizina mora (Makarska rivijera)
- ✓ niska stopa prireza 6%
- ✓ prisutna je porezna olakšica za poduzetnike
- ✓ niže su cijene zemljišta i komunalne naknade.

donošenja novih ne bude gotov do kraja 2015. Ovakva Odluka je donešena u svrhu postojanja strateške podloge na regionalnoj/županijskoj razini za korištenje sredstava iz Europskih strukturnih i investicijskih fondova, za razdoblje do izrade novih ŽRS-a te je ista dostavljena svim županijama i gradu Zagrebu.

3.8.2. Poljoprivreda

Prema podacima iz PPUO¹⁵ područje općine Runovići područje je sa značajnim prirodnim ograničenjima jer prevladavaju goleti, kamenjari i siromašni pašnjaci. No, nezagađenost pedosfere i odsutnost industrije povećavaju vrijednost obradivog tla i na njemu zasađenih kultura. Sadašnje stanje poljoprivrede tijesno je vezano uz stanje obiteljskih gospodarstava, koja su korisnici gotovo cjelokupnog obradivog zemljišta (98%). Obiteljska gospodarstva su nespecializiranih djelatnosti, sa usitnjenim posjedima na često dalekim lokacijama. Starosna struktura gospodarstva je jako nepovoljna. Nadalje infrastruktura je jako loše razvijena, posebno mogućnost pristupa posjedima, zadružne organizacije gotovo pa i ne postoje, kao ni udruge proizvođača kroz koje bi ovi mogli iskazati svoje potrebe. Poseban problem u poljoprivredi je nepostojanje organiziranog otkupa i plasmana poljoprivrednih proizvoda (veletržnica).

Vinogradarstvo je tradicionalno kroz cijelu povijest jedna od značajnijih poljoprivrednih djelatnosti na ovim prostorima. Karakteristika današnje vinogradarske proizvodnje je uglavnom označena gotovo isključivo kao proizvodnja grožđa koja je vezana uz veće vinarije. Vinogradi su različite dobi i tehnološkog intenziteta. Prosječni prinosi grožđa iznose nerijetko oko 1 kg po trsu. Ako nije riječ o proizvodnji vezanoj uz veće vinarije, grožđe se prerađuje tradicionalno i služi uglavnom za vlastite potrebe. U novije vrijeme, poglavito u razdoblju zapuštanja ratarske proizvodnje vinogradi se sve više sade na nekad tipičnim ratarskom površinama.

Općina Runovići zbog prirodnih resursa ima veliki potencijal za razvoj agroturizma, a time i ekološke poljoprivredne proizvodnje. Premda je moguća vrlo raznolika voćarska proizvodnja ove mogućnosti nisu iskorištene. Ima relativno malo većih intenzivnih voćnjaka, dok ima dosta pojedinačnih stabala sađenih rubno oko oranica ili vinograda, te pojedinačno na gospodarskom dvorištu. I ova pojedinačna stabla pokazuju da je na ovom području moguće organizirati voćarsku proizvodnju.

Ratarska proizvodnja u našoj Županiji zastupljena je u kraškom imotskom polju. Ona se zasniva isključivo na proizvodnji žitarica (pšenica, kukuruz, ječam) te u manjoj mjeri krmiva, dok je proizvodnja ostalih ratarskih kultura zanemariva. Ratarstvo je prevladavajuća poljoprivredna aktivnost. Međutim, proizvodnja ratarskih kultura na ovom području ima sva izrazito ekstenzivna obilježja, koji nerijetko prate vrlo niski prinosi (pšenica oko 2t/ha, kukuruz 1t/ha, ječam 1,5t/ha, lucerna 1,3t/ha sijena). Raspored oborina tijekom vegetacije nije povoljan čak ni za ratarsku proizvodnju. Ljetna suša naročito ograničava proizvodnju kukuruza.

Ratarska proizvodnja te biljni pokrov i struktura zemljišta odredili su i strukturu stočnog fonda na ovom prostoru. Stočarstvo ima praktično značenje pretežno u dijelu, gdje prirodne prilike nisu odgovarale razvoju drugih kultura, posebno na velikim kraškim pašnjačkim površinama koje nisu za drugu proizvodnju osim za ispašu stoke. Ovčarstvo je pored govedarstva druga značajna stočarska proizvodnja, posebno na područjima

¹⁵ Nadopunjeni dokument z PPUO iz 2013.

kraških pašnjaka. Po brojnosti je također važan uzgoj peradi, premda prvenstveno za vlastitu potrošnju jaja i mesa. Premda je i u ovom slučaju riječ pretežno o podmirenju vlastitih potreba stočarska proizvodnja predstavlja važan činitelj djelatnosti stanovništva. Na području općine Runović, prema popisu stanovništva iz 2011. godine, poljoprivreda je glavni izvor prihoda za šesnaest (16) osoba, što je jako malo ukoliko se taj broj stavi u odnos prema poljoprivrednom potencijalu općine.

Broj kućanstava prema korištenom poljoprivrednom zemljištu i broju stoke:

Ukupno	692
S oranicama	313
S voćnjacima	17
S vinogradima	354
S maslinama	5
S ostalim poljoprivrednim zemljištem	219
S govedima	38
S ovcama	17
S kozama	55
Sa svinjama	44
S peradi	349

Tablica: Broj kućanstava prema korištenom poljoprivrednom zemljištu / broju stoke

Upotrebna vrijednost tla uvelike je ograničena i nepostojanjem sustava za navodnjavanje koji bi kontrolirao dotok vode prema potrebama. Od ukupno raspoloživih površina oko 70% je izloženo periodičnom plavljenju manjeg ili većeg inteziteta i trajanja, te suvišnom vlaženju tokom zime i proljeća. Na cijelom Imotskom polju, nakon vinove loze, najzastupljenije su povrtlarske kulture čije se navodnjavanje osigurava iz akumulacijskog jezera Ričice, Prološkog blata i rijeke Vrljike. Najzastupljenije kulture su: kupus, paprika, rajčica, lubenica, mrkva i grah mahunar, s prinosom od 15t/ha. Poseban problem u poljoprivredi je, uz navodnjavanje, nepostojanje organiziranog otkupa i plasmana poljoprivrednih proizvoda (veletržnica).

3.8.3. Malo i srednje poduzetništvo

Za vrijeme izrade strategije u općini Runović djeluje 46 privrednih subjekata (28 poduzeća¹⁶ i 18 obrta), te znatan broj obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava koji su kao takvi u registru poljoprivredne savjetodavne službe, a također doprinose ukupnoj gospodarskoj slici i poduzetničkom djelovanju Runovičana.

¹⁶ Poduzeće je pravni objekt koji pripada nekom subjektu, u pravilu trgovcu, tako da može njime raspolagati. Poduzeće čini određenu gospodarsku djelatnost koju obavlja trgovac kao nositelj takve djelatnosti u organizacijskom smislu. (<http://limun.hr/main.aspx?id=22612&Page=2>)

Tvrtke

#	Naziv tvrtke	Djelatnost (NKD 2007)
1.	Vrljika d.o.o.	52.12 Ostala trgovina na malo u nespecijaliziranim prodavaonicama
2.	Šanjić gradnja d.o.o.	41.20 Gradnja stambenih i nestambenih zgrada
3.	Davranović d.o.o.	41.20 Gradnja stambenih i nestambenih zgrada
4.	Jerković – promet d.o.o.	11.02 Proizvodnja vina od grožđa
5.	Kanić d.o.o.	41.20 Gradnja stambenih i nestambenih zgrada
6.	Fasada Stipe j.d.o.o.	43.31 Fasadni i štukatorski radovi
7.	Đogušić d.o.o.	42.99 Gradnja ostalih građevina niskogradnje
8.	Primus Cornelius j.d.o.o.	56.30 Djelatnosti pripreme i usluživanja pića
9.	Knjigovodstveni servis Z.A.M. d.o.o.	69.20 Računovodstvene, knjigovodstvene i revizijske djelatnosti; porezno savjetovanje
10.	Touring trade d.o.o.	31.09 Proizvodnja ostalog namještaja
11.	Vinarija Glavota d.o.o.	11.02 Proizvodnja vina od grožđa
12.	Aleric CO. d.o.o.	69.20 Računovodstvene, knjigovodstvene i revizijske djelatnosti; porezno savjetovanje
13.	Effodio d.o.o.	10. 71 Proizvodnja kruha; proizvodnja svježih peciva, slastičarskih proizvoda i kolača
14.	Liskovac d.o.o.	10.11 Proizvodnja i konzerviranje mesa
15.	Veliki zmaj d.o.o.	41.20 Gradnja stambenih i nestambenih zgrada
16.	Pojilo j.d.o.o.	42.99 Gradnja ostalih građevina niskogradnje
17.	Ukras Slivno d.o.o.	43.31 Fasadni i štukatorski radovi
18.	Osnovna škola Runović	85.20 Osnovno obrazovanje
19.	Macović d.o.o.	47.52 Trgovina na malo željeznom robom, bojama i staklom u specijaliziranim prodavaonicama
20.	Dječji vrtić Runović	85.10 Predškolsko obrazovanje
21.	Eadem d.o.o.	43.31 Fasadni i štukatorski radovi
22.	Prospector d.o.o.	41.20 Gradnja stambenih i nestambenih zgrada
23.	Agro Promet d.o.o.	01.41 Uzgoj muznih krava
24.	Radičevac d.o.o.	41.20 Gradnja stambenih i nestambenih zgrada
25.	Velim Lozina d.o.o.	10.13 Proizvodnja proizvoda od mesa i mesa peradi
26.	Ljubičić d.o.o.	43.39 Ostali završni građevinski radovi
27.	Runović – mont d.o.o.	43.22 Uvođenje instalacija vodovoda, kanalizacije i plina i instalacija za grijanje i klimatizaciju
28.	Crvenice Buljan j.d.o.o.	43.34 Soboslikarski i staklarski radovi

Tablica: Trgovačka društva u općini Runović

Iz popisa tvrtki je vidljivo da na području općine prevladavaju tvrtke iz građevinskog sektora (46,42%), a potom iz sektora prerađivačke industrije (17,85%).

Obrti

#	Naziv obrta	Djelatnost (NKD 2007)
1.	Elektro – Runović, vl. Nediljko Biočić	43.21 Elektroinstalacijski radovi
2.	Patak, vl. Anđelko Ljubičić	43.32 Ugradnja stolarija
3.	Kamenko, vl. Josip Cvitanušić	43.12 Pripremni radovi na gradilištu
4.	Guj gradnja, vl. Jure Jukić	41.20 Gradnja stambenih i nestambenih zgrada
5.	Iko gradnja, vl. Ivan Bilić	43.99 Ostale specijalizirane građevinske djelatnosti
6.	Jukić, vl. Slobodan Jukić	49.41 Cestovni prijevoz robe
7.	Nogalo, vl. Nediljko Nogalo	25. 50 Kovanje, prešanje, štancanje i valjanje metala; metalurgija praha
8.	Kundid – mont, vl. Ana Kundid	43.32 Ugradnja stolarije
9.	Mare, vl. Marija Babić	79.90 Ostale rezervacijske usluge i djelatnosti povezane s njima
10.	Mijukić – prom, vl. Rosanda Lešina	10.13 Proizvodnja proizvoda od mesa i mesa peradi
11.	Mostarka, vl. Jadranka Jukić	47.11 Trgovina na malo u nespecijaliziranim prodavaonicama posebno hranom, pićima i duhanskim proizvodima
12.	Orašine, vl. Nediljko Puljiz	82.99 Ostale poslovne pomoćne uslužne djelatnosti
13.	Beževan transport, vl. Ivan Beževan	49.41 Cestovni prijevoz robe
14.	Giuseppe, vl. Anita Puljiz	11.01 Destiliranje, pročišćavanje i miješanje alkoholnih pića
15.	Pojilo, vl. Ivana Jakić	56.30 Djelatnosti pripreme i usluživanja pića
16.	Vrdoljak, vl. Mila Vrdoljak	10.13 Proizvodnja proizvoda od mesa i mesa peradi
17.	Zidar, vl. Milan Lozina	41.20 Gradnja stambenih i nestambenih zgrada
18.	Zrinski, vl. Milica Babić	56.30 Djelatnosti pripreme i usluživanja pića

Tablica: Obrti u općini Runovići (izvor: MINGO)

Aktivnim mjerama zapošljavanja i raspoloživim i novim poticajima, općina treba težiti zadržavanju postojeće najveće zastupljenosti zaposlenih, isto tako se treba okrenuti jačanju broja zaposlenih u poljoprivredi i tradicionalnim obrtima kao osnovi za razvoj turizma.

Ukupno OPG-ova	131
Runovići	127
Slivno	4

Tablica: Obiteljska poljoprivredna gospodarstva u općini Runovići

Zauzimaju ukupnu površinu od 47,17 Ha zemljišta kojeg obrađuju.

8.4. Poduzetničke i gospodarske zone

Kako bi se stimulirao razvoj gospodarskih djelatnosti na prostoru općine, nužno je osigurati prostorne okvire i utvrditi mjere kojima se osiguravaju pretpostavke za razvoj te osiguravaju zaštita i očuvanje prostora kao temeljnog resursa razvoja djelatnosti.

Unutar postojećih građevinskih zona prema posljednje usvojenom PPUO moguće je smjestiti manje poslovne sadržaje (uslužni, trgovački, komunalno-servisni i slični sadržaji), proizvodne sadržaje, sadržaje za preradu poljoprivrednih i stočarskih proizvoda te mini-farme. Nadalje, iste obuhvaćaju područja za smještaj gospodarskih sadržaja, ekološki prihvatljivih industrijskih pogona, servisa i uslužnih sadržaja, komunalnih sadržaja, skladišta, veletrgovina, pogona za preradu poljoprivrednih proizvoda i sl.

U okviru građevinskih područja naselja mogu se graditi sadržaji gospodarske namjene:

- proizvodne, industrijske i pretežito zanatske građevine koje neće ugrožavati kvalitetu okoliša ni funkcioniranje ostalih, susjednih namjena (stanovanja)
- poslovne građevine (pretežno uslužne, pretežno trgovačke i komunalno servisne).

U područjima naselja (građevinska područja naselja) i na pojedinačnim građevnim česticama mogu se graditi gospodarske građevine koje svojom veličinom, smještajem u naselju i osiguranjem osnovnih priključaka na komunalnu i prometnu infrastrukturu omogućuju normalno funkcioniranje gospodarskog sadržaja bez štetnog utjecaja na okoliš i normalnog funkcioniranja naselja.

Zone izvan naselja

Prostornim planom su određene izdvojene zone izvan naselja (posebna građevinska područja) za smještaj gospodarskih sadržaja i to:

- gospodarske zone
- športsko-rekreacijske zone.

Prostornim planom općine Runovići predviđene su proizvodno – poslovne zone:

ZONA	NASELJE	NAMJENA	POVRŠINA(ha)	PLAN
Sebišina	Runović	I, K	12,2	UPU
Podosoje	Podosoje	I, K	11,11	UPU
Rudina	Slivno	I, K	6,87	UPU
UKUPNO			30,18	

Tablica: Proizvodno – poslovne zone prema Prostornom planu

Na ovom prostoru se planiraju tri proizvodno-poslovne zone od kojih je jedna smještena u naselju Runovići, jedna u naselju Podosoje i jedna u naselju Slivno. Za sve tri zone potrebno je izraditi UPU-a.

3.8.5. Tržište rada

Radni kontingent predstavlja samo demografski okvir radnih resursa društva. Budući među njima postoje osobe koje nisu sposobne, ili se ni pod kojim uvjetima neće uključiti na tržište rada, potencijalni radni resursi gospodarstva su nešto manja skupina, a samo osobe koje su se aktivno uključile na tržište rada predstavljaju stvarnu ponudu rada. Stope aktivnosti u neposrednoj su vezi s uvjetima na tržištu rada, odnosno gospodarstvenim kretanjima. U godinama naglog pada gospodarskih trendova i zaposlenosti od 1991. godine stope aktivnosti se smanjuju, a njihovo postepeno povećanje već je vidljivo zbog svojevrsnog preokreta gospodarskih trendova.

Starost	Spol	Ukupno	Zaposleni	Samozaposleni			Pomažući članovi obitelji	Ostale zaposlene osobe
				svega	poslodavci	osobe rade za vlastiti račun		
Ukupno	m	294	264	29	19	10	1	-
Ukupno	ž	212	198	13	6	7	-	1
15-19	sv.	5	5	-	-	-	-	-
15-19	m	4	4	-	-	-	-	-
15-19	ž	1	1	-	-	-	-	-
20-24	sv.	51	51	-	-	-	-	-
20-24	m	31	31	-	-	-	-	-
20-24	ž	20	20	-	-	-	-	-
25-29	sv.	68	65	2	1	1	-	1
25-29	m	40	39	1	1	-	-	-
25-29	ž	28	26	1	-	1	-	1
30-34	sv.	65	62	3	1	2	-	-
30-34	m	30	27	3	1	2	-	-
30-34	ž	35	35	-	-	-	-	-
35-39	sv.	76	72	4	4	-	-	-
35-39	m	47	43	4	4	-	-	-
35-39	ž	29	29	-	-	-	-	-
40-44	sv.	46	41	5	2	3	-	-
40-44	m	21	19	2	1	1	-	-
40-44	ž	25	22	3	1	2	-	-
45-49	sv.	64	53	11	7	4	-	-
45-49	m	33	27	6	6	-	-	-
45-49	ž	31	26	5	1	4	-	-
50-54	sv.	70	56	13	9	4	1	-
50-54	m	41	31	9	5	4	1	-
50-54	ž	29	25	4	4	-	-	-
55-59	sv.	33	33	-	-	-	-	-
55-59	m	25	25	-	-	-	-	-
55-59	ž	8	8	-	-	-	-	-
60-64	sv.	24	21	3	1	2	-	-
60-64	m	18	15	3	1	2	-	-
60-64	ž	6	6	-	-	-	-	-

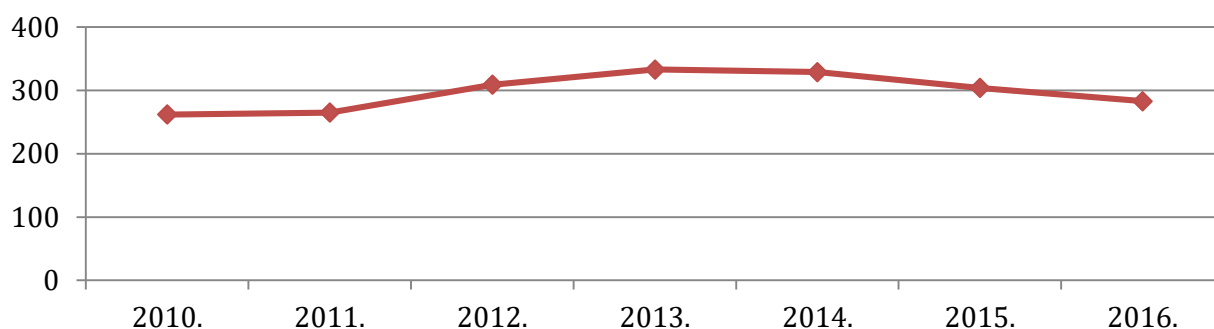
65 +	sv.	4	3	1	-	1	-	-
65 +	m	4	3	1	-	1	-	-
65 +	ž	-	-	-	-	-	-	-

Tablica: Radni kontingent 2011. u općini Runovići. Izvor: DZS

Općina Runovići - nezaposleni

Prema podacima Ministarstva regionalnog razvoja i fondova Europske unije, stopa nezaposlenosti u Runovićima je 31%, što je više od stope na razini države (21,9%). Stope aktivnosti u neposrednoj su vezi s uvjetima na tržištu rada, odnosno gospodarstvenim kretanjima. U godinama naglog pada gospodarskih trendova i zaposlenosti od 1991. godine stope aktivnosti se smanjuju, a njihovo postepeno povećanje već je vidljivo zbog svojevrsnog preokreta gospodarskih trendova. Na području općine evidentirano je 1071 zaposlenih, što je smanjenje u odnosu na 2001. godinu (kada je taj broj iznosio 1073) od oko manje od 1%.

Godina	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.
Broj	262	265	309	333	329	304	283

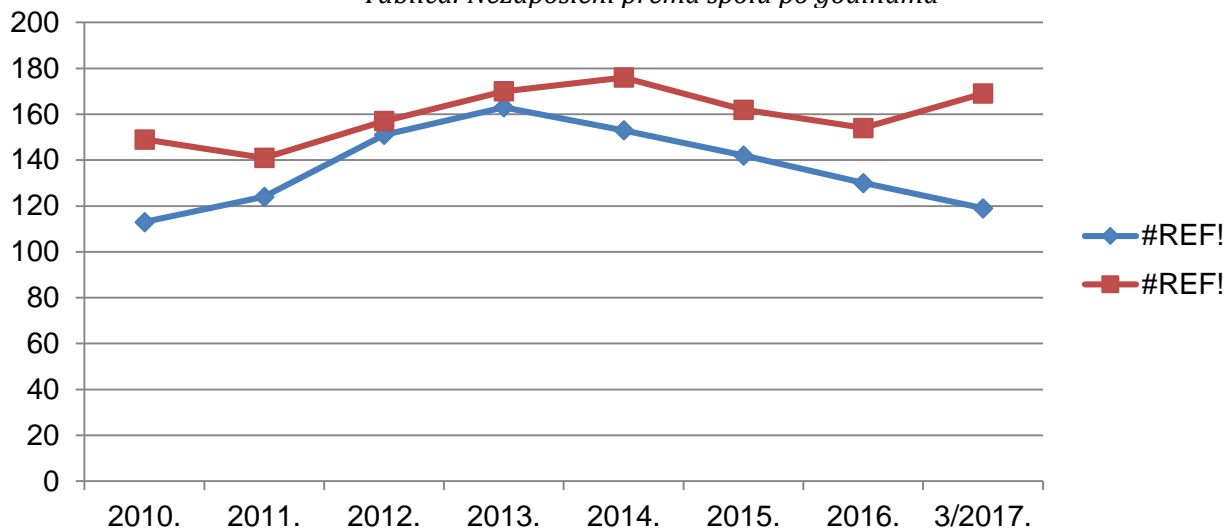
Graf: Nezaposleni prema godinama

Godina	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2/2017.
Trajanje								
0 - 3 mj.	35	43	51	40	36	39	47	36
3 - 6 mj.	29	30	48	30	30	29	36	64
6 - 9 mj.	25	21	32	31	24	18	24	28
9 - 12 mj.	20	17	26	29	19	13	19	5
1 - 2 g.	43	60	55	92	63	47	34	53
2 - 3 g.	28	27	34	38	68	40	31	19
3 - 5 g.	21	24	23	31	47	71	47	35
5 - 8 g.	22	14	14	13	16	24	23	25
8 g. i više	40	31	26	29	25	24	23	23
Ukupno	262	265	309	333	329	304	283	289

Tablica: Nezaposleni prema trajanju nezaposlenosti po godinama

Godina	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2/2017.
Muškarci	113	124	151	163	153	142	130	119
Žene	149	141	157	170	176	162	154	169
Ukupno	262	265	309	333	329	304	283	289

Tablica: Nezaposleni prema spolu po godinama

Graf: Nezaposleni prema spolu po godinama

Godina	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2/2017.
Dob								
15-19	14	12	10	14	15	14	16	14
20-24	29	41	45	43	39	36	34	37
25-29	33	31	38	47	46	40	39	48
30-34	41	32	30	30	30	29	27	21
35-39	39	36	44	51	48	42	35	30
40-44	33	33	43	45	43	41	32	26
45-49	23	28	36	33	34	35	33	39
50-54	25	20	26	27	29	27	32	32
55-59	20	23	26	25	27	25	24	28
60 i više	6	10	12	18	20	17	12	14
Ukupno	262	265	309	333	329	304	283	289

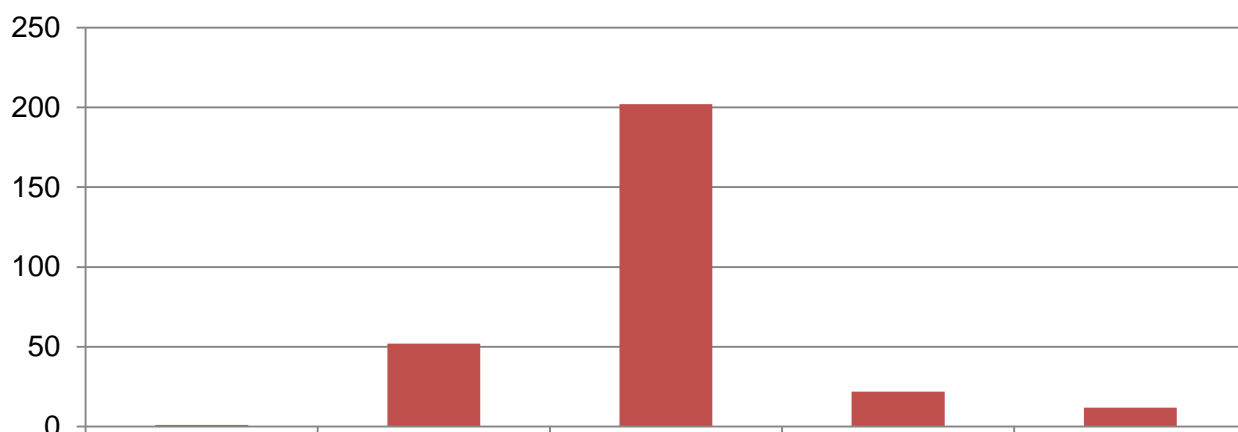
Tablica: Nezaposleni prema dobi po godinama

Godina	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2/2017.
OSI	2	2	2	2	1	1	1	1
Ostali	260	263	307	331	328	303	282	288
Ukupno	262	265	309	333	329	304	283	289

Tablica: Nezaposleni s invaliditetom prema godinama

Godina	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2/2017.
Razina								
0. Bez škole i nez. OŠ	1	1	1	1	1	0	0	1
1. Završena OŠ	57	57	58	64	61	57	51	52
2. Srednja škola	173	177	220	238	236	215	200	202
3. I. stupanj fakult, VŠS	20	20	21	21	22	23	23	22
4. Fakultet, magist., dr	11	10	10	9	9	9	9	12
Ukupno	262	265	309	333	329	304	283	289

Tablica: Nezaposleni prema razini obrazovanja po godinama

Graf: Prikaz nezaposlenosti prema stupnju obrazovanja, veljača 2017.

Godina	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.
Radni staž								
Bez staža	58	57	58	64	62	59	58	50
Do 1 godine	30	36	47	51	51	45	47	52
1 - 2 godine	25	25	25	29	32	31	28	31
2 - 3 godine	20	19	19	19	21	19	18	21
3 - 5 godina	35	29	34	33	36	39	40	40
5 - 10 godina	42	40	51	60	57	47	42	42
10 - 20 godina	31	35	42	46	44	39	30	30
20 - 30 godina	16	17	26	24	23	19	16	18
30 - 35 godina	4	6	6	4	4	6	5	4
35 - 40 godina	1	1	1	3	1	1	1	1
Preko 40 godina	0	0	0	0	0	0	0	0
Ukupno	262	265	309	333	329	304	283	289

Tablica: Nezaposleni prema radnom stažu po godinama

3.8.6. Turizam

Danas se lokalne zajednice u ruralnim područjima suočavaju s potrebom diversifikacije lokalne ekonomije, a jedna od mogućnosti kojoj se stanovnici okreću jest ruralni turizam. Potencijal svih općina u Imotskoj krajini omogućava orijentiranost na alternativne oblike turizma, koji bi se vrlo uspješno mogli spojiti u jedan cjelovit proizvod koji bi se sastojao od:

- ✓ **seoskog ruralnog turizma:** tipičan život u tradicionalnim seoskim strukturama, smještaj u starim, renoviranim kućama, kontakt sa seljacima, lokalna gastronomija – pršut, sir, janjetina, vina i drugi proizvodi iz poljoprivrede, živa tradicija i narodni plesovi,
- ✓ **biciklističko – planinarskog, odnosno aktivnog turizma:** sportovi prihvatljivi po okoliš (šetnje, biciklizam, jahanje, pecanje), a posebno atraktivni u vezi sa seoskim, prirodnim i kulturnim turizmom,
- ✓ **eko turizma** – podvrsta turizma u prirodi te obuhvaća svaki oblik turizma kod kojeg promatranje i uživanje u prirodi te susret s tradicionalnim kulturama u neditirnutim regijama predstavljaju glavnu motivaciju putovanja. Pritom putovanje prate mjere tumačenja i objašnjavanja te se podržava zaštita prirodnog okoliša,
- ✓ **doživljajnog ili tematskog turizma** – potrebna je zanimljiva i napeta tematika koja se može inscenirati i koja se veže uz autentične događaje i sredine. Na području općine nalaze se stara sela i imanja koja stvaraju slikovitu kulisu,
- ✓ **avanturistički turizam** – s obzirom na prirodne blagodati područja (npr. planina Biokovo, okolna brda, jezera, rijeka Vrljika),
- ✓ **studijски turizam** koji se može organizirati u obliku kampova i radionica za učenje tradicionalnih zanata za promoviranje kulturno - povijesne baštine ovog područja.

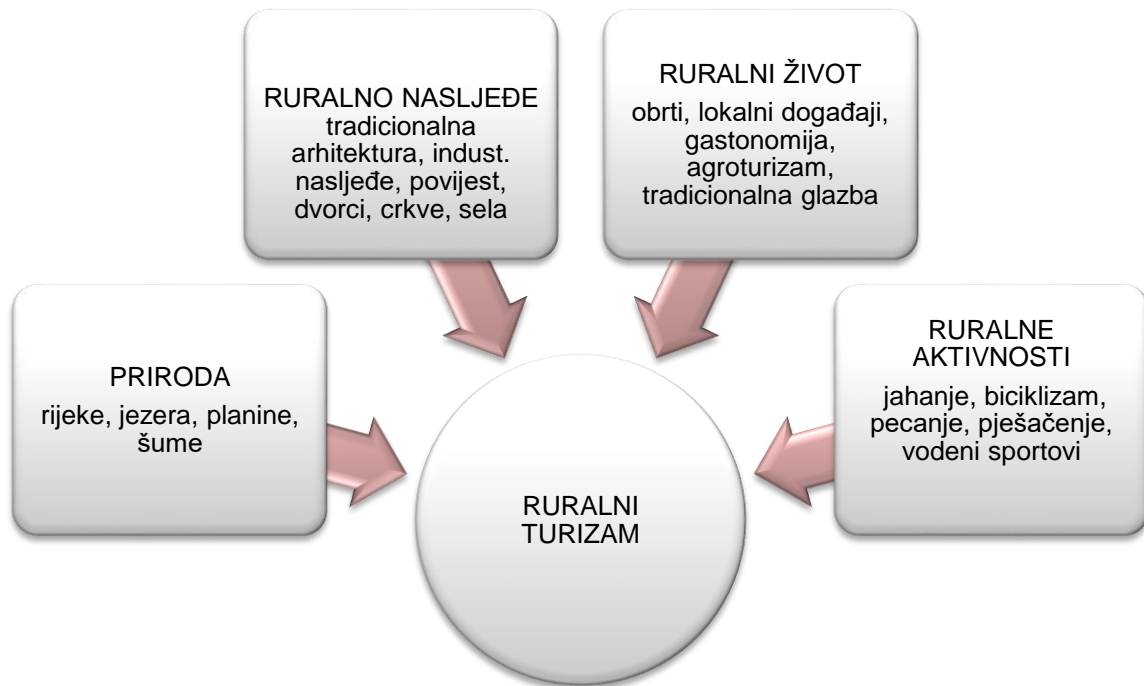
Ruralni turizam definira se kao turizam koji se događa na ruralnom području, uključuje široki spektar aktivnosti i elemenata, kao što su:

- ✓ rekreacija i aktivnosti u ruralnom okruženju,
- ✓ uživanje u ruralnom ambijentu,
- ✓ užitek u prirodi i ljepoti krajolika,
- ✓ kulturnom turizmu,
- ✓ turizmu na seoskim domaćinstvima, i sl.

Pojam *ruralni turizam* koristi se onda kada je ruralna kultura ključna komponenta proizvoda u ponudi destinacije. Razlikovna karakteristika turističkih proizvoda ruralnog turizma jest nastojanje da se gostima omogući personalizirana usluga, te da im se približe fizičke i ljudske karakteristike ruralnog područja, da im se omogući sudjelovanje u aktivnostima, tradicijama i načinu života lokalnih ljudi. Ruralnim turizmom se valoriziraju agrarna područja, prirodni resursi, kulturno nasljeđe, ruralna naselja, lokalni tradicionalni običaji i proizvodi, kroz posebno oblikovane turističke proizvode koji reflektiraju identitet područja i zadovoljavaju potrebe gostiju u smislu smještaja, usluga hrane i pića, rekreacije i aktivnosti, animacije i ostalih usluga.

Cilj razvoja ruralnog turizma je održivost lokalnog razvoja, ali i zadovoljavanje potreba modernog turista.

Koncept ruralnog turizma¹⁷

Slika: Koncept ruralnog turizma

Ruralni turizam bi, zbog svih svojih karakteristika trebao igrati značajnu ulogu pokretača razvoja općine Runovići koja obiluje prirodnim, kulturno-povijesnim i tradicijskim resursima. Osobito ima velik potencijal za razvoj, prvenstveno, selektivnih oblika turizma zasnovanih na održivom korištenju tradicijske osnove, te relativno nedirnutu prirodu.

Između navedenih oblika turizma, općina bi svakako mogla naći segment koji odgovara njenim potencijalima koje treba staviti u funkciju i povezati s „osnovnim turističkim proizvodom“. Osim toga svakako treba poraditi na marketingu ovoga kraja s obzirom na gore navedenu turističku ponudu, od gastronomske, preko avanturističke i kulturne.

Ključni resursi općine, odnosno kategorije u kojima je nužno strateškim planiranjem definirati okvir za nastanak proizvoda i usluge ruralnog turizma:

Kulturno-povijesna baština:

- Pokretni spomenici (slike, skulpture, crkveni namještaj i riznice, proizvodi umjetničkog obrta, etnografska, arhivska i bibliotečna građa)
- Nepokretni spomenici (arheološka nalazišta, spomeničke cjeline, memorijalna područja i građevine, pojedinačne sakralne građevine, pojedinačne svjetovne zgrade i građevine, vrtna arhitektura)
- Folklor (ples, glazba, običaji, legende)
- Rukotvorstvo

¹⁷ Koncept Ruralnog turizma prema Svjetskoj turističkoj organizaciji

- Tradicijsko građenje i uređenje vrtova (ruralna arhitektura, tradicijski vrtovi)
- Tradicijski obrti

Kultura života i rada:

- Suvremena kulturna produkcija
- Osobe (umjetnici, znanstvenici, sveci, vojskovođe)
- Društva (crkveni i viteški redovi, udruge, klubovi)

Znamenite osobe i povijesni događaji:

- Povijesni događaji (bitke i ratovi, krunidbe i sabori, promjene vlasti)
- Kulturne (igre, festivali, smotre, izložbe, zabavni programi)
- Znamenite osobe (festivali, memorijali i sl.)

Manifestacije:

- Vjerske (Križni put na Veliki Petak, derneći, župni blagdani)
- Muzeji i arheološki parkovi
- Galerije (slika, skulptura)
- Izložbeni prostori
- Kulturne i vjerske ustanove (samostani, crkve, kapelice)
- Hodanje, poučne staze, turističke staze, tematski putovi i ceste, panoramske ceste, vinske ceste, kulturni putovi, i sl.

Ruralni turizam u Imotskoj krajini

Prema podacima TZG Imotski i sustava e-visitor, tijekom 2016. godine u 112 smještajnih objekata u Imotskoj krajini boravio je 5.621 gost, a ostvareno je 47.036 noćenja. To je porast od 150 % u odnosu na rekordnu 2015. godinu u kojoj su ostvarena 18.838 noćenja.

Najveći broj dolazaka i noćenja ostvaren je u gradu Imotskom i to 3.154 dolaska s 22.797 noćenja. Najveći broj noćenja ostvarili su gosti iz Njemačke (8.373), Hrvatske (4.264), Poljske (4.077), Austrije (2.140), itd.

Što se tiče naših općina, najveći broj dolazaka i noćenja imala je općina Podbablje (780 dolazaka i 8.032 noćenja), zatim slijede Zmijavci (538 dolazaka i 5.024 noćenja), Proložac (379-4.052), Zagvozđ (373-3.245), Cista Provo (311-2.966), Lovreć (61-769) te Runovići (25-151).

Povećanje broja stranih noćenja na području cijele Krajine ukazuje na ozbiljan trend. Iz ovih podataka se vidi da jako veliki turistički potencijal leži u cijeloj Imotskoj krajini. Kao jedan od glavnih uzroka ovako velikom povećanju broja gostiju ovom području, prepisuje se sve većem broju gostiju na području Splitsko-dalmatinske županije, kao i otvaranju i puštanju u promet tunela 'Sveti Ilija' kroz Biokovo. Tunel uvelike pridonosi kvaliteti prometne povezanosti s Makarskom rivijerom. Također je osjetan trend otvaranja novih djelatnosti povezanih direktno s turizmom, kao što su gastro-ture, avanturističko – pustolovna ponuda, te valorizacija prirodnih resursa, od kojih najveći potencijal imaju Modro i Crveno jezero.

Na području Imotske krajine registrirano je dva (2) hotela, četrnaest (19) apartmana te sto (100) kuća za odmor.

Na području općine Runović, turizam nije razvijena grana, stoga je malo zabilježenih turističkih posjeta u 2016. Međutim, primjetan je sve veći trend razvoja ruralnog turizma na području cijele Imotske krajine, zbog prirodnih i kulturnih ljepota, ugodne klime i blizine mora, zbog čega se očekuje razvoj turizma i na području općine Runović. Prvenstveno se to odnosi na smještajne kapacitete i kuće za odmor, kroz osposobljavanje starih kamenih kuća na području Slivna, Podosoja u svrhu iznajmljivanja, dogradnju bazena i povećanje ukupne ostale ponude.

Od svega navedenog na području općine Runović nalazi se:

- kuća za odmor „Villa Mrkonjić“ na adresi Slivno 126A.
- kuća za odmor „Ljiljana“, Podosoje 33, Runović.

Od restorana značajnu ulogu ima konoba Karaja, Podosoje, vlasnik OPG Grgo Puljiz.

Inicijativa općina i grada za zajedničkom Turističkom zajednicom Imote

U 2016. godini pokrenuta je inicijativa da sve općine s područja Imotske krajine osnuju jedinstvenu Turističku zajednicu, radi ostvarenja i promicanja turističkih znamenitosti i identiteta jedinstvenosti Imote, podizanja kvalitete turističke ponude, promocije i obavljanja promotivnih aktivnosti na regionalnom i nacionalnom nivou, od zajedničkog interesa za sve subjekte u turizmu iz ovog kraja. Za vrijeme izrade ovog dokumenta, ideja TZ Imote (radni naziv) je kao inicijativa bila potpisana od svih načelnika općina te gradonačelnika grada Imotskog.

Slika: Suvenir iz Runovića

3.9. Društvena infrastruktura

Kako bi općina organizirala funkcionalan život svojih građana, na području općine Runovići potrebno je razvijati strukturu središnjih uslužnih funkcija, kako bi se u konačnici osigurali približno jednaki uvjeti života.

Društvena infrastruktura koja je vezana uz takve funkcije se odnosi na građevinske objekte namijenjene:

- upravi i administraciji Općine
- socijalnoj i zdravstvenoj zaštiti,
- odgoju i obrazovanju,
- kulturi,
- prakticiranju vjere,
- sportu i rekreaciji, i sl.

Unaprjeđenje društvene infrastrukture nužno je popraćeno i razvojem društvenih djelatnosti, a zatim i unaprjeđenjem kvalitete življenja nekog područja.

3.9.1. Obrazovanje

Predškolsko obrazovanje

Dječji vrtić Runović

Naziv	Dječji vrtić Runović
Adresa	Runović 211
Telefon	+385 (0)21 849 701
E-mail	djecjivrticrunovic@gmail.com
Godina osnivanja	2008.
OIB	58289047612
NKD	85.10 Predškolsko obrazovanje

Tablica: Osnovni podatci o Dječjem vrtiću Runović

U Dječjem vrtiću Runović djeluje jedno odjeljenje u redovnom 6-satnom programu sa 26 djece, te 16 djece u maloj školi (predškoli) koji program pohađaju u poslijepodnevni satima.

Osnovnoškolsko obrazovanje

Povijest - prva pučka škola u Runoviću otvorena je 11. prosinca 1937. godine, kao četverorazredna mješovita pučka škola. Prije toga datuma u Runovićima nije radila pučka škola kao državna ustanova, već se na nekoliko mjesta i s vremena na vrijeme organizirao tečaj opismenjavanja. Osim toga, djeca su pohađala školu u okolnim mjestima, pr. u Drinovcima (BiH) te u Imotskom. Zanimljivo je istaknuti kako su mještani, a i ondašnja vlast odgađali osnivanje i otvaranje pučke škole kako bi im djeca mogla pomagati u obavljanju poljoprivrednih poslova. Iz toga vremena je i uzrečica kako su predstavnici u općinskom vijeću dolazili veseli kada bi odbili školu i s radošću priopćavali

tu vijest svojim mještanima: "Budite veseli, odbili smo školu!" U školu je upisano 190 učenika raspoređenih u dva odjeljenja, a za njihovo obrazovanje su bili zaduženi učitelji Ema Tomas Kukulj i Josip Radić, koji je bio i ravnatelj škole.

Danas na području općine Runovići djelatnost obrazovanja obavlja jedna (1) osnovna škola i dvije (2) područne škole:

- OŠ Runovići
- Područna škola Slivno
- Područna škola Sebišna

Zanimljivo je da područna škola Sebišina pripada osnovnoj školi Runović, a područna škola Slivno osnovnoj školi Zagvozd (u susjednoj općini Zagvozd). Područna škola Slivno je osmorazredna.

Broj učenika u osnovnim školama s područja općine pokazuje tendenciju smanjenja u zadnjem desetljeću, a što je povezano i s depopulacijom (a koja je rezultat trenutno nedostatne društvene infrastrukture na području cijele Imotske krajine). Broj učenika u osnovnim školama iznosio je 168. Funkciju ravnateljice škole obnaša Marija Biočić.

Slika: OŠ Runović

Naziv	Osnovna škola Runović
Adresa	Runović 211
Telefon	+385 (0)21 849 088
E-mail	os-runovic-002@skole.t-com.hr
OIB	33906560969
NKD	85.20 Osnovno obrazovanje
Odgovorna osoba	Marija Biočić, ravnateljica
Web	www.os-runovic.skole.hr

Tablica: Osnovni podatci o OŠ Runović

Srednjoškolsko obrazovanje

Na području općine Runovići ne postoji ustanova koja obavlja djelatnost srednjeg odgoja i obrazovanja, te učenici s područja Runovića najčešće pohađaju srednju školu u Imotskom, u Srednjoškolskom centru „Dr. Mate Ujević“ koji je osnovan od strane grada 1992. godine, a zamijenio je dotadašnji srednjoškolski centar „Pavao Lozo“. Današnji srednjoškolski centar sastoji se od četiri (4) različite srednje škole i ukupno dvadeset (20) usmjerenja:

- Gimnazija dr. Mate Ujević: matematička, opća i jezična gimnazija
- Ekonomska škola dr. Mate Ujević: ekonomist, upravni referent i administrativni tajnik

- Tehnička škola: kemijski tehničar, računalni tehničar za strojarstvo i elektrotehničar
- Obrtničko-industrijska škola: frizer, prodavač, vozač motornog vozila, automehaničar, instalater grijanja i klimatizacije, plinoinstalater, autoelektričar, elektroinstalater, elektromehaničar, konobar i kuhar.

Za ostala srednjoškolska usmjerenja koja se ne nude u srednjoškolskom centru dr. Mate Ujević u Imotskom, učenici na obrazovanje odlaze u druge gradove u Hrvatskoj, a posebno u Split zbog relativno malene udaljenosti od doma.

U navedene četiri škole ponuđena su sljedeća odjeljenja:

Gimnazija dr. Mate Ujević	Ekonomska škola
Matematička gimnazija	Ekonomist
Opća gimnazija	Upravni referent
Jezična gimnazija	Poslovni tajnik
Obrtničko – industrijska škola	Tehnička škola
Autoelektričar	Elektrotehničar
Automehaničar	Strojarski tehničar
Elektroinstalater	Računalni tehničar u strojarstvu
Elektromehaničar	Kemijski tehničar
Frizer	
Instalater grijanja i klimatizacije	
Konobar	
Kuhar	
Plinoinstalater	
Prodavač	
Vozač motornog vozila	

Tablica: Odieljenja u srednim školama u Imotskom

Osim u Imotskom, djeca iz općine Runovići pohađaju i druge srednje škole diljem Hrvatske, ovisno o interesima, a posebno u Splitu zbog najmanje udaljenosti od mjesta prebivališta.

3.9.2. Socijalna i zdravstvena skrb

Zdravstvena skrb

Zakonom o zdravstvenoj zaštiti (NN121/03)¹⁸, zdravstvena zaštita obuhvaća sustav društvenih, skupnih i individualnih mjera, usluga i aktivnosti za očuvanje i unaprijeđenje zdravlja, sprječavanje bolesti, rano otkrivanje bolesti, pravodobno liječenje te zdravstvenu njegu i rehabilitaciju. Zadnjih se godina odgovornost i briga za zdravlje stanovništva usmjerava na vladu i na jedinice regionalne i lokalne samouprave. Osnovna načela zdravstvene zaštite su:

- ❖ Kontinuiranost (omogućena zdravstvena zaštita tijekom cijeloga života)
- ❖ Dostupnost (proporcionalan raspored ustanova za zdravstvenu zaštitu)
- ❖ Sveobuhvatnost (svaki građanin RH Ustavom polaže pravo na zdravstvenu zaštitu)

U skladu sa zakonskim propisima građani polažu pravo na zdravstvenu zaštitu, a koja se prema razinama dijeli na:

- ❖ Primarnu (obuhvaća prevenciju, dijagnostiku i liječenje)
- ❖ Sekundarnu (obuhvaća specijalizirano-konzilijarnu zdravstvenu zaštitu u bolnicama i poliklinikama)
- ❖ Tercijarnu (obuhvaća najsloženije oblike zdravstvene zaštite u kliničko-bolničkim centrima)

Usluge zdravstvene skrbi na području općine i šire

Dom zdravlja Splitsko Dalmatinske županije u ambulanti Runović, u zgradi koja je izgrađena 1998. godine i u relativno je dobrom stanju, ima organiziranu:

- zdravstvenu zaštitu
- stomatološku zaštitu
- ljekarnu.

Zgrada je smještena uz Županijsku prometnicu sa relativno dobrim pristupom i osiguranim parkirališnim prostorom.

U naselju Slivno djeluje ambulanta Slivno u neadekvatnim prostorima za pružanje zdravstvene skrbi pripadajućem stanovništvu.

Usluge primarne zdravstvene skrbi stanovnici općine Runovići najčešće koriste u Domu Zdravlja Imotski (udaljene od 10-12 km), dok za usluge sekundarne i tercijarne zdravstvene zaštite odlaze u veće gradove poput Splita i Zagreba.

U Domu zdravlja Imotski, na adresi Doktora Josipa Mladinova 20, nalazi se:

- Ustanova Hitne pomoći
- Dvije internističke ambulante s jednokratnim radnim vremenom
- Medicinsko-biokemijski laboratorij

¹⁸ Zakon o zdravstvenoj zaštiti <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/306294.html>

- Ljekarna
- Dvije ginekološke ambulante s jednokratnim radnim vremenom
- Jedna pedijatrijska ordinacija
- Šest ordinacija doktora opće prakse
- Tri stomatološke ordinacije
- Ordinacija fizikalne terapije
- Oftalmološka ordinacija.

Osim u Domu zdravlja, stanovnici na raspolaganju imaju i privatne ordinacije u gradu Imotskom:

- ❖ Stomatološke ordinacije (4)
- ❖ Ordinacije opće prakse (2)
- ❖ Ljekarne (2)
- ❖ Poliklinike (1): Poliklinika interne medicine dr. Meter
- ❖ Oftalmologija (1): Spec. oftalmološka ordinacija dr. Kavelj.

Veliki problem u ostvarivanju potpune zdravstvene zaštite na području Imotske krajine, a tako i općine Runovići, između ostalog predstavlja i zatvaranje rodilišta koje se nalazilo u sklopu Doma zdravlja. Rodilište u Imotskom je skupa s drugim rodilištima u regiji zatvoreno 2010. godine, zbog čega se porođaji obavljaju isključivo u Splitu koji je udaljen preko 90 km.

Dom umirovljenika Runović

Dom za starije i nemoćne „Sveta Obitelj“ u Runoviću, podružnica je doma za starije i nemoćne osobe Makarska. Dom u Runoviću je otvoren 2001. godine te ima kapacitet za 38 osoba. Ravnateljica podružnice u Runoviću je Zrinka Babić, dipl. soc. radnik.

Web: <http://dom-makarska.info/default.php>

Telefon: 021/849-097 ili 021/849-567

Registrirane djelatnosti: Stalni smještaj, Prehrana, Održavanje osobne higijene, Briga o zdravlju, Njega, Korištenje slobodnog vremena, Pružanje usluga pomoći, Pružanje usluga njege u kući.

Stambena zajednica Udruge za inkluziju „Lastavice“

U srpnju 2015. godine u Runoviću je otvorena podružna stambena zajednica Udruge za inkluziju „Lastavice“ iz Splita. Udruga «Lastavice» je udruga građana i pravnih osoba koja djeluju s ciljem promidžbe kvalitete življenja, samostalnog stanovanja i osamostaljenja osoba s intelektualnim teškoćama, te djece i mladeži bez roditeljske skrbi. Osnovna djelatnost Udruge je skrb i organizirano uključivanje ovih osoba u redovne uvjete života, u skladu s njihovim potrebama i mogućnostima, te pružanje skrbi izvan vlastite obitelji.

NKD 87.20 Djelatnosti socijalne skrbi sa smještajem za osobe s teškoćama u razvoju, duševno bolesne osobe i osobe ovisne o alkoholu, drogama ili drugim opojnim sredstvima.

<http://www.lastavice.hr/index.php?lang=HR>

Osnovne programske i projektne aktivnosti Udruge su:

- ✓ deinstitucionalizacija i prevencija institucionalizacije
- ✓ organizirano stanovanje
- ✓ osposobljavanje korisnika za samostalno obavljanje svakodnevnih aktivnosti (briga o sebi, obavljanje kućnih poslova, raspolaganje novcem...)
- ✓ psihosocijalna podrška
- ✓ poludnevni boravak
- ✓ sportsko-rekreativne aktivnosti
- ✓ rana intervencija (senzomotorna i radna terapija).

U stambenoj zajednici Runović trenutno živi osam (8) osoba.

Udruga osoba s invaliditetom Imotski

Godine 2004. osnovana je Udruga osoba s invaliditetom Imotski, sa sjedištem na adresi Imotskih iseljenika 3 (21260 Imotski) koja pruža usluge logopedске terapije, pomoćnika u nastavi, osobne asistencije, skraćenog boravka za djecu s teškoćama u razvoju te savjetovanja i informiranja za stanovnike s područja cijele Imotske krajine (470 članova). Usluge Udruge osoba s invaliditetom koriste i stanovnici općine Runovići.

3.9.3. Organizacije civilnog društva

Jedan od ključnih dionika razvoja zajednice su organizacije civilnog društva (OCD), pogotovo kad su organizirane radi zadovoljenja potreba određenih skupina koje nisu dovoljno zaštićene ili čija prava nisu dovoljno zastupljena u postojećem sustavu. U OCD spadaju udruge, zaklade i fundacije, privatne ustanove, neke zadruge te neregistrirane inicijative. Kako bi OCD postale ključni i aktivni dionik razvoja, nužno je uključivanje u proces strateškog planiranja, pripreme, usvajanja i procjene važnih socijalnih i društvenih programa, kao što su npr. programi borbe protiv različitih ovisnosti, zaštita okoliša, uključivanje određenih skupina, kreiranja dodatnih socijalnih usluga u zajednici, prevencija zanemarivanja kulturne i tradicijske baštine, zdravlja i rekreacije, i sl.

Prema Zakonu o udrugama¹⁹ (NN 74/14) udruga je svaki oblik dobrovoljnog i slobodnog udruživanja više fizičkih, odnosno pravnih osoba, koje se radi zaštite njihovih probitaka ili zauzimanja za zaštitu ljudskih prava i sloboda, zaštitu okoliša i prirode i održivi razvoj, te za humanitarna, socijalna, kulturna, odgojna – obrazovna, znanstvena, sportska, zdravstvena, tehnička, informacijska, strukovna ili druga uvjerenja i ciljeve koji nisu u suprotnosti s Ustavom i zakonom, a bez namjere stjecanja dobiti ili drugih gospodarski procjenjivih koristi, podvrgavaju pravilima koja uređuju ustroj i djelovanje toga oblika udruživanja.

¹⁹ Zakon o udrugama: <http://www.zakon.hr/z/64/Zakon-o-udrugama>

Runovičke udruge:

Rd. br.	Naziv udruge	Ciljevi udruge
1.	Kajak kanu klub Mračaj	Promicanje, razvitak i unapređenje kajak kanu športa
2.	Nogometni klub Mračaj	Promicanje, razvitak i unapređenje nogometa
3.	Klaster Imotske krajine	Promocija usluga i proizvoda članica na nacionalnoj, regionalnoj i svjetskoj razini
4.	Udruga žena „Slivanjka“ Slivno	Organiziranje kulturnih, zabavnih, edukativnih i humanitarnih događanja.
5.	Sportsko – ekološka udruga „Patak“	Organizacija i sudjelovanje na športskim događajima.
6.	Karate klub Brotnjo	Organiziranje i provođenje sustavnih karate treninga
7.	Planinarsko društvo Cmije Slivno	Njegovanje i razvijanje planinarske vještine i planinarske rekreacije
8.	Lovačka udruga Osoje	Uzgoj, zaštita, lov i korištenje divljači sukladno Zakonu o lovstvu
9.	Savez školskih sportskih društava Imotske krajine	Poticanje i promicanje školskog sporta na području Imotske krajine te usklađivanje aktivnosti i natjecanja općinskih i gradskih školskih sportskih društava na području Imotske krajine.
10.	Društvo za očuvanje tradicionalnih dalmatinskih igara: buća, briškule - Slivno	Omogućiti ljubiteljima kartanja i bućanja okupljanje i druženje uz kartanje i bućanje.
11.	KUD Novae	Kulturno umjetničko društvo
12.	Zaklada Runovići	

Tablica: Udruge u Runovićima

Udruge Runovićana izvan Runovića

Premda nisu registrirane u Runoviću, od velikog značaja za okupljanje Runovićana izvan sela i održavanje veza sa rodnim krajem imaju i zavičajne udruge u Hrvatskoj i svijetu.

Najorganiziranije su Udruga Runovićana u Zagrebu, te Udruga Runovićana u Osijeku koje u veljači svake godine organiziraju susrete Runovićana i prijatelja u svojim gradovima. Susreti su humanitarne prirode, a na Večerima Runovićana okupi se i preko 500 osoba koje kroz kulturni i zabavni program održavaju živi runovički duh u svojim zajednicama.

3.9.4. Ostali društveni sadržaji

❖ Religijski život

U Općini Runovići vjerski život odvija se u dvije župe koje pripadaju Imotskom dekanatu u zajednici Splitsko Makarske nadbiskupije:

1. Župa Gospe od Karmela sa istoimenom crkvom u Runoviću ima filijalnu crkvu Svetog Ivana Krstitelja na Sebišini, Svetog Nikole u Podosoju, kao i grobljansku crkvu Svetog Mihovila.

Zaštitnica Runovića je Gospa Karmelska, a slavi se 16. srpnja.

2. Župa Presvetog Trojstva sa istoimenom crkvom pokriva područje naselja Slivno.

Slika: Crkva Gospe od Karmela

Župa Gospe od Karmela

Župna crkva Gospe od Karmela sagrađena je 1869. godine, kako je to uklesano iznad glavnih vrata: «Sagradi sklad sela G. G. 1869». Sagrađena je od klesanog kamena. Iznad glavnih vrata godine 1900. postavljen je kameni križ, a iznad pročelja je zvonik na preslicu za tri zvona. Crkva je sazidana za župnikovanja fra Ivana Glibotića (1867.-1874.), elegantna je u svojim linijama, duga je 31 i široka 10 metara. Tri je puta teško stradala od potresa. Prvi put potres ju je ošteti 15. ožujka 1923., a drugi put 29. prosinca 1942. godine. Nakon toga zidovi su stegnuti željeznim zategama, preuređen je krov i uređena ponutrica 1953. godine, za župnikovanja fra Pavla Glibotića (1951.-1955.). Sljedeći put potres je crkvu ošteti 7. siječnja 1962. i ponovno je crkvu uredio fra Pavao Glibotić, za svoga drugog župnikovanja (1961.-1964.) i to prema nacrtu ing. Ante Baraća. Apsida je iz temelja nanovo sazidana od betona i kamena, zidovi su učvršćeni armirano-betonskim vijencem i povezani betonskim gredama i pločom, a iznad pročelja, mjesto preslice, podignut je novi zvonik na jedan kat sa piramidalnim završetkom. U zvoniku je jedno zvono iz 1757. godine, izrađeno u ljevaonici De Polis. Za župnikovanja fra Jake Milinovića (1903.-1922.) podignuta su tri oltara. Veliki oltar je od kararskog mramora, rad Bilinićeve radionice iz Splita. Pokrajni sjeverni oltar Gospe od Karmela, čini se vjerojatnim da je također rad Bilinićeve radionice, podignut 1912. godine od bijelog kararskog mramora, a južni oltar sv. Mihovila je od drva, tirolski rad.

Za župnikovanja Fra Ante Sekeleza uređeno je svetište prema novim liturgijskim uredbama, po nacrtu ing. Ljubomira Renka iz Splita, drveno pjevalište zamijenjeno je g. 1976. betonskim, uklonjene su stube i menze pobočnih oltara, postavljen oltar prema puku, popločan pod, stavljene lusteri i ozvučenje. Menza Gospina oltara istom je prigodom preuređena u menzu oltara prema puku. Kasnije je ona uklonjena, a mjesto nje 1984. godine uređen je oltar prema puku od kamenih ploča.

Slika: Vratnice na crkvi Gospe od Karmela

Župnik fra Petar Vrljičak godine 1999. gradi odvojeni armirano-betonski zvonik s piramidalnim završetkom, visok 26,50 metara i obložen kamenom. Tijekom 2000. godine ponovno podiže zabat iznad slavoluka, okružuje crkvu kamenim vijencem, na pročelje vraća preslicu, istovjetnu prijašnjoj, i na nju vraća stara zvona. Godine 2001. od crkve odmiče cestu, uređuje parkiralište i okoliš. Crkva 13. srpnja 2001. dobiva brončane vratnice, rad ak. kipara Anđelka Odeka iz Zagreba. Godine 2002. u crkvi je postavljen ravan strop od gipsano-betonskih ploča. Izmijenjena je električna instalacija i postavljeno novo ozvučenje i električno grijanje s radiatorima. Crkvu je bojadisao, prema uputama konzervatora, Miro Falak iz Splita. Na kraju svega preuređeno je

crkveno predvorje čime se čitav okoliš stopio u jedinstvenu cjelinu. Ispred glavnog oltara postavljen je i od nadbiskupa Marina Barišića posvećen, uoči blagdana Gospe od Karmela 2003. godine, novi oltar prema puku, izrađen od portugalskog mramora, u obliku Kovčega saveza, kao i ambon, rad ak. kipara Kuzme Kovačića. Istom prigodom postavljene su i blagoslovljene brončane postaje križnog puta, dar 14 runovičkih obitelji, rad ak. kiparice Marije Ujević.

S druge strane puta uz crkvu, na crkvenom zemljištu, podignut je sedamdesetih godina 20. stoljeća oltar na otvorenom, na kojem se slavi misa na blagdan Gospe od Karmela, kada se skupi masa svijeta. Na tom je prostoru podignuta i vjeronaučna dvorana.

Crkva Svetog Ivana Krstitelja

Crkva Svetog Ivana Krstitelja nalazi se u Sebišini. Sagrađena je 1982. godine, za župnikovanja fra Ante Sekeleza. To je građevina od opeke i cementa, duga 15, široka 7 i visoka 5 metara. U crkvi je Svečev kip, rad Kreše Perića iz Splita.

Crkva Svetog Nikole

Crkva Svetog Nikole, biskupa, nalazi se u Podosoju. Ne zna se godina njezine gradnje. Možda u drugoj polovici 18. stoljeća, jer je 1838. u njoj bilo zabranjeno držanje mise dok se ne popravi. Obnovljena je 1967. godine, ali je tom prigodom izmijenila stari oblik. U njoj je Svečev kip.

Slika: Crkva sv. Ivana Krstitelja i crkva sv. Nikole

Crkva Svetog Mihovila

Crkva Svetog Mihovila sagrađena je 1997. godine na novom groblju, za župnikovanja fra Petra Vrljička. Kameni oltar isklesao je akademski kipar Veno Jerković, a mozaik Uskrsnuća izradila je njegova žena Ina. Crkva je izgrađena za godinu dana, zauzimanjem svih mještana.

Kapela Gospe od Zdravlja

Kapela Gospe od Zdravlja kod župne kuće, sagrađena je 1894. godine za svakodnevne potrebe župnika i vjernika. To je jednostavna pačetvorina, trokutastog zabata sa zvonikom na preslicu za jedno zvono. Podignuta je na mjestu starije, posvećene sv. Anti. Blagdan Gospe od Zdravlja slavi se kao zapovjedni po odredbi makarskog biskupa Fabijana Blaškovića od 2. srpnja 1792. Duga je 6,50 i široka 5 metara.

Slika: Kapela Gospe od Zdravlja i crkva sv. Mihovila

Župa Presvetog Trojstva

Župna crkva Presvetog Trojstva sagrađena je 1753. godine. Bila je to vrlo malena crkva, pa je 1861. godine, za župnikovanja domaćeg svećenika fra Ivana Glibotića, bila produžena i proširena i tada je dobila današnji oblik. Na njoj je bio zvonik na preslicu, koji se srušio i napravljen je novi, današnji, također, na preslicu za tri zvona, samo deset godina poslije povećanja crkve, za župnikovanja fra Rajmunda Rudeža (1870.-1874.). Na pročelju se nalazi osmerokraka kamena rozeta. Krov je presvođen i pokriven kupom. Kod gradnje prve crkve upotrijebljeni su stećci, koji su i danas vidljivi u donjem dijelu zidova. Crkva je

popravljana 1896. i posebice 1969. godine za župnika fra Bernardina Kambera. Te je godine svetište preuređeno prema novim crkvenim uredbama. Postavljen je oltar prema puku, a iznad oltara je ostala stara slika Presvetog Trojstva, rad Filipa Naldija 1769. godine. U crkvenoj lađi su oltari Bezgrešne i svetoga Ante s kipovima svojih naslovnika. Kip sv. Ante nabavljen je 1900., a Bezgrešne 1912. godine. Prigodom nabave novog Gospinog kipa uklonjen je stari Gospin kip iz 18. stoljeća. Godine 1969. uklonjeno je drveno pjevalište iznad glavnih vrata i postavljeno betonsko.

Slika: Crkva sv. Trojstva

Kako se broj vjernika iz godine u godinu sve više povećavao, Slivanjci su sa svojim župnicima mislili na gradnju nove i znatno veće crkve. Godine 1938. župnik fra Ivan Bronić pribavio je i nacrt za novu crkvu s tri lađe i vitkim zvonikom, koja bi bila dva puta veća od današnje. Zbog dolazećeg rata i drugih neprilika do ostvarenja toga plana nije došlo.

Usputne kapelice su brojne. Na području Slivna ima ih 19. Jedna presvođena kapelica nalazi se s istočne strane crkve s oltarom i otvorenim pročeljem. Nju je podigao župnik fra Bone Donelli (1995.-1900.) za slavljenje svete mise prigodom većih skupova i za vrijeme ljeta, radi malog prostora u župnoj crkvi. Od ostalih kapelica navodimo samo dvije starije. Mrkonjići i Barići sagradili su kapelicu 1907. godine kod Banj Doca. Slivanjski iseljenici u Americi i njihovi prijatelji 1908. godine skupili su novac za gradnju kapelice preko puta poviše crkve. Poslije 1978. godine na području župe podignuto je osam novih kapelica u znak pobožnosti dotičnim svecima.

❖ **Kultura**

Na području općine Runovići, kao niti na području ostalih okolnih općina Imotske krajine ne postoje javne ustanove iz područja kulturne djelatnosti, osim Pučkog otvorenog učilišta Imotski, koje u svojim prostorima ima manju dvoranu za organiziranje izložbi, projekcija, konferencija, predstava i sl. Zbog toga su organizacije civilnog društva glavni nositelj kulturnih sadržaja u Runovićima i to kao organizatori manjih kulturnih manifestacija.

Obzirom da na području cijele općine Runovići, ali i Imotske krajine ne postoji druga infrastruktura prilagođena odvijanju kulturnih manifestacija, kulturni život stanovnika se veže uglavnom uz male, pojedinačne aktivnosti u organizaciji lokalnih kulturnih udruga. Ove aktivnosti podrazumijevaju organiziranje malih športskih natjecanja, promoviranje tradicijske baštine i organiziranje koncerata najčešće lokalnih izvođača.

Kulturne manifestacije u Runovićima

- Runovičko lito
- „Za križen“ na Veliki Petak
- Ganga fest Slivno

Kulturne udruge

- KUD Novae
- Udruga žena „Slivanjka“ Slivno.

❖ **Sport i rekreacija**

Nogometni klub Mračaj Runovići osnovan je 1964. godine, kao prvi klub na prostoru tadašnje imotske općine. Prvi predsjednik bio je Ivan Jakić-Tica, a prvu službenu utakmicu odigrao je u Runoviću protiv Tekstilca iz Sinja i pobijedio rezultatom 3:1. Kao prvi strijelac u povijest je ušao Marko Bitanga-Buđin. U svojoj bogatoj povijesti ovaj klub je stvorio nekoliko igrača koji imaju svoje mjesto i u svjetskoj povijesti nogometa.

Danas klub ima oko 100 registriranih igrača koji su uglavnom iz Runovića. Kao rijetko koji klub ovog ranga Mračaj se može pohvaliti da su u njegovim redovima ponikla čak tri kapetana reprezentacije. To su Ivan Buljan i Ivan Gudelj kao kapetani tadašnje Jugoslavije te Zvonimir Boban kao kapetan Hrvatske.

Poznati igrači koji su igrali u Mračaju i koji su prve nogometne korake napravili u ovom klubu:

- Ivan Iko Buljan
- Ivan Gudelj
- Stanko Mršić
- Branko Tucak
- Mladen Karoglan
- Dražen Boban
- Zvonimir Boban.

Sportska društva na području općine

Kajak kanu klub Mračaj	Promicanje, razvitak i unapređenje kajak kanu športa
Nogometni klub Mračaj	Promicanje, razvitak i unapređenje nogometa
Sportsko – ekološka udruga „Patak“	Organizacija i sudjelovanje na športskim događajima.
Karate klub Brotnjo	Organiziranje i provođenje sustavnih karate treninga
Savez školskih sportskih društava Imotske krajine	Poticanje i promicanje školskog sporta na području Imotske krajine te usklađivanje aktivnosti i natjecanja općinskih i gradskih školskih športskih društava na području Imotske krajine.

Tablica: Sportska društva na području općine

Također, vrijedno je spomenuti kako na području općine djeluje i Društvo za očuvanje tradicionalnih dalmatinskih igara Slivno.

Sportske manifestacije:

- Nogometni turniri
- Državna i regionalna natjecanja u kajaku.

3.10. Zaštita okoliša i energetska učinkovitost

Osnovni ciljevi zaštite okoliša su trajno očuvanje izvornosti, biološke raznolikosti, prirodnih zajednica i očuvanje ekološke stabilnosti, očuvanje kakvoće žive i nežive prirode i racionalno korištenje prirode i njenih dobara i očuvanje i obnavljanje kulturnih i estetskih vrijednosti krajolika, unaprjeđenje stanja okoliša te osiguravanje boljih uvjeta života.

Zaštita okoliša podrazumijeva planiranje i korištenje prostora, tako da se u njemu osigurava življenje i gospodarski razvoj uz istovremenu brigu za trajno očuvanje razvojnih potencijala. Prostornim planom utvrđuju se ciljevi i interesi koji se na području obuhvata trebaju ostvariti vodeći računa da korištenje prostora osigura sanaciju, zaštitu i unaprjeđenje stanja okoliša.

U cilju očuvanja okoliša Prostorni plan uređenja općine Runovići iz 2011., kao i izmjenjeni Prostorni plan iz 2015. godine propisuju sljedeće mjere:

- na djelotvoran način štititi kulturne, prirodne i krajobrazne vrijednosti.;
- očuvati prirodna bogatstva i prirodne izvore (šume, poljodjelsko zemljište, izvore vode i dr.)
- uključiti lokalne vlasti u aktivno čuvanje okoliša te zaštitu zaštićenih građevina i područja kroz novčanu potporu i općinske odluke
- sprječavati radnje koje potencijalno mogu izazvati nepovoljan utjecaj na okoliš u skladu sa Zakonima, pravilnicima i standardima te u skladu s Odredbama za provođenje Prostornog plana Splitsko - dalmatinske županije.

Prema podacima Ministarstva za zaštitu okoliša i prirode te Državnog zavoda za zaštitu prirode, na području općine Runovići ne nalaze se područja zaštićene prirodne baštine. Međutim, kroz područje općine protječe rijeka Vrljika, čiji je manji dio (van područja općine Runovići) 1971. godine zaštićen kao Posebni ihtiološki rezervat.

Rijeka Vrljika izvire u obližnjem Prološcu i Glavini Donjoj, iz više izvora od kojih su najveći Opačac i Utopišće. Ukupna dužina njenog toka je 70 kilometara tijekom kojih mijenja ime čak 5 puta. Na području općine Runovići rijeku Vrljiku naziva se Maticom, nakon čega uvire u ponor Šajnovac u hercegovačkom dijelu polja, ponovno izvire u Peć Mlinima te postaje Tihaljina, Mlada i Trebižat.

Vrljika je jedina rijeka s izvorištima pitke vode između Cetine i Neretve. Zbog izolacije od drugih vodotoka u njoj se razvilo više endemičnih vrsta riba:

- Mekousna pastrva (lat. *Salmothymus obtusirostris*)

- Bjelonogi rakovi (lat. *Austropotamobius pallipes*) pripadaju najstarijem rodu europskih slatkovodnih rakova i nastanjuju područja od Atlanskog oceana do Jadrana. Po zadnjim molekularnim istraživanjima upravo bi područje istočne obale Jadrana moglo biti izvorišno područje jer rakovi s našeg područja pokazuju najveću međusobnu genetsku raznolikost. Na žalost zadnjih desetljeća bjelonogi rakovi brzo izumiru iz skoro svih vodotoka pa su tako u jesen 1997. nestali i iz naše rijeke Vrljike. Još su opstali na uzvodnijim područjima Prološkog Blata i Badnjava pa do Tribistova, te nizvodno u pokojem pritoku rijeke Tihaljine / Trebižata, ali u malom broju i na vrlo uskim područjima te postoji velika opasnost da u potpunosti nestanu. Još se ne zna točan razlog nestanka, ali najvjerojatnije je to sve veće zagađenje (septičke jame, kanalizacije, pesticidi, insekticidi..) i devastacija riječnih tokova (sječa stabala uz samu obalu, betoniranje obale, izgradnja cesta, kuća, tvornica i drugih objekata pokraj rijeka i jezera), a rakovi su poznati kao jedna od najosjetljivijih vrsta na bilo kakvo zagađenje tako da služe i kao bioindikator čistoće voda. Izlovljavanje bjelonogih, plemenitih (*Astacus astacus*) i rakova kamenjara (*Austropotamobius torrentium*) je zabranjeno u RH osim u znanstvene svrhe. (M.Žužul, Imoart)

Slika: Fauna u rijeci Vrljici

- Imotska gaovica (lat. *Delminichthys adspersus*) u Hrvatskoj je do sada zabilježena u Crvenom jezeru kod Imotskog, u Baćinskim jezerima te u rijekama Neretvi, Matici kod Vrgorca i Vrljici. Osim u vodama hrvatskoga krša živi još jedino u Bosni i Hercegovini. Imotska gaovica je malena ribica koja je duga do deset centimetara. Mrijesti se od mjeseca svibnja do srpnja. Tada se kod mužjaka po glavi i prsnim perajama razvijaju mrijesne kvržice. Imotska gaovica je litofilna vrsta te ikru odlaže na kamen i šljunak. Za nepovoljnih vremenskih uvjeta kao što su suša ili niske temperature imotska gaovica odlazi u podzemlje, no prije toga se udružuje u plove (jata). Biologija te vrste je slabo poznata.

Rijeka Vrljika je zaštićena kroz program Natura 2000 (TIP LOKALITETA: B, ID: 374, KOD LOKALITETA: HR2000933).

3.11. Analiza Općine

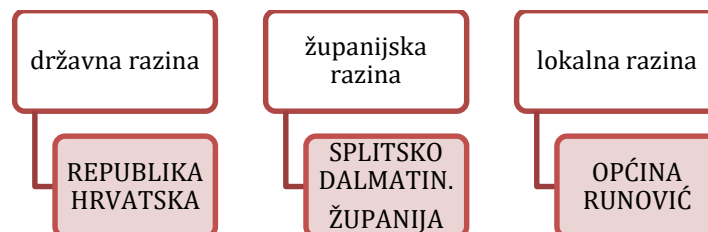
Na temelju članka 35. Zakona o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi („Narodne novine“ broj 33/01, 60/01. - vjerodostojno tumačenje, 129/05, 109/07, 125/08 i 36/09) i članka 20. Statuta Općine Runovići („Službeni glasnik Općine Runovići broj 1/06), Općinsko vijeće Općine Runovići na 3. Sjednici održanoj 18.09. 2009. donijelo je Statut općine Runovići. Statutom Općine Runovići uređena su obilježja općine, samoupravni djelokrug, javna priznanja, ustrojstvo, ovlasti i način rada tijela Općine, način obavljanja poslova, oblici neposrednog sudjelovanja građana u odlučivanju, provođenje referenduma u pitanjima iz samoupravnog djelokruga, mjesna samouprava, ustrojstvo i rad javnih službi, suradnja s drugim jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave, te druga pitanja od važnosti za ostvarivanje prava i obveza.

Općina u svojem samoupravnom djelokrugu obavlja poslove lokalnog značaja kojima se neposredno ostvaruju prava građana, i to osobito poslove koji se odnose na:

- uređenje naselja i stanovanje,
- prostorno i urbanističko planiranje,
- komunalno gospodarstvo,
- brigu o djeci,
- socijalnu skrb,
- primarnu zdravstvenu zaštitu,
- odgoj i osnovno obrazovanje,
- kulturu, tjelesnu kulturu i šport,
- zaštitu potrošača,
- zaštitu i unapređenje prirodnog okoliša,
- protupožarnu i civilnu zaštitu,
- promet na svojem području,
- ostale poslove sukladno posebnim zakonima.

Administrativne razine

Lokalna i područna (regionalna) samouprava u Republici Hrvatskoj predstavlja organizaciju vlasti i upravljanja na lokalnoj i područnoj (regionalnoj) razini s ciljem autonomnog organiziranja i rukovođenja javnim poslovima koji su od lokalnog i područnog (regionalnog) značaja. Zakonom o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi utvrđeno je da su jedinice lokalne samouprave općine i gradovi, a da su jedinice područne (regionalne) samouprave županije.

Ilustracija: Administrativne razine

Osnovni podatci

Naziv:	Općina Runovići
Sjedište:	Trg Mije Runovića 1, 21261 Runovići
OIB:	45457761971
MB:	02599619
Telefon, fax.:	+385 21 849 507
Fax:	+385 21 849 509
E-mail:	opcina-runovici@st.t-com.hr
WEB:	https://www.runovici.hr/
Broj zaposlnih:	2
Dan općine Runovići:	16. srpnja, na blagdan Gospe od Karmela

Tablica: Osnovni podatci o Općini Runovići

Tijela općine su:

- Općinsko vijeće
- Općinski načelnik.

Općinsko vijeće predstavničko je tijelo građana i tijelo lokalne samouprave, koje donosi odluke i akte u okviru prava i dužnosti Općine, te obavlja i druge poslove u skladu sa Ustavom, zakonom i Statutom.

Općinsko vijeće donosi:

- o Statut Općine,
- o Poslovnik o radu Općinskog vijeća,
- o odluku o uvjetima, načinu i postupku gospodarenja nekretninama u vlasništvu Općine,
- o proračun i odluku o izvršenju proračuna,
- o godišnje izvješće o izvršenju proračuna,
- o odluku o privremenom financiranju,
- o odlučuje o stjecanju i otuđenju pokretnina i nekretnina Općine čija ukupna vrijednost prelazi 0,5% iznosa prihoda bez primitaka ostvarenih u godini koja prethodi godini u kojoj se odlučuje o stjecanju i otuđenju pokretnina i nekretnina, odnosno čija je pojedinačna vrijednost veća od 1.000.000 kuna,
- o odluku o promjeni granice Općine,
- o uređuje ustrojstvo i djelokrug upravnih odjela i službi,
- o odluku o kriterijima za ocjenjivanje službenika i načinu provođenja ocjenjivanja,

- osniva javne ustanove, ustanove, trgovačka društva i druge pravne osobe, za obavljanje gospodarskih, društvenih, komunalnih i drugih djelatnosti od interesa za Općinu,
- daje prethodne suglasnosti na statute ustanova, ukoliko zakonom ili odlukom o osnivanju nije drugačije propisano,
- donosi odluke o potpisivanju sporazuma o suradnji s drugim jedinicama lokalne samouprave, u skladu sa općim aktom i zakonom,
- raspisuje lokalni referendum,
- bira i razrješava predsjednika i potpredsjednika Općinskog vijeća,
- bira i razrješava predsjednike i članove radnih tijela Općinskog vijeća,
- odlučuje o pokroviteljstvu,
- donosi odluku o kriterijima, načinu i postupku za dodjelu javnih priznanja i dodjeljuje javna priznanja,
- imenuje i razrješava i druge osobe određene zakonom, Statutom i posebnim odlukama Općinskog vijeća,
- donosi odluke i druge opće akte koji su mu stavljeni u djelokrug zakonom i podzakonskim aktima.

Općinsko vijeće može dodjeljivati javna priznanja:

- a) Nagrada općine Runovići za životno djelo (dodjeljuje se fizičkim osobama za osobite uspjehe u razvoju društvenih odnosa, unapređenja gospodarstva, obrazovanja, znanosti, kulture, tjelesne kulture, zdravstva, socijalne skrbi i drugih djelatnosti posebno značajnih za općinu, kada se ocijeni da je određena osoba sve svoje objektivne mogućnosti utkala u djelo i u tome postigla svoj neponovljiv rezultat u odnosnom području)
- b) Priznanje počasnog građanina općine Runovići (Općinsko vijeće Općine Runovići može pojedinu osobu koja je zaslužna za Općinu proglasiti počasnim građaninom.)
- c) Plaketa općine Runovići (Plaketa općine Runovići dodjeljuje se fizičkim i pravnim osobama, za osobite uspjehe postignute u razvoju društvenih odnosa značajnih za Općinu.)
- d) Zahvalnica općine Runovići (Zahvalnica općine Runovići dodjeljuje se fizičkim i pravnim osobama, za uspjehe u razvoju društvenih odnosa od posebnog značenja za Općinu.)

Članovi općinskog vijeća u mandatu 2013. – 2017. su:

- Borko Babić, predsjednik (HDZ)
- Nediljko Biočić, potpredsjednik (HSS-HSLS)
- Nediljko Grepo (HDZ)
- Mladenka Puljiz (HDZ)

- Ivo Ždero (HDZ)
- Ivan Puljić (HDZ)
- Ivan Biočić (HDZ)
- Zoran Ljubičić (HDZ)
- Ivanka Barić (HSS-HSLS)
- Dragan Jakić (HSS-HSLS)
- Ivan Glavota (HSP-HČSP)

Slika: Josip Lešina, načelnik

Radna tijela Općinskog vijeća su:

- Mandatna komisija,
- Odbor za izbor i imenovanja,
- Odbor za statut i poslovnik.

Općinski načelnik

Općinski načelnik zastupa Općinu i nositelj je izvršne vlasti Općine i dužnost obavlja profesionalno.

U obavljanju izvršne vlasti općinski načelnik:

- ✓ priprema prijedloge općih akata,
- ✓ izvršava i osigurava izvršavanje općih akata Općinskog vijeća,
- ✓ utvrđuje prijedlog proračuna Općine i izvršenje proračuna,
- ✓ upravlja nekretninama, pokretninama i imovinskim pravima u vlasništvu Općine u skladu sa Zakonom, Statutom i općim aktom Općinskog vijeća,
- ✓ upravlja prihodima i rashodima Općine,
- ✓ upravlja raspoloživim novčanim sredstvima na računu proračuna Općine,
- ✓ obavlja i druge poslove predviđene Statutom i drugim propisima.

Načelnik za svoj rad prima plaću prema odluci Općinskog vijeća.

Načelnik ima jednog zamjenika, koji zamjenjuje Općinskog načelnika u slučaju duže odsutnosti ili drugih razloga spriječenosti u obavljanju svoje dužnosti.

Zamjenik Općinskog načelnika dužnost obavlja volonterski, a za svoj rad prima naknadu prema odluci Općinskog vijeća.

Trenutni načelnik općine Runovići je gospodin Josip Lešina (HDZ).

Tajnik Općine

U sjedištu Općine zaposlen je tajnik Općine. Tajnik se brine o izvršenju zadataka koji se odnose na rad lokalne samouprave i uprave, sudjeluje na sjednicama Općinskog vijeća u savjetodavnom svojstvu, izrađuje zapisnike sa sjednica, te upozorava predsjednika Općinskog vijeća i Općinskog načelnika o kršenju zakonitosti. Tajnik Općine Runović je Boro Alerić, koji je istovremeno i pročelnik Jedininstvenog upravnog odjela.

Jedininstveni upravni odjel

Za obavljanje poslova iz samoupravnog djelokruga Općine i za poslove državne uprave prenijete na Općinu Općinsko vijeće ustrojava Jedininstveni upravni odjel. Jedininstveni

upravni odjel neposredno izvršava i nadzire provođenje općih i pojedinačnih akata tijela Općine, te u slučaju neprovođenja općeg akta poduzimaju propisane mjere. Jedinствени upravni odjel dužan je svojim radom omogućiti ostvarivanje prava i potreba građana i pravnih osoba u skladu sa zakonom i Statutom. Jedinственим upravnim odjelom upravlja pročelnik kojega na temelju javnog natječaja imenuje općinski načelnik.

Mjesni odbori

Na području Općine osnivaju se mjesni odbori, kao oblici mjesne samouprave, a radi ostvarivanja neposrednog sudjelovanja građana u odlučivanju o lokalnim poslovima.

Mjesni odbori na području Općine su:

- Mjesni odbor Runović
- Mjesni odbor Slivno
- Mjesni odbor Podosoje.

Građani mogu neposredno sudjelovati u odlučivanju o lokalnim poslovima putem lokalnog referenduma i zbora građana u skladu sa zakonom i Statutom.

Analiza proračuna općine

Jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave (županije, gradovi i općine) ostvaruju prihode iz vlastitih izvora, od zajedničkih poreza koji se dijele između države, općine/grada i županije te od pomoći iz državnog i lokalnih proračuna. Osim iz vlastitih izvora te pomoći iz proračuna, Zakonom o proračunu (Narodne novine, broj 87/08) omogućeno je i ostvarivanje primitaka po osnovi zaduživanja. Navedenim zakonom, definirana je obveza izrade i podnošenje izvještaja o izvršenju proračuna, te njihov sadržaj. Godišnji izvještaj o izvršenju proračuna prikazuje ostvarene prihode/primitke i rashode/izdatke lokalne jedinice u određenoj godini.

Proces strateškog planiranja, izrade, donošenja i izvršenja proračuna od velike je važnosti za funkcioniranje općine. Tablica prikazuje analizu izvršenja proračuna Općine Runović u 2014., 2015. i 2016. godini, iz koje se vidi konstantna idealna slika uravnoteženosti prihoda i rashoda:

Oznaka	Opis značenja oznake	2014.	2015.	2016.
6	PRIHODI	3.260.000,00	4.515.000,00	4.415.000,00
61	PRIHODI OD POREZA	2.306.898,00	1.188.000,00	1.673.586,00
613	POREZI NA IMOVINU	56.500,00	134.000,00	151.000,00
614	Porezi na robu i usluge	13.600,00	14.000,00	13.200,00
616	Ostali prihodi od poreza	252.798,00	5.000,00	8.000,00
63	POTPORE	718.110,00	2.364.200,00	2.314.000,00
633	POTPORE IZ PRORAČUNA	718.110,00	1.831.150,00	1.939.000,00
634	POMOĆI OD OSTALIH SUBJEKATA	-	533.050,00	375.000,00
64	PRIHODI OD IMOVINE	550,00	600,00	414,00
65	PRIHODI OD PRODAJE ROBA I USLUGA	162.000,00	962.200,00	427.000,00
652	PRIHODI PO POSEBNIM PROPISIMA	162.000,00	962.200,00	427.000,00
8	PRIMICI OD FINANCIJSKE IMOVINE I ZADUŽIVANJA	72.442,00	-	-

3	RASHODI	3.260.000,00	4.515.000,00	4.415.000,00
31	RASHODI ZA ZAPOSLENE	370.601,00	770.160,00	850.539,00
311	PLAĆE	312.910,00	650.000,00	718.300,00
312	Ostali rashodi za zaposlene	6.200,00	8.800,00	8.692,00
313	Doprinosi na plaće	51.491,00	111.360,00	123.547,00
32	MATERIJALNI RASHODI	1.024.085,00	824.990,00	1.074.850,00
321	NAKNADE TROŠKOVA ZAPOSLENIMA	91.140,00	93.840,00	105.117,00
322	RASHODI ZA MATERIJAL I ENERGIJU	280.070,00	298.400,00	333.300,00
323	Rashodi za usluge	516.761,00	352.190,00	535.933,00
329	Ostali nespomenuti rashodi poslovanja	136.114,00	80.560,00	100.500,00
34	Financijski rashodi	11.550,00	8.500,00	8.125,00
35	Subvencije	250,00	1.100,00	-
36	Pomoći dane u inozemstvo i unutar opće države	365.000,00	320.000,00	320.000,00
37	Naknade građanima i kućanstvima iz proračuna	463.881,00	318.250,00	391.500,00
371	Naknade građanima i kućanstvima iz proračuna	172.850,00	128.000,00	208.500,00
372	Ostale naknade građanima i kućanstvima iz proračuna	291.031,00	190.250,00	183.000,00
38	Donacije i ostali rashodi	541.600,00	641.000,00	653.800,00
4	IZDACI ZA NABAVU KAPITALNE IMOVINE	483.033,00	1.631.000,00	585.550,00
42	Rashodi za nabavu proizvedene dugotrajne imovine	483.033,00	1.631.000,00	585.550,00
421	Građevinski objekti	238.833,00	1.604.000,00	548.150,00
422	POSTROJENJA I OPREMA	244.200,00	27.000,00	37.400,00
9	VLASTITI IZVORI	-	-	530.636,00
98	REZERVIRANJA VIŠKA PRIHODA	-	-	530.636,00

P *Tablica: Financijski izvještaj Općine Runovići*
financija, za općinu Runovići namijenjeno je:

- 706.636 kao kompenzacija na ime povrata poreza na dohodak građanima po godišnjoj prijavi;
- 220.538 na ime poreza na dobit jedinicama lokalne samouprave koje imaju status potpomognutog područja;
- 421.552 kao pomoć temeljem indeksa razvijenosti JLP(R)S sa statusom potpomognutog područja, odnosno ukupno 1.348.726 HRK.

²⁰ <http://www.mfin.hr/hr/pomoci-ijlprs>

Transparentnost rada Općine

Rad Općinskog vijeća, načelnika i Jedinственог управног одјела је транспарентан. Transparentnost rada Općine se postiže javnim održavanjem sjednica, izvještavanjem o radu u medijima, objavljivanjem općih akata u Službenom glasniku Općine Runovići i na web stranici Općine Runovići <https://www.runovici.hr/>

Obzirom na veličinu, Općina Runovići nema obvezu prema Zakonu o pravu na pristup informacijama (NN 25/13) zaposliti povjerenika/icu za informiranje koja bi bila na raspolaganju građanima, pa taj posao obavlja Jedinствени управни одјел.

Slika: Izgled web stranice Općine Runovići

Na internetskoj stranici Općine Runovići moguće je pronaći podatke o ustrojstvu Općine, Statut, službeni glasnik Općine, općinske akte, novosti vezane uz rad Općine, proračun, poziv na sjednice Općinskog vijeća, kontakte te informacije o mjesnim odborima, župnim uredima, komunalnom redarstvu te udrugama s područja općine. Internetskom stranicom se Općina Runovići služi kao jednim od mehanizama za jačanje vidljivosti i transparentnosti rada.

Obzirom na slabu informatičku pismenost starije populacije Općine Runovići, internet komunikacija s građanima ne predstavlja jedini prozor transparentnosti. Zbog toga je poželjno da Općina Runovići ostvaruje dobru suradnju s lokalnim medijima kako bi njihov rad bio vidljiv i onima koji se novim tehnologijama slabo ili uopće ne koriste.

Informiranje o radu Općine se također provodi putem mjesnih odbora i njihovih članova. Kontaktirati načelnika i/ili djelatnike Općine je moguće osobnim dolaskom ili poštom na adresu Trg fra Mije Runovića 5, 21261 Runović, elektroničkom poštom, te telefonski na broj +385 (0)21/849-507.

Vizualni identitet Općine Runovići

Za potrebe komuniciranja s javnošću, odnosno predstavljanja rada Općine zainteresiranoj javnosti na dostojan i transparentan način, te za njezinu identifikaciju u lokalnoj (županijskoj) sredini i na nacionalnom nivou – potrebno je koristiti alate vizualnog identiteta, kao i usvojiti standarde komunikacije s javnošću. Sve ovo nužno je kako bi

aktivnosti komunikacije i brendiranja općine imale cilj predstaviti općinu kao poželjnu destinaciju za potencijalne gospodarstvenike i ulagače, a postojećim i budućim stanovnicima sugerirati kvalitetu života u njoj.

Vizualni identitet - predstavlja način identifikacije na simboličnoj razini koji preuzima ulogu riječi i tumačenja. Ima za cilj da pojednostavi i istovremeno obogati komunikaciju sa svojom okolinom (stanovništvom, medijima, gospodarstvenicima, civilnim sektorom, turistima, državnim institucijama, ministarstvima, i sl.).

Elementi vizualnog identiteta su znak, logotip, grb, zaštitne boje, zaštitna tipografija (font), slogan, maskota, svečana i obična zastava, i sl. Elementi vizualnog identiteta definirani su u knjizi grafičkih standarda gdje se precizira izgled, varijacije i korištenje svakog elementa ponaosob. Knjiga grafičkih standarda služi kao smjernica svima koji rade na imidžu određenog subjekta. U knjizi je definiran izgled grba odnosno zastave, njihova upotreba, izabrane boje grba i zastave, slogan i sl., kao i dodatni vizualni elementi identifikacije poput: posjetnica, memoranduma, omotnica, web stranice, CD/DVD omota, PowerPoint predložaka, itd.

Heraldika (grboslovlje²¹) - kod definiranja grba i zastave jedinice lokalne samouprave nužno je poštivati zakone heraldike. Heraldika je stručna likovna disciplina i pomoćna povijesna znanost čija je uloga stvaranje i proučavanje postojećih kao i nastanak novih grbova²². Još iz XI. – XIII. stoljeća datiraju prva heraldička pravila. Prvo i osnovno pravilo je da grb mora biti prepoznatljiv, a iz toga su izvučena neka praktična pravila: boja ne smije ići uz boju, metal ne smije ići uz metal (metali su inače srebro i zlato, tj. bijela i žuta.), koriste se samo čiste boje (pet osnovnih boja: crvena, plava, zelena, crna i purpurna; pomoćne boje su: tamno-crvena, smeđa i boja krvi), ne pastelne ili nejasne boje, kako bi se i na velikoj daljini razlikovale.

Punjenje je ono što je unutar grba, najčešće životinja ili biljka, ili tvrđava, odnosno bilo koji predmet koji asocira na određeno područje. Heraldičkih pravila ima mnogo, ali se mogu izdvojiti osnovna pravila kao što su jedinstvenost i originalnost grba, i to da nitko ne smije imati više od jednog grba, te pravilo desne i lijeve heraldičke strane.

Slika: Grb Općine Runovići

²¹ Povijesno grboslovlje nastaje iz potrebe raspoznavanja pojedinaca i skupina na bojnom polju. U srednjem vijeku kad su vitezovi nosili oklope i kacige, vrlo teško su se međusobno raspoznavali. Zbog toga su počeli nositi znamenja (grbove) vladara kojima su bili potčinjeni. Naročito tijekom križarskih ratova se takva "moda" proširila po cijeloj Europi. Ubrzo je broj različitih grbova toliko narastao da kraljevi nisu više mogli pamtiti koji je koji. Umjesto njih, grbove su pratili heraldičari. Oni su za vrijeme bitaka stajali pored kraljeva i pojašnjavali im koji vojnici pripadaju kojem velikašu i na čijoj strani se bore.

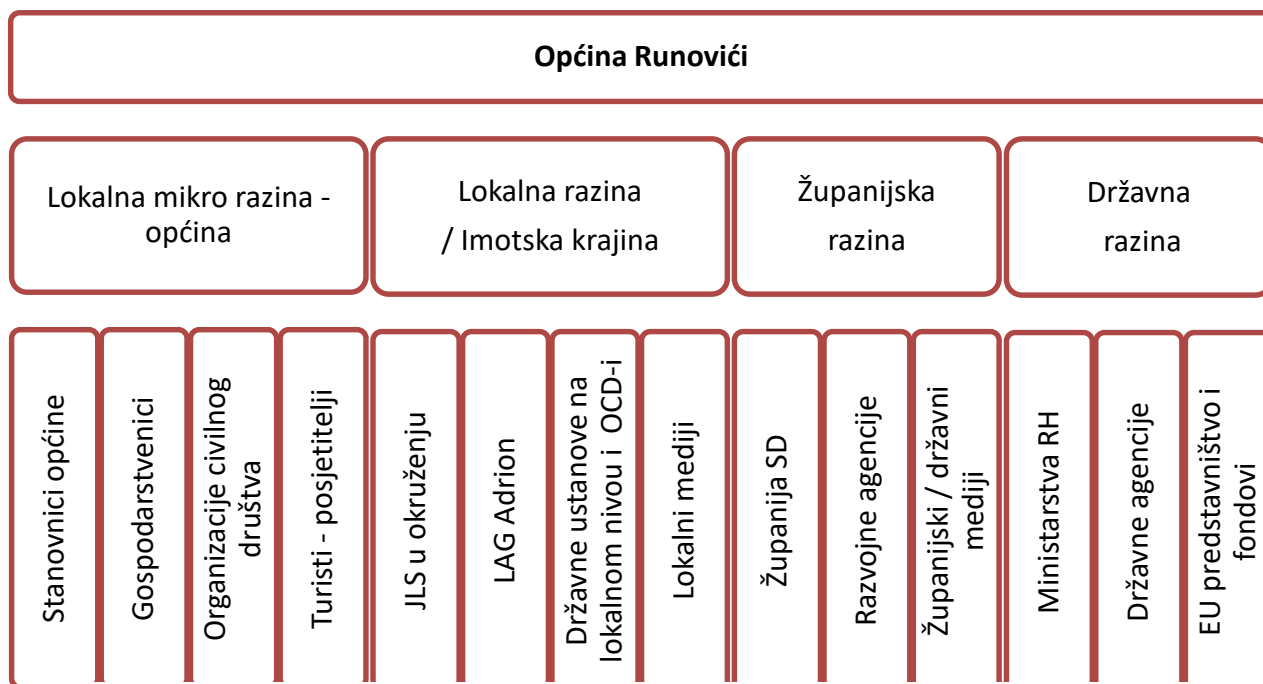
²² Izvor Wikipedia

Odnosi s javnošću i lobiranje

Odnosi sa zainteresiranom javnošću (eng. *Public Relations - PR*) predstavljaju upravljane komunikacije Općine s njezinim zainteresiranim javnostima. Cilj odnosa s javnošću je njegovanje odnosa s dionicima koji čine okruženje Općine radi pridobivanja potpore njenim ciljevima te izgradnje povjerenja i ugleda (reputacije). Odnosi s javnošću su društvena znanost koja analizira trendove, predviđa njihove posljedice, savjetuje voditelje Općine, te provodi planirane programe akcija sa svrhom da služe općinskom i javnom interesu. PR služi za planiranje, uspostavljanje i održavanje „dobrog glasa“ i doprinosi međusobnom razumijevanju između Općine i zainteresirane javnosti.²³

U Općini Runovići trenutno ne postoje propisane procedure i jasni standardi komunikacije s javnošću, već se komunikacija odvija putem internetske stranice www.runovici.hr na kojoj se oglašavaju vijesti iz života Općine. Za potrebe planske komunikacije nužno je uspostaviti redovitu, raznovrsnu, formalnu i neformalnu komunikaciju Općine sa okruženjem, i to prilagođeno određenim grupama primatelja informacija, odnosno zainteresiranim stranama. Postoji više vrsta komunikacije, koja ponekad može biti ista ili različita, ovisno o primatelja:

- Općina – lokalna mikro razina – dionici unutar općine
- Općina – lokalna razina – Imotska krajina
- Općina – županijska razina - SDŽ
- Općina – državna razina – RH i EU.

Graf: Razine i vrste komunikacije, grupe zainteresiranih javnosti

²³ Američka strukovna udruga odnosa s javnošću (*Public Relations Society of America - PRSA*) definira odnose s javnošću kao "proces strateške komunikacije koje gradi uzajamne korisne odnose između organizacije i njenih javnosti".

Lobiranje (eng. *lobbying*) označava način zastupanja interesa u politici, u izvršnoj i zakonodavnoj vlasti te utjecaj kroz osobne kontakte na javno mnijenje preko medija. Primjerice JLS, sindikati, nevladine organizacije i druge udruge kao i veće tvrtke koriste svoj utjecaj na donošenje specifičnih zakona koju su u njihovom interesu. Lobiranje je metoda utjecaja na donositelje odluka i procese donošenja odluka uz određenu strategiju.²⁴ Za Općinu Runovići, kao i za JLS u cjelini, lobiranje znači prije svega sustavno usmjeravanje pažnje zakonodavca i izvršne vlasti na općinu, njezine razvojne smjernice i prepreke, kako bi se ona na svim političkim razinama „izborila“ za svoje mjesto u političkoj javnosti te boljoj poziciji pri raspodijeli sredstava, zagovaranju socijalnih, ekoloških tema koje su od velike važnosti, gospodarskih okolnosti, poreza i nameta, razvoja prometa i infrastrukture, i sl.

Rezultat učinkovitog lobiranja je, ponajprije, jasnije prepoznavanje važnosti razvojnih projekata općine u političkom, gospodarskom i civilnom životu RH, što bi trebalo uroditi učinkovitijem financiranju projekata, iznalaženju načina za rješavanje prepreka razvojnim procesima i održivom razvoju u cjelini.

Preporuke za PR i lobiranje

Kako bi se unaprijedila komunikacija s javnostima potrebno je propisati procedure i redovito izvještavati javnosti o djelovanju Općine, donijeti marketing i PR plan na godišnjoj razini, izvještavati o tekućim i budućim projektima, dostignutim rezultatima i svim informacijama relevantnim za općinu, poglavito za stanovnike općine.

Komunikacijski alati koji mogu poslužiti u osmišljavanju marketing i PR plana su:

- On-line marketing , e.-mail marketing (newsletteri)
- Internet stranica, portali
- Marketing strategija, strategija razvoja
- Društvene mreže (Facebook, Twitter, LinkedIn, Instagram)
- Umrežavanja i partnerstva (lokalna, nacionalna, krossektorska, horizontalna i vertikalna).

Slika: Alati PR aktivnosti

²⁴ Izvor Wikipedia

Postojeći i mogući kanali komunikacije:

- E-mail, newsletter, službeni glasnik općine
- Internetska stranica Općine
- Društvene mreže (Facebook, Instagram, Twitter, LinkedIn)
- Javna predstavljanja strategije, orkugli stolovi, javna društvena okupljanja
- Javna glasila, mediji (TV, radio, novine).

Što se tiče lobiranja, prilikom izrade ovog dokumenta, registrirana su redovita lobiranja Načelnika Općine na sljedećim razinama:

- Na županijskom nivou – SDŽ
- Sa ministarstvima: Ministarstvo poljoprivrede, MRRFEU, Ministarstvo uprave, Ministarstvo financija, i dr.
- APPRRR, LAG Adrion, konzultanti i razvojne agencije.

Preporuka je nastaviti sa započetim aktivnostima, brzim donošenjem i korištenjem propisanih procedura te što većom komunikacijom putem modernih medija, zbog njihove važnosti u suvremenom društveno-političkom životu, kao i iznimnu učinkovitost obzirom na uložena relativno mala financijska sredstva.

4. ANALIZA STANJA

4.1. SWOT ANALIZA

SWOT analiza, kao iznimno važna metoda u strateškom planiranju, identificira snage i slabosti te mogućnosti i ograničenja općine Runovići.

Snage i slabosti podrazumijevaju interni, a mogućnosti i ograničenja eksterni aspekt koji utječe na strateško planiranje i strateški razvoj. SWOT analiza Općine Runovići obuhvaća područja razvoja od velike važnosti, a to su: ljudski potencijali, društveni sadržaji, gospodarstvo, infrastruktura, geografski resursi, kao i potencijali održivog razvoja.

Prepoznate snage općine Runovići nužno je iskoristiti za izgradnju novih smjerova razvoja, na njima temeljiti razvojne projekte. Prepoznate slabosti je potrebno pretvoriti u snage, odnosno planiranjem i implementacijom razvojnih projekata smanjivati njihov negativni utjecaj. Za razliku od snaga i slabosti koje su unutarnjeg karaktera, i ovise o uređenju općine i njezinom vodstvu, prilike i prijetnje su vanjski faktori utjecaja, i vrlo često se događaju bez značajnog utjecaja. Prilike je potrebno, stoga, iskoristiti kao pogonsku silu za razvoj, a prijetnje, kao vanjske negativne faktore utjecaja je potrebno maksimalno ublažiti ili ako je to moguće anulirati.

Slika: SWOT analiza

Snage, Slabosti

SNAGE	SLABOSTI
LJUDSKI POTENCIJALI Radna snaga Poticajne mjere: stipendiranje studenata, vozne karte, naknade za novorođenčad	LJUDSKI POTENCIJALI Iseljavanje mladih obitelji Nezaposlenost Pesimizam Starost stanovništva Negativan prirast/slab natalitet Mladi nemotivirani za strukovna zanimanja Neusklađenost obrazovnog sustava sa potrebama tržištem rada – nema građevinske škole, a traženo na tržištu
DRUŠTVENE DJELATNOSTI Jedna osnovna i dvije područne škole Dom zdravlja (stomatološka i ljekarna, ordinacija opće medicine) Dom za starije i nemoćne (15 zaposlenih) Inkluzija Lastavice (5 zaposlenih, 8 korisnika trenutno) Organizacije civilnog društva – sportske, kulturne, interesne, gospodarske Sportska tradicija (nogomet, kajak – kanu) Lovačke udruge – 2 Zaklada „Runović“ Knjižnica Dva poštanska ureda	DRUŠTVENE DJELATNOSTI Nepostojanje adekvatne podrške i socijalne skrbi Nepostojanje potpunog predškolskog odgoja Nepostojanje parka za djecu Nepostojanje centra za mlade Udaljenost visokoobrazovnih ustanova
GOSPODARSTVO Postojanje gospodarskih subjekata (45) Dvije vinarije Prerada mesa Građevinske firme Tradicija i zanati Tradicija poljoprivredne proizvodnje Dvije punionice meda, pčelari, OPGevi Proizvodnja suvenira Klaonica	GOSPODARSTVO Neiskorištena 3 industrijska objekta (sušara i dvije mljekare) KOMUNALNA INFRASTRUKTURA Nepostojanje kanalizacijskog sustava Nepostojanje javnog prijevoza TURIZAM Nepostojanje turističke prakse Nepostojanje jasne vizije razvoja turizma na području cijele Imotske krajine Ne postojanje uvezanih sadržaja i raznolikosti ponude Ne postojanje organiziranih smještajnih kapaciteta
KOMUNALNA INFRASTRUKTURA Komunalna infrastruktura razvijena (ceste, vode, rasvjeta, internet) Zeleni otoci Prometna povezanost	POLJOPRIVREDA Neriješene zemljišne knjige
TURIZAM Povoljan položaj	

Kulturno ljeto, ganga fest Blizina mora Atraktivni turistički lokaliteti Naselje Novae Arheološki lokaliteti Etno muzej Mrkonjić Kulturna tradicija Trend ruralnog turizma u IK POLJOPRIVREDA Općina bogata prirodnim resursima Geografski položaj povoljan za proizvodnju i plasman poljoprivrednih proizvoda, eko hrane	Usitnjenost posjeda Nerazvijen plasman poljoprivrednih proizvoda Neumreženost poljoprivrednih proizvođača
--	---

Tablica: SWOT analiza općine Runovići – snage i slabosti

Mogućnosti, Prijetnje

MOGUĆNOSTI	PRIJETNJE
POLJOPRIVREDA Razvoj polj. proizvodnje Intenzivna plastenička i eko proizvodnja Razvoj stočarstva Ljekovito bilje TURIZAM Potencijal za razvoj ruralnog turizma Potencijal za razvoj zdravstvenog turizma Tematske staze Biciklističke staze Umrežavanje na lokalnom i regionalnom nivou Brendiranje destinacije Brendiranje eno-gastronomske ponuda KOMUNALNA INFRASTRUKTURA Izgradnja komunalne infrastrukture – odvodnja Uređenje nerazvrstanih cesta GOSPODARSTVO	NA NACIONALNOJ RAZINI Nepostojanje jasnih strategija razvoja Neusklađenost zakonske regulative s potrebama na terenu (socijalne usluge) Porezni sustav Ekonomska nestabilnost Radno zakonodavstvo Skup kapital Korumpirano pravosuđe Preraspodjela proračunskih sredstava NA LOKALNOJ/REGIONALNOJ RAZINI Izbjegličke kriza – blizina granice Prirodne katastrofe (potresi, poplave, led) Nekontrolirana upotreba pesticida Gubitak zgrade osnovne škole zbog neriješenih imovinsko – pravnih odnosa Raseljavanje Nepostojanje velikih pokretača razvoja Udaljenost od centara političke moći

Potencijal za razvoj prerađivačke i
prehrambenih malih tvrtki

Razvoj uslužnih nepoljoprivrednih
djelatnosti

Umrežavanje na lokalnom nivou

ODRŽIVI RAZVOJ

Korištenje ESI fondova

Korištenje OIE

Odgovorno poslovanje i korištenje resursa

DRUŠTVENE DJELATNOSTI

Razvoj socijalno – uključivih usluga

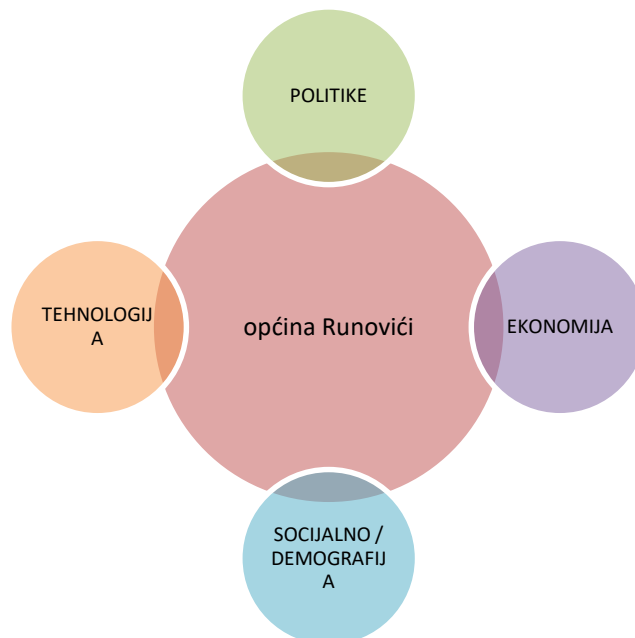
Razvoj palijativne skrbi

Tablica: SWOT analiza općine Runovići – mogućnosti i prijetnje

4.2. PEST ANALIZA

PEST analiza koristi se za analizu okruženja u političkom, ekonomskom, socijalno-demografskom i tehnološkom okruženju. Pruža pregled vanjske situacije koja može imati utjecaj na subjekta unutar promatrane industrije, sektora, političkog okruženja.

- Političko okruženje - uzima se kao relevantno za razumijevanje političkih prilika, jer trenutna politička situacija ili pojedini propisi mogu zaustaviti razvoj, što može za posljedicu može imati i pozitivan i negativan gospodarski ishod.
- Ekonomsko okruženje - zdrava ekonomija, bogatstvo države, regije ili općine također utječu na strateško planiranje. Ukoliko se radi o gospodarski zdravom području u kojem potrošači imaju potencijala tj. dobru kupovnu moć, općine će se lakše odlučiti za razvoj.
- Sociološko / demografsko okruženje - Kroz ovaj dio „skeniranja“ pratimo trendove i faktore populacije koja je uključena u tržište. Ovaj dio analize uključuje i stupanj obrazovanja na lokalnom području, brojnost i raznolikost radne snage te analizu vanjskih dionika.
- Tehnološko okruženje - tehnologija se ne odnosi samo na tehnologiju u smislu računala i sustava za učinkovitije poslovno upravljanje, već i na infrastrukturu potrebnu za podršku modernim sustavima. Razvoj e-Poslovanja i difuzija Web-bazirane tehnologije utjecali su na većinu organizacija. Naime, tehnološki razvitak je čak i na ovoj, lokalnoj razini potreban za podizanje kvalitete života stanovnika. Stoga, strategija organizacije može biti pogođena tehnološkim promjenama, a brzina tehnoloških promjena također znači da se ova varijabla mora stalno pratiti.

Ilustracija: PEST analiza

Tablica PEST

POLITIČKO	EKONOMSKO
Brojnost političkih stranaka na općinskoj razini Politička suradnja na lokalnom nivou Postojanje političke participacije na regionalnoj razini Politička periferija na razini države Suradnja u strateškom planiranju i odlučivanju Nestručnost političkog kadra (i na lokalnoj i na nacionalnoj razini) Slaba razvijenost civilnog društva u smislu političkog angažmana	Indeks razvijenosti II Visoka nezaposlenost 31% Nepostojanje velikih poduzeća kao generatora razvoja manjih Neaktivne poslovne zone Manjak strateškog planiranja Velika ponuda radne snage
SOCIJALNO/DEMOGRAFSKO	TEHNOLOŠKO
Depopulacija Starost stanovništva Slab natalitet Emigracije Postoje dodatne socijalne usluge u selu (neki korisnici nisu zahvaćeni) Nepostojanje javnog prijevoza Nepostojanje visokoobrazovnih ustanova Nepostojanje organizirane skrbi za starije stanovništvo Velika udaljenost bolnice Manjak usluga za DSTUR Manjak skrbi za braniteljsku populaciju Prijelaz iz ruralnog načina života prema urbanom Velik broj samaca	Nepostojanje širokopojasne mreže Nepostojanje kanalizacije Nepostojanje sustava navodnjavanja 1/3 kućanstava ima internet Slab signal interneta Dobra pokrivenost električnom mrežom

Tablica: PEST analiza općine Runovići

5. STRATEGIJA RAZVOJA 2016. – 2021.

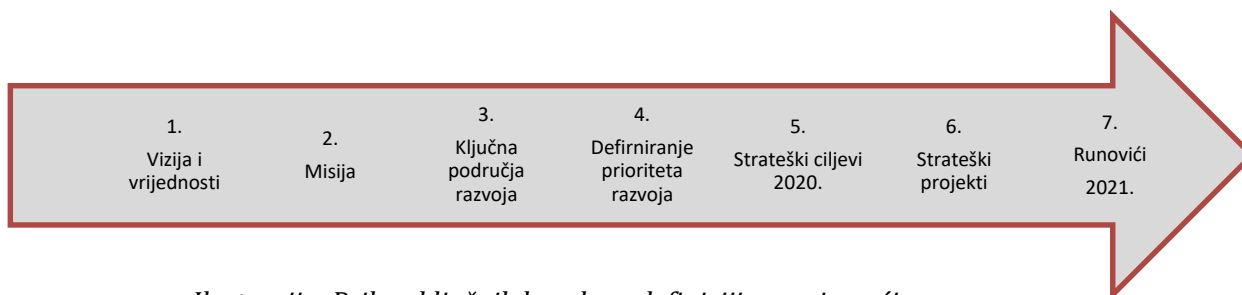
Svrha izrade Strategije razvoja općine Runovići 2016. – 2021. definiranje je strateških prioriteta društvenog, gospodarskog, komunalnog i održivog razvoja općine, usklađenih s relevantnim strateškim dokumentima na regionalnoj, nacionalnoj i EU razini. Dionici (stanovništvo i javna uprava) moraju imati jasnu viziju kojom će definirati željeno stanje općine u 2021. godini, te temeljem toga usmjeravati svoj razvoj kao i aktivnosti koje proizlaze iz ciljeva. Osim toga, izrada strateškog dokumenta predstavlja temelj za financiranje razvoja i strateških projekata putem europskih, odnosno nacionalnih izvora, te svih ostalih alternativnih izvora financiranja razvoja. Pri izradi ovog dokumenta krenulo se od ocjene postojećeg stanja, te definiranju vizije, misije i vrijednosti, strateških prioriteta razvoja, kako bi se iz njih kreirali strateški ciljevi i projicirale strateške aktivnosti. Razdoblje obuhvata strategije definirano je sukladno realnoj potrebi preobrazbe općine Runovići, kao centralnog sustava koji je na lokalnom i nacionalnom planu RH potrebno prilagoditi zahtjevima strategije Europa 2020, te pratiti ravnomjeran razvoj svih regija unutar Europske Unije.

Cilj izrade strategije razvoja je stvoriti temelj za operativno planiranje i djelovanje, usmjeravanje prema željenom razvoju, omogućiti pravilno fokusiranje resursa i kapaciteta, stimulirati pozitivne promjene te objasniti i predstaviti općinu Runovići na lokalnom, regionalnom, nacionalnom i EU nivou.

Rezultat izrade strategije razvoja predstavlja pisani strateški dokument koji određuje prioritete razvoja kroz međusobnu usklađenost postojećeg stanja, resursa i kapaciteta, infrastrukture i gospodarstva s društvenim, gospodarskim, komunalnim i održivim razvojem. Ovim su dokumentom obuhvaćeni svi procesi koji izravno doprinose unaprijeđenju ukupne društvene i gospodarske situacije, kroz poticanje razvoja gospodarstva, društvenih i životnih standarda, infrastrukture te održivog razvoja u cjelini.

Osnovni cilj postavljen pred izrađivače strategije bio je odrediti strateško usmjerenje Općine, koje će u isto vrijeme biti realno ostvarivo, ali i ambiciozno. Strategija obuhvaća ključne faktore bitne za razvoj općine, a s druge strane dovoljno fokusirano i originalno da omogući usmjereni razvoj općine s razvojnim mjerama prilagođenim specifičnim potrebama svih dionika. Težište je, pri tome, stavljeno na jednostavnost dokumenta, kako bi strateško usmjerenje bilo razumljivo svim krajnjim korisnicima ove strategije, što su svi stanovnici i pravne osobe s područja općine. U ovakvom dokumentu nije uvijek lako postići jednostavnost, originalnost, sveobuhvatnost, a opet fokusiranost u dostizanju ključnih ciljeva, te ambicioznost i realnost u planiranju provedbe.

Strategija razvoja obuhvaća sedam ključnih koraka koje je nužno poduzeti da bi se do 2021. postigli željeni ciljevi i rezultati.

Ilustracija: Prikaz ključnih koraka u definiciji razvoja općine

Strategija općine započinje izjavom o viziji i misiji, te ključnim vrijednostima koje su ugrađene u sva temeljna načela upravljanja. Održane radionice s članovima radnih grupa bile su ključne pri determinaciji ključnih polazišta razvoja kojemu teži općina Runovići, pri čemu su definirane vizija, misija i vrijednosti, kao ključna područja razvoja razrađena po prioritetima, sve do krajnjih aktivnosti.

Međusobna ravnoteža svih važnih čimbenika koji mogu pozitivno doprinijeti održivom rastu općine od presudne je važnosti, stoga vizija, kao i strateški ciljevi određeni ovim dokumentom prvenstveno nastoje potaknuti one aktivnosti koje su usmjerene na stvaranje poticajnih životnih uvjeta, podizanje kvalitete obrazovanja, stvaranje radnih mjesta i sprječavanje odljeva stanovništva.

5.1. Vizija, misija, vrijednosti

Vizija, misija kao i ciljevi, definirani u dokumentu strategije razvoja potiču sve aktivnosti koje su usmjerene na stvaranje radnih mjesta i sprječavanje raseljavanja, razvoj poticajnih životnih uvjeta u zajednici, kvalitetu obrazovanja, socijalnih usluga, društvene i gospodarske infrastrukture, i sl.

VIZIJA OPĆINE RUNOVIĆ 2021

Vizija se odnosi na sliku željenog gospodarsko-društvenog stanja općine Runovići u budućnosti, za otprilike 10 godina, nakon provedene donešene strategija razvoja. Vizija je slika željenog stanja u trenutku izrade strategije razvoja i ne smije biti ograničena postojećim resursima i trenutnim stanjem u Općini. Vizija odražava uzajamnu ravnotežu svih relevantnih čimbenika koji mogu pozitivno doprinijeti održivom rastu općine, koji su od velike važnosti za sve građane te ključni za unaprjeđenje postojeće kvalitete njihova života.

Vizija u perspektivi obuhvaća sve životno važne aspekte općine te pokazuje ulogu pojedinca u njezinom ostvarivanju.

VIZIJA 2021

Runovići su općina u kojoj je svakom stanovniku omogućeno zadovoljavanje egzistencijalnih, društvenih, kulturnih potreba i dostizanju suvremenih standarda života.

Slika: Vizija Runovići 2021.

MISIJA OPĆINE

MISIJA

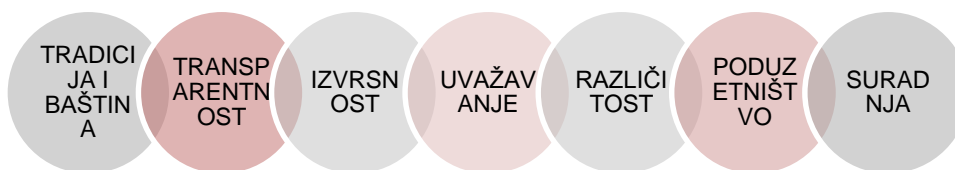
Općina Runovići učinkovitim angažmanom kontinuirano poboljšava kvalitetu života svih građana, provođenjem zacrtane strategije i odgovornim upravljanjem javnim dobrima, stvara pozitivno okruženje za razvoj gospodarstva, promiče javni dijalog i razmjenu ključnih informacija s građanima i organizacijama civilnog društva kako bi omogućila jednakopravnu participaciju svih dionika u zajednici.

Misija se bavi svrhom i razlogom postojanja općine u sadašnjosti, kao temeljnog činitelja razvoja gospodarstva i društva u cjelini. Misija odgovara na pitanja u viziji: Što je svrha općine i što bi trebala biti u budućnosti, naznačava opći smjer u kojemu se krećemo, te upućuje na razloge i vrijednosti koje ga podupiru.

Misija mora prije svega svim interesnim grupama u općini i izvan nje predstaviti poslove kojima se bavi u cilju dobrobiti cijele zajednice/ili se namjerava baviti u narednom periodu.

TEMELJNE VRIJEDNOSTI OPĆINE

Temeljne vrijednosti proizlaze iz spoznaje o tradicijskoj i kulturnoj baštini, suvremenim životnim uvjetima, gospodarskom prosperitetu, komunalnoj infrastrukturi, održivom razvoju. Šest je osnovnih vrijednosti koje su u temelju vizije i strategije razvoja Općine:

Slika: Temeljne vrijednosti općine Runovići

Osnovna zadaća djelatnika općine i načelnika:

- Provođenje strategije razvoja općine
- Provođenje strateških projekata općine
- Prostorno i urbanističko planiranje
- Uređenje naselja i komunalne djelatnosti
- Brige o djeci predškolske dobi i starijima
- Socijalnu skrb i socijalne mjere prema onima slabijeg imovinskog stanja
- Podržavanja kulturnih i sportskih inicijativa
- Podržavanje razvoja organizacija civilnog društva
- Održavanje infrastrukture

- Podržavanje gospodarskih i poduzetničkih inicijativa
- Osmišljavanje projekata od široke društvene važnosti
- Namicanje financijskih sredstava za provedbu ključnih projekata.

5.2. Strateški ciljevi, prioritete, mjere i projekti

Prije izrade strateških ciljeva definirani su glavna područja razvoja, područja u kojima se moraju događati promjene koje će načiniti pozitivne pomake u odnosu na analiziranu situaciju, zaključno sa 2021. godinom.

Ilustracija: Područja razvoja općine Runovići

Iz ključnih područja razvoja proizišla su 4 strateška cilja:

SC 1. Razvijena kvalitetna zajednica prema suvremenim životnim standardima

SC 2. Razvijeno gospodarstvo i rast životnog standarda stanovnika općine

SC 3. Razvijena komunalna, prometna i turistička infrastruktura

SC 4. Učinkovito upravljanje razvojem.

Definiranjem strateških ciljeva, definirani su prioritete, mjere, kao i strateške aktivnosti odnosno projekti, prikazani u strateškoj mapi.

Strateška mapa ciljeva

Područje	Cilj	Prioriteti / Mjere	Projekti / Aktivnosti
1. Društvena infrastruktura	CILJ 1. Razvijena društvena zajednica prema standardima suvremenog čovjeka	1.1. Održavati postojeću infrastrukturu	1.1.1. Rješavanje vlasničkih odnosa za svu društvenu infrastrukturu
		1.2. Unaprijediti postojeću infrastrukturu	1.2.1. Izrada studije izvedivosti i dokumentacije za rekonstrukciju postojeće ili izgradnju nove zgrade osnovne škole
		1.3. Razvoj usluge predškolskog odgoja	1.3.1. Analiza potreba za novim i cjelodnevnom dječjim vrtićem (preinvesticijska studija)
		1.4. Razvoj socijalnih usluga	1.4.1. Imenovanje tima i razrada nacionalnih standarda socijalnih usluga
			1.4.2. Proširenje kapaciteta Doma za starije i nemoćne u svrhu skrbi o braniteljskoj populaciji
			1.4.3. Otvaranje ureda za savjetovanje i medijaciju
		1.5. Razvoj sportskih aktivnosti	1.5.1. Unaprjeđenje sadržaja za djecu i mlade
			1.5.2. Izrada dokumentacije za nadogradnju kapaciteta kajak – kanu kluba
			1.5.3. Uređenje i obilježavanje biciklističkih staza
			1.5.4. Poticanje sportskih manifestacija, turnira
		1.6. Razvoj kulturnih aktivnosti i sadržaja	1.6.1. Obilježavanje kulturnih dobara i turističkih punktova
			1.6.2. Osmišljavanje kulturnih manifestacija, proizvoda i usluga
		1.7. Razvoj OCD-a	1.7.1. Poticanje udruživanja udruga po područjima djelatnosti
1.7.2. Poticanje radionica tradicionalnih zanata			
1.7.3. Poticanje organizacije sportskih turnira			
1.7.4. Podrška otvaranju Centra za terapijsko jahanje			
1.7.5. Poticanje razvoja kapaciteta i profesionalizacije OCD-a			
2. Gospodarstvo	CILJ 2. Razvijeno gospodarstvo i rast životnog standarda	2.1. Razvoj poduzetništva	2.1.1. Provođenje poduzetničkih olakšica i mjera
			2.1.2. Osnivanje periodičnog info punkta za poduzetnike
		2.2. Razvoj ruralnog turizma	2.2.1. Poticanje osnivanja udruge privatnih iznajmljivača
			2.2.2. Osnivanje turističke zajednice „Imota“ za područje IK, Organizacija info dana o ruralnom turizmu, Brendiranje destinacije
		2.3. Razvoj poljoprivrede	2.3.1. Poticanje osnivanja OPG-a
			2.3.2. Priprema dokumentacije za projekt prekogranične suradnje navodnjavanja polja i odvodnje - prekogranična suradnja RH i BIH
2.3.3. Savjetovanje za poljoprivredne inovacije			
3. Komunalna infrastruktura	CILJ 3. Unaprjeđenje komunalne infrastrukture	3.1. Razvoj komunalne infrastrukture	3.1.1. Izrada projektne dokumentacije za izgradnju kanalizacijske mreže
			3.1.2. Izrada projektne dokumentacije za dovršetak vodovodne mreže (Umljani - Podosoje)
		3.2. Razvoj prometne infrastrukture	3.2.1. Uknjižba nerazvrstanih cesta (50 kilometara)
			3.2.2. Priprema projekta izgradnje ceste Grude – Runovići – Slivno – Raščani
			3.2.3. Održavanje i asfaltiranje nerazvrstanih cesta
		3.3. Održavanje infrastrukture	3.3.1. Održavanje komunalne infrastrukture
			3.3.2. Održavanje poljskih putova
			3.3.3. Održavanje tradicionalnih obilježja prostora
4. Održivi razvoj	CILJ 4. Održivi razvoj općine	4.1. Očuvanje okoliša, valorizirane i očuvane prirodne i kulturne vrednote	4.1.1. Izgradnja reciklažnih dvorišta
			4.1.2. Sanacija divljih odlagališta
			4.1.3. Poticanje akcija prikupljanja otpada i edukacija stanovništva
		4.2. Širokopojasna mreža	4.2.1. Priprema dokumentacije za uvođenje širokopojasne mreže
		4.3. Upravljanje razvojem	4.2.1. Edukacija i odgovorno upravljanje

Tablica: Strateška mapa ciljeva

STRATEŠKI CILJ 1. Razvijena kvalitetna zajednica prema standardima suvremenog čovjeka

Područje	Cilj	Prioriteti / Mjere
1. Društvena infrastruktura	CILJ 1. Razvijena društvena zajednica prema standardima suvremenog čovjeka	1.1. Održavati postojeću infrastrukturu
		1.2. Unaprijediti postojeću infrastrukturu
		1.3. Razvoj usluge predškolskog odgoja
		1.4. Razvoj socijalnih usluga
		1.5. Razvoj sportskih aktivnosti
		1.6. Razvoj kulturnih aktivnosti i sadržaja
		1.7. Razvoj OCD-a

Tablica: Strateški cilj 1

Jedan od četiri glavna područja razvoja općine je područje društvenih djelatnosti, odnosno razvoj zajednice u cjelini putem ključnih sastavnica društva: obrazovanja, zdravstva, socijalne skrbi i organizacija civilnog društva, koje ukomponirane u jedinstvenu cjelinu čine kvalitetu zajednice i života u njoj.

Specifičnost općine Runovići kao prostorne razvojne cjeline u tome je što je sastavljena od ruralnih naselja koje su udaljene od velikih gradskih središta, a uočene slabosti i nedostaci u društvenim sadržajima karakteristična su za sva ruralna područja u RH.

Općina Runovići, stoga, unaprjeđenje kvalitete života vidi kroz podizanje standarda u svim društvenim segmenima, poglavito uvjetima osnovnoškolskog obrazovanja, uvođenju dodatnih usluga socijalne i zdravstvene skrbi, očuvanju i izgradnji prepoznatljivosti bogate kulturne baštine, kvalitetnijom promocijom sporta kao načina života, kao i osnaživanjem organizacija civilnog društva. Osnovica svim ovim komponentama je razvoj ljudskog kapitala koji se može izgraditi jedino kontinuiranim ulaganjem u ljude i kadrove koji su nositelji projektnih aktivnosti, prema definiranim prioritetima. Sav razvoj općine, također, u svim segmentima društvenog djelovanja mora biti usklađen s prirodom, vrednovanjem resursa za život stanovnika općine. Ostvarenjem predviđenih prioriteta ovog cilja ostvaruje se povećanje kvalitete života građana kao atraktivnog i ugodnog mjesta za život pri čemu se naglasak stavlja na povezanost javnog, društvenog i gospodarskog sektora u realizaciji uravnoteženog društvenog razvoja, temeljenog na načelima održivosti.

Stoga je kao jedan od strateških ciljeva definiran prvi strateški cilj 1. *Razvijena kvalitetna zajednica prema standardima suvremenog čovjeka (SC 1.)*, koji je podijeljen na prioritete i mjere, a putem aktivnosti i projekata biti će provediv odnosno ispunjen završno sa 2021. godinom.

Ilustracija: Strateški cilj 1

Prioritet 1.1. Održavanje postojeće infrastrukture

Aktivnost 1.1.1. Rješavanje vlasničkih odnosa za svu društvenu infrastrukturu

Svrha: Raščišćavanje imovinsko – pravnih odnosa

Rezultati: Uređeni movinsko pravni odnosi, povećanje aktive Općine,

Nositelji: Općina Runovići

Partneri: Županija

Korisnici: Stanovnici općine

Pokazatelji: Broj riješenih predmeta, vrijednost imovine

Prioritet 1.2. Unaprijeđenje postojeće infrastrukture

Aktivnost 1.2.1. Izrada studije izvedivosti i dokumentacije za rekonstrukciju postojeće ili izgradnju nove zgrade osnovne škole

Svrha: Ocjenjivanje održivosti projekta nove ili rekonstruirane škole i priprema za financiranje putem nacionalnih i EU fondova

Rezultati: Pripremljena dokumentacija, dobivena potvrda glavnog projekta, zatvaranje financijske konstrukcije projekta

Nositelji: Općina Runovići

Partneri: Županija, Ministarstvo znanosti i obrazovanja, Ministarstvo reg.razv

Korisnici: djeca školske dobi, odgojno-obrazovni djelatnici, roditelji/skrbnici

Pokazatelji: Odobren glavni projekt, zatvoreno financiranje

Prioritet 1.3. Razvoj usluge predškolskog odgoja

Na području općine postoji jedna osnovna škola i dvije područne škole, te ustanova predškolskog odgoja koja nije dostatna za potrebe općine. Težiti cilju ostvarivanja uvjeta za brigu o djeci predškolskog uzrasta kao i pružanju podrške zaposlenim roditeljima o zbrinjavanju predškolske djece.

Aktivnost 1.3.1. Analiza potreba za novim i cjelodnevnom dječjim vrtićem (preinvesticijska studija)

Svrha: ostvarenje preduvjeta za brigu o djeci predškolskog uzrasta kao i pružanju podrške zaposlenim roditeljima o zbrinjavanju predškolske djece

Rezultati: Izrađena analiza prema stvarnim mogućnostima i potrebama, zatvaranje financijske konstrukcije

Nositelji: Općina Runovići

Partneri: Županija, Ministarstvo znanosti i obrazovanja, Ministarstvo reg.razv

Korisnici: djeca školske dobi, odgojno-obrazovni djelatnici, roditelji/skrbnici

Pokazatelji: Izvedeni zaključci analize iz studije predizvedivosti

Prioritet 1.4. Jačanje kapaciteta socijalne skrbi

Socijalna skrb čini iznimno važnu društvenu infrastrukturu svake lokalne zajednice. Razvijenost kapaciteta, osmišljavanje i provođenje aktivnosti i projekata socijalne skrbi, pokazatelji su ukupne kvalitete života. Temeljne smjernice ostvarenja ovog prioriteta jesu dosegnuti europske standarde socijalne skrbi, odnosno postaviti uvjete kako bi se u zajednici osigurala usluga socijalne skrbi za svaku potrebitu osobu, prvenstveno zbog nedostatka insitucionalnih oblika takve skrbi. Pozitivna praksa omogućit će veću sigurnost kod stanovnika i sigurno će utjecati na ostanak u zajednici.

Aktivnost 1.4.1. Imenovanje tima i razrada nacionalnih standarda socijalnih usluga

Svrha: Proaktivni angažman i mobilizacija postojećeg znanja i iskustva u zajednici u području socijalne skrbi (djelatnici i stručnjaci Doma za starije i nemoćne)

Rezultati: razrada nacionalnih standarda

Nositelji: Općina Runovići, tim stručnjaka iz područja socijalnog rada

Partneri: Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku

Korisnici: Djelatnici u socijalnim službama na razini RH, krajni korisnici svih socijalnih usluga

Pokazatelji: Imenovanje radnog tima, radni materijali, razrađeni nacionalni standardi, publikacije

Aktivnost 1.4.2. Proširenje kapaciteta Doma za starije i nemoćne u svrhu skrbi o braniteljskoj populaciji ili palijativnoj skrbi

Svrha: ostvarenje preduvjeta za brigu o braniteljskoj populaciji, inventivan pristup u rješavanju problema braniteljske populacije u ustanovi koja zadovoljava tehničke uvjete za istim

Rezultati: Priprema dokumentacije i izrada glavnog projekta,

Nositelji: Općina Runovići

Partneri: Županija, Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku, Ministarstvo branitelja

Korisnici: branitelji, osobe korisnici palijativne skrbi

Pokazatelji: Donešen glavni projekt, zatvorena financijska konstrukcija, uređenje i rekonstrukcija

Aktivnost 1.4.3. Otvaranje ureda za savjetovanje i medijaciju

Svrha: ostvarenje mogućnosti za postupak alternativnog načina rješavanja sporova, u kome strane žele da sporni odnos riješe mirnim putem uz pomoć jednog ili više posrednika – medijatora u postizanju zajedničkog rješenja , prihvatljivog za obje strane

Rezultati: Centar za medijaciju za cijelu IK

Nositelji: Općina Runovići, radni tim

Partneri: Općine IK, grad Imotski, ZDŽ

Korisnici: stanovnici IK

Pokazatelji: Broj korisnika, broj predmeta, brzina rješavanja

Prioritet 1.5. Razvoj sportskih sadržaja

Sport, sportska događanja i sportske aktivnosti u zajednici imaju važnu ulogu, pogotovo u zajednicama sa slabije razvijenim kulturno-zabavnim sadržajima. Sport nema samo rekreativnu i zabavnu ulogu u društvu, već pomaže i u održavnju psihofizičkog zdravlja osobe, kao i iznimno važnu socijalnu komponentu, koja se s naprednim tehnološkim razvojem smanjuje, poglavito kod mladih ljudi. Bavljenje sportom, pogotovo ekipnim sportom, prevenira otuđivanje i sklonosti ovisnostima, te razvija važne socijalno-emocionalne aspekte ličnosti kod djece i mladih.

Potreba stanovnika općine za organiziranim sportskim sadržajima ogledava se u brojnosti sportskih udruga, pretežno nogometnim klubovima i udrugama koje se bave organizacijom nogometnih turnira. Kako bi se održala tradicija sportskih aktivnosti, nužno je osmisliti i održavati sportsku infrastrukturu, kao i dodatno razvijati navike za druge sportove.

Aktivnost 1.5.1. Unaprjeđenje sadržaja za djecu i mlade

Svrha: Pospješiti kvalitetu života kroz sportske sadržaje za djecu i mlade, uključiti ih u sport i sportsku rekreaciju što više djece i mladih, radi stvaranja široke kvalitativne osnove kao uvjeta daljnjeg napretka i očuvanja dostignute razine

Rezultati: Novi sportski sadržaji, klubovi i aktivnosti

Nositelji: Općina Runovići

Partneri: udruge, klubovi, SDŽ

Korisnici: mladi i djeca općine

Pokazatelji: broj novih i uređenih sportskih igrališta, broj manifestacija i turnira, broj projekata o sportu i zdravlju, broj korisnika sportskih sadržaja

-

Aktivnost 1.5.2. Izrada dokumentacije za nadogradnju kapaciteta kajak – kanu kluba

Svrha: Uređen kajak - kanu klub, izrada studije izvedivosti i održivosti

Nositelji: Općina Runovići, radni tim

Pokazatelji: Broj korisnika, načini financiranja

-

Aktivnost 1.5.3. Uređenje i obilježavanje biciklističkih staza / karata

Svrha: upisivanje biciklističkih staza u cilju lakšeg korištenja bicikla, radi turističke ponude i sportske rekreacije

Rezultati: Uređene biciklističke staze, upisane biciklističke karte

Nositelji: Općina Runovići

Partneri: Općine IK, TZ Imote, SDŽ, Ministarstvo regionalnog razvoja, APPRRR
Korisnici: stanovnici, turisti, sportski rekreativci
Pokazatelji: Km uređenih staza, upisane staze u biciklističke karte
-
Aktivnost 1.5.4. Poticanje sportskih manifestacija
Svrha: organizirane sportske manifestacije u cilju promocije zdravog života i unaprjeđenja sadržaja
Rezultati: Organizirani sportski turniri i manifestacije
Nositelji: Općina Runovići, sportske udruge
Partneri: Udruge
Korisnici: stanovnici
Pokazatelji: Broj manifestacija

Prioritet 1.6. Razvoj kulturnih aktivnosti i sadržaja

Premda je smještena u ruralnu sredinu, koja nema na svom mikro prostoru osnovane kulturne institucije (muzeje, kazališta, i sl), općina ipak posjeduje kulturne sadržaje. Osim objekata (crkve), spomenici, arheološki lokaliteti, u općini djeluju i kulturne udruge / društva, a na području je osnovan i jedan privatni muzej. Nadalje, na području općine djeluje nekoliko slikara i kipara.

Jedan od ključnih prioriteta razvoja je valorizacija postojećih kulturnih resursa, te njihovo korištenje u svrhu zadovoljenja potrebe lokalnog stanovništva, kao i u turističko – gospodarske svrhe.

Aktivnost 1.6.1. Obilježavanje kulturnih dobara i turističkih punktova
Svrha: Označavanje svih kulturnih dobara kako bi se pospješila njihova valorizacija, korištenje poglavito od strane turista
Rezultati: Mapa kulturnih dobara
Nositelji: Općina Runovići
Partneri: Ministarstvo kulture, TZ
Korisnici: stanovnici, turisti
Pokazatelji: Broj označenih kulturnih dobara i punktova, letci, internetski sadržaji o istome i sl.
-
Aktivnost 1.6.2. Osnivanje turističke zajednice „Imota“ za područje Imotske krajine
Svrha: Udruživanje JLS IK u cilju zajedničkih aktivnosti ka razvoju turizma
Rezultati: Razvojne aktivnosti, načini financiranja razvoja u turizmu, broj poslovnih subjekata u turizmu, prihodi od turizma usmjereni ka lokalnim potrebama
Nositelji: Općine IK
Partneri: Ministarstvo turizma, SDŽ, TZ RH
Korisnici: stanovnici, turisti, JLS, gospodarski subjekti u turizmu, ugostitelji, poljoprivrednici i sl.

Pokazatelji: Broj registriranih posjetitelja, broj implementiranih aktivnosti TZ, broj ugostitelja i gospodarskih subjekata u turizmu, prihodi od turističkih pristojbi

Prioritet 1.7. Jačanje kapaciteta organizacija civilnog društva

Razvoj organizacija civilnog društva nužan je kako bi se osiguralo ravnopravno partnerstvo između ključnih dionika razvoja. Na području općine postoje udruge koje svojim djelovanjem mogu učiniti pozitivne promjene. Međutim, uočena je potreba njihovog dodatnog razvoja, kao i osnivanje OCD-a u područjima koja nisu zastupljena, ili nije dovoljno organiziran i transparentan njihov rad. Poglavitno je važno ojačati način i sposobnosti financiranja postojećih i novih udruga izvan proračuna općine, odnosno putem EU fondova i drugih donacija.

Aktivnost 1.7.1. Poticanje udruživanja udruga po područjima djelatnosti

Svrha: Potpore djelovanju, osposobljavanju i transparentnosti rada lokalnih udruga, unaprijediti kapacitete civilnog sektora kako bi se na taj način doprinijelo povećanju efikasnosti u pripremi, donošenju i provođenju javnih politika, s krajnjim ciljem unaprjeđenja cjelokupnog razvoja zajednice

Rezultati: Ojačani kapaciteti za rast i razvoj udruga, posebno u nezastupljenim područjima, osnažen javni dijalog, dodatni sadržaji u zajednici

Nositelji: Općina Runovići, OCD

Partneri: Županija, MRRFEU

Korisnici: stanovnici,

Pokazatelji: usvojene ključne smjernice za unaprjeđenje djelovanja OCD, br. novoosnovanih udruga posebno u deficitarnim sektorima, br. osposobljenih djelatnika organizacija civilnog sektora za pripremu i provedbu projekata financiranih nacionalnim, EU i međunarodnim sredstvima, broj provedenih aktivnosti i projekata društvene uključenosti

Aktivnost 1.7.2. Poticanje radionica tradicionalnih zanata

Svrha: Oživaljavanje tradicionalnih zanata u svrhu prevencije odumiranja istih i stvaranja atraktivnih i autohtonih turističkih proizvoda

Rezultati: Provedne radionice i obučeni polaznici

Nositelji: OCD, Općina Runovići

Partneri: Ministarstvo kulture, TZ

Korisnici: stanovnici, turisti

Pokazatelji: Broj provednih radionica, broj polaznika, predmeti izrađeni

Aktivnost 1.7.3. Poticanje organizacije sportskih turnira

Svrha: organizirane sportske manifestacije u cilju promocije zdravog života i unaprjeđenje sadržaja

Rezultati: Organizirani sportski turniri

Nositelji: Općina Runovići, sportske udruge

Partneri: OCD

Korisnici: stanovnici

Pokazatelji: Broj turnira

Aktivnost 1.7.4. Podrška otvaranju Centra za terapijsko jahanje

Svrha: organizirane aktivnosti s ciljem promocije terapijskog jahanja prilagođenog osobama s posebnim potrebama, obzirom na činjenicu kako kretanja konja pospješuje ravnotežu, probavu, mišićni tonus, umanjuje spazme, opušta, te postoji potreba za takvim sadržajima za sve stanovnike IK.

Rezultati: Organiziran centar za terapijsko jahanje na području općine

Nositelji: privatne inicijative, OCD

Partneri: Općina, Udruge, Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku, APPRRR

Korisnici: stanovnici, turisti, osobe s posebnim potrebama

Pokazatelji: Broj korisnika

Aktivnost 1.7.5. Poticanje razvoja kapaciteta i profesionalizacije OCD-a

Svrha: Podrška inicijativama civilnog društva, pomoć pri organizaciji i iznalaženju načina financiranja

Rezultati: Broj OCDa, broj financiranih aktivnosti

Nositelji: Općina Runovići, OCD

Partneri: Udruge

Korisnici: stanovnici, OCDe

Pokazatelji: Financirane aktivnosti, novi OCDi, broj provedenih projekata

STRATEŠKI CILJ 2. Razvijeno gospodarstvo i rast životnog standarda

Razvijenost jedinice lokalne zajednice mjeri se indeksom razvijenosti, a bitni kriteriji koji utječu na indeks su: stopa nezaposlenosti, dohodak po stanovniku, proračunski prihodi JLS po stanovniku, opće kretanje stanovništva i stope obrazovanosti. Samim time, razvoj gospodarskih subjekata na području jedne JLS u velikoj mjeri utječe na gotovo sve kriterije, i generator je razvoja ukoliko je kao sustav funkcionalan i održiv, odnosno utječe na negativne pokazatelje ako nije.

Ilustracija: Strateški cilj 2

Uloga lokalne zajednice je podržati razvoj gospodarske djelatnosti lokalnih subjekata, te privući strane gospodarstvenike kako bi ulagali i radili na njezinom prostoru. Tako i proračun same općine ovisi o gospodarskoj aktivnosti pravnih subjekata na njenom području. Budući postoje mjere subvencija koje podržavaju razne poduzetničke projekte i gospodarske aktivnosti od strane državnih institucija, nužno je provoditi slične mjere na lokalnom nivou i na prostoru općine.

Strateški cilj 2

Područje	Cilj	Prioriteti / Mjere
2. Gospodarstvo	CILJ 2. Razvijeno gospodarstvo i rast životnog standarda	2.1. Razvoj poduzetništva
		2.2. Razvoj ruralnog turizma
		2.3. Razvoj poljoprivrede

Tablica: Strateški cilj 2

Prioritet 2.1. Poticanje razvoja poduzetništva

Razvoj poduzetništva u lokalnoj i maloj sredini kakva je Općina Runovići podrazumijeva definiranje, izgradnju i razvoj poduzetničkih zona, osnaživanje poduzetničke klime i poticanje poduzetničkih ideja sustavnom podrškom prvih poduzetničkih koraka, informiranje o načinima financiranja razvoja, olakšicama za nove ulagače, edukacijom o poslovnom planiranju, poticanjem umrežavanja lokalnih gospodarstvenika, marketinškim aktivnostima, brendiranju domaćih poduzetnika putem komunikacijskih kanala, lobiranjem na višim političkim nivoima, i sl.

Donesenim mjerama razvoja gospodarstva i strateškim projektima unaprijedit će se poduzetničko okruženje i potaknuti ulaganje i stvaranje proizvoda i usluga sa višom dodanom vrijednosti.

Aktivnost 2.1.1. Provođenje poduzetničkih olakšica i mjera

Svrha: Stvaranje infrastrukturnih preduvjeta za usmjereni razvoj poduzetništva, izgradnjom poslovnih zona stvaraju se povoljniji uvjeti za poduzetnike, što će općini dati konkurentnu prednost u odnosu na druge JLS u okruženju, zbog privlačnosti poduzetničke klime, čime se olakšava poslovanje postojećih poduzetnika i privlače novi ulagači

Rezultati: Izgraditi poslovnu infrastrukturu do nivoa razvijenijih JLS u RH

Nositelji: OCD, Općina Runovići

Partneri: lokalni poduzetnici, obrti, OPG-i, MRRFEU

Korisnici: stanovnici, turisti

Pokazatelji: Definirani novi oblici poslovne podrške, poboljšani uvjeti za razvoj novih tvrtki, korištenje EU fondova za razvoj poduzetništva i infrastrukture, razvoj IT podrške

Aktivnost 2.1.2. Osnivanje periodičnog info punkta za poduzetnike

Svrha: Podrška razvoju poduzetništva i samozapošljavanju kroz poduzetničku točku, zastupanje na županijskoj i nacionalnoj razini i lobiranje

Rezultati: Informirani poduzetnici o mogućnostima financiranja i razvoja putem fondova i subvencija

Nositelji: OCD, Općina Runovići

Partneri: MINGOP

Korisnici: lokalni poduzetnici, obrti, OPGovi

Pokazatelji: Broj informativnih radionica, obavijesti, poslovnih savjetovanja, broj projekata prijavljenih na fondove i natječaje, financijski rezultata prijava

Prioritet 2.2. Poticanje razvoja ruralnog turizma

Turizam na području općine nije razvijen, odnosno tek je u začetku, međutim svi trendovi ukazuju na to kako to može biti jedan od izvora prihoda za stanovnike, koji uz određene prilagodbe mogu dostići potrebne standarde i svoje proizvode (poljoprivredne, suvenirske) i usluge (smještajne kapacitete, ugostiteljstvo) ponuditi na ovom rastućem tržištu.

Primjeri iz prakse unazad nekoliko godina pokazuju da je razvoj ove vrste gospodarstva na području Imotske krajine moguć i poželjan, poglavito što se radi o luksuznom segmentu tržišta i vrsti potrošača čija je platežna moć neupitna. Pa ipak, i ponuda i potražnja se događaju po vrlo specifičnim uvjetima. Prije svega proizvodnja se mora temeljiti na proizvodima visoke kvalitete, autohtonosti, ekoloških karakteristika, a ponuda smještaja mora iza sebe imati marketinške aktivnosti koje će korisniku, turistu, sugerirati kako se radi o lokalnim proizvodima i uslugama iznimne kvalitete i visoke dodane vrijednosti.

U tom su pravcu predložene mjere razvoja koje se baziraju na poticanju proizvodnje, prerade i plasmana poljoprivrednih proizvoda, dok se za turistički razvoj ponuda treba graditi kroz specifične oblike ruralnog turizma i diversifikaciju ruralnih gospodarskih aktivnosti, kvaliteti usluge i širini ponude.

Aktivnost 2.2.1. Poticanje osnivanja udruge privatnih iznajmljivača

Svrha: Podrška umrežavanju udruga iznajmljivača i zastupanja njihovog interesa na regionalnom i nacionalnom nivou

Rezultati: Angažman subjekata u turizmu, samozapošljavanje i poduzetništvo u turizmu

Nositelji: Općina Runovići

Partneri: Ministarstvo turizma, TZ Imota, SDŽ

Korisnici: poslovni subjekti, poduzetnici iznajmljivači

Pokazatelji: Broj provedenih aktivnosti

Aktivnost 2.2.2. Osnivanje TZ Imota, organizacija info dana i brendiranje destinacije

Svrha: Podrška razvoju poduzetništva u turizmu oisnivanjem TZ Imota i samozapošljavanju kroz poduzetničku točku, zastupanje na županijskoj i nacionalnoj razini i lobiranje, brendiranje destinacije i kreiranje zajedničke strategije razvoja turizma IK

Rezultati: Razvojne aktivnosti, načini financiranja razvoja u turizmu, broj poslovnih subjekata u turizmu, prihodi od turizma usmjereni ka lokalnim potrebama

Nositelji: Općine IK

Partneri: Ministarstvo turizma, SDŽ, TZ RH

Korisnici: stanovnici, turisti, JLS, gospodarski subjekti u turizmu, ugostitelji, poljoprivrednici i sl.

Pokazatelji: Broj registriranih posjetitelja, broj implementiranih aktivnosti TZ, broj ugostitelja i gospodarskih subjekata u turizmu, prihodi od turističkih pristojbi

Prioritet 2.3. Razvoj poljoprivrede

Poljoprivreda je jedno od strateških područja razvoja, prvenstveno zbog veličine obradivih površina, tradicije poljodjelstva, te mogućnosti razvoja alterneativnih eko agro proizvoda. Tome u prilog ide činjenica da je turizam u razvoju, te da su turisti u ruralnom području konzumenti ovakvih proizvoda.

Aktivnost 2.3.1. Poticanje osnivanja OPG-a

Svrha: Podrška razvoju poduzetništva u turizmu oisnivanjem TZ Imota i samozapošljavanju kroz poduzetničku točku, zatupanje na županijskoj i nacionalnoj razini i lobiranje, brendiranje destinacije i kreiranje zajedničke strategije razvoja turizma IK

Rezultati: Razvojne aktivnosti, načini financiranja razvoja u turizmu, broj poslovnih subjekata u turizmu, prihodi od turizma usmjereni ka lokalnim potrebama

Nositelji: Općine IK

Partneri: Ministarstvo turizma, SDŽ, TZ RH

Korisnici: stanovnici, turisti, JLS, gospodarski subjekti u turizmu, ugostitelji, poljoprivrednici i sl.

Pokazatelji: Broj registriranih posjetitelja, broj implementiranih aktivnosti TZ, broj ugostitelja i gospodarskih subjekata u turizmu, prihodi od turističkih pristojbi

Aktivnost 2.3.2. Priprema dokumentacije za projekt prekogranične suradnje navodnjavanja polja i odvodnje - prekogranična suradnja RH i BIH

Partneri: JLS IK; SDŽ, BIH

Aktivnost 2.3.3. Savjetovanje za poljoprivredne inovacije

Svrha: Podrška razvoju alternativne poljoprivrede

Rezultati: Razvojne aktivnosti, načini financiranja razvoja u poljoprivredi

Nositelji: Općine, OPG

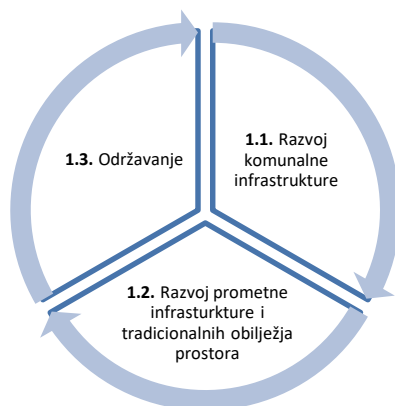
Partneri: Ministarstvo poljoprivrede, SDŽ, APPRRR

Korisnici: poljoprivrednici, OPGi

Pokazatelji: Broj implementiranih aktivnosti

STRATEŠKI CILJ 3. Unaprijeđenje komunalne infrastrukture

Razvijena infrastruktura i infrastrukturna opremljenost općine treba biti usklađena s njezinim razvojem. Temeljna svrha ove mjere je proširiti komunalnu infrastrukturnu mrežu na sve dijelove općine, razvijati kompletnu infrastrukturu s ciljem približavanja standardima razvijenih općina EU.

Ilustracija: Strateški cili 3

Cjelovito planiranje prostornog razvoja mora biti sukladno razvojnim potrebama u cilju formiranja uređenog i organiziranog ruralnog okoliša, uz osiguranje održivog razvoja i na temeljima naslijeđenih dobara. Modernizacija infrastrukture postići će se ulaganjima u nerazvrstane ceste, kvalitetnijim rješenjima sustava javne rasvjete, očuvanju tradicijskih obilježja prostora i kvalitetnim projektima korištenja obnovljivih izvora energije.

Strateški cilj 3

Područje	Cilj	Prioriteti / Mjere
3. Komunalna infrastruktura	CILJ 3. Unaprijeđenje komunalne infrastrukture	3.1. Razvoj komunalne infrastrukture
		3.2. Razvoj prometne infrastrukture
		3.3. Održavanje infrastrukture i tradicionalnih obilježja prostora

Tablica: Strateški cili 3

3.1. Razvoj komunalne infrastrukture

Aktivnost 3.1.1. Izrada projektne dokumentacije za izgradnju kanalizacijske mreže

Svrha: Unaprijeđenjem komunalne infrastrukture doseći europske standarde stanovanja i poslovanja za što je preduvjet izrada dokumentacije i rješavanje imovinsko-pravnih odnosa

Rezultati: Pripremljena dokumentacija za infrastrukturu koja je u tijeku u trenutku izrade strategije

Nositelji: Općina Runovići

Partneri: SDŽ, APPRRR, Ministarstvo prometa i veza,

Korisnici: stanovnici

Pokazatelji: Završena i kompletirana dokumentacija, Prijava na APPRR podmjeru 7.2

Aktivnost 3.1.2. Izrada projektne dokumentacije za dovršetak vodovodne mreže (Umljani - Podosoje)

Svrha: Unaprjeđenjem komunalne infrastrukture doseći europske standarde stanovanja i poslovanja za što je preduvjet izrada dokumentacije

Rezultati: Izrađena dokumentacija

Nositelji: Općina Runovići

Partneri: SDŽ, APPRRR

Korisnici: stanovnici

Pokazatelji: Završena i kompletirana dokumentacija, Prijava na APPRRR podmjeru 7.2

3.2. Razvoj prometne infrastrukture

Aktivnost 3.2.1. Uknjižba nerazvrstanih cesta (50 kilometara)

Svrha: Unaprjeđenje postojeće infrastrukture

Rezultati: Izrađena dokumentacija

Nositelji: Općina Runovići

Partneri: SDŽ, APPRRR

Korisnici: stanovnici

Pokazatelji: Završena i kompletirana dokumentacija, Prijava na APPRRR podmjeru 7.2

Aktivnost 3.2.2. Priprema projekta izgradnje ceste Grude – Runović – Slivno – Raščani

Svrha: Unaprjeđenje komunalne infrastrukture

Rezultati: Izrađena dokumentacija

Nositelji: Općina Runovići

Partneri: SDŽ, APPRRR

Korisnici: stanovnici

Pokazatelji: Završena i kompletirana dokumentacija, Prijava na APPRRR podmjeru 7.2

3.3. Održavanje infrastrukture i tradicionalnih obilježja prostora

Aktivnost 3.3.1. Održavanje komunalne infrastrukture

Svrha: Unaprjeđenjem komunalne infrastrukture doseći europske standarde stanovanja i poslovanja za što je preduvjet izrada dokumentacije

Rezultati: Izrađena dokumentacija

Nositelji: Općina Runovići

Partneri: SDŽ, APPRRR

Korisnici: stanovnici

Pokazatelji: Završena i kompletirana dokumentacija, Prijava na APPRRR podmjeru 7.2

Aktivnost 3.3.2. Održavanje poljskih putova

Nositelji: Općina

Korisnici: stanovnici IK, turisti

Aktivnost 3.3.3. Održavanje tradicionalnih obilježja prostora

Svrha: Sprječavanje gubitka karakterističnog i tradicionalnog obilježja prostora i odumiranje tradicionalne arhitekture sela. Zadovoljiti estetske, kulturne, ekološke i gospodarske funkcije sela, koje se temelje na zaštiti prirodnih i kulturnih potencijala područja s očuvanjem tipoloških značajki identiteta sela i integralnom zaštitom stambenog naslijeđa

Rezultati: Uređivanje naselja i stvaranje temelja za razvoj kvalitetne društveno/gospodarske podloge za život

Nositelji: Općina Runovići

Partneri: SDŽ, APPRRR, Ministarstvu regionalnog razvoja

Korisnici: stanovnici

Pokazatelji: Broj pripremljenih i provedenih projekata/intervencija uređenja, broj uređenih naselja, dijelova naselja, dosegnuti standardi zaštite, valorizacija tradicijske gradnje, označavanje tradicionalnih obilježja prostora.

STRATEŠKI CILJ 4. Održivi razvoj

Održivi razvoj jedan je od područja razvoja zajednice, a odnosi se na kvalitetu okruženja u kojem živimo, kvalitetu zajednice i procesa unutar nje, te očuvanosti okoliša. Unaprjeđenje kvalitete života događa se kroz podizanje svijesti svih stanovnika na svim razinama o očuvanju i prepoznatljivosti bogate prirodne i kulturne baštine.

Ilustracija: Strateški cilj 4

Područje	Cilj	Prioriteti / Mjere
3. Komunalna infrastruktura	CILJ 3. Unaprijeđenje komunalne infrastrukture	4.1. Očuvan okoliš, valorizirane i očuvane prirodne i kulturne vrednote
		34.2. Širokopojasna mreža
		4.3. Upravljanje razvojem i edukacija

Tablica: Strateški cilj 4

Prioritet 4.1. Očuvan okoliš, valorizirane i očuvane prirodne i kulturne vrednote

Prirodni resursi posebno su osjetljivi u procesu tehnološkog razvoja, stoga je neophodno osigurati njihovu trajnu zaštitu, u mjeri i na način koji dugoročno osigurava održivi razvoj. Na prostoru općine ključno je očuvati i zadržati biološku raznolikost, donijeti mjere zaštite od onečišćenja okoliša, kao i za smanjenje posljedica negativnih utjecaja na okoliš.

Aktivnost 4.1.1.	Izgradnja reciklažnih dvorišta
Aktivnost 4.1.2.	Sanacija divljih odlagališta
Aktivnost 4.1.3.	Poticanje akcija prikupljanja otpada i edukacija stanovništva
Svrha mjere:	Očuvan okoliš, unaprijeđena sanacija otpada
Nositelji:	Općina
Partneri:	Županija, Ministarstvo zaštite okoliša i en.uč. MRRFEU
Korisnici:	Lokalno stanovništvo, gospodarski subjekti
Pokazatelji:	Izgrađeno reciklažno dvorište, Uspostavljen sustav informiranja stanovništva o OIE, proveden projekt zaštite voda, broj intervencija u okoliš, mapirana područja od posebnog interesa (bioraznolikost, tekuće i pitke vode i sl.)

Prioritet 4.2. Širokopojasna mreža

Aktivnost 4.2.1.	Priprema dokumentacije za uvođenje širokopojasne mreže
Svrha:	Pripremiti projektno – tehničku dokumentaciju za uvođenje širokopojasne mreže u Imotskoj krajini.
Rezultati:	Izrađena dokumentacija
Nositelji:	Općina Runovići
Partneri:	JLS Imotske krajine, MRRFEU
Korisnici:	stanovnici
Pokazatelji:	Uvedena širokopojasna mreža

Prioritet 4.3. Upravljanje razvojem i edukacija

Održivo upravljanje prema zadanim smjernicama razvoja, učinkovitiji i transparentniji rad vodećih ljudi i djelatnika općine, rast i razvoj kadrova, uspostavljanje sustava mjerenja učinka i transparentnosti javnih programa, unaprjeđenje sustava protoka informacija i arhiviranje

Aktivnost 4.3.1.	Edukacija i odgovorno upravljanje.
Svrha mjere:	Učinkovitiji i transparentniji rad vodećih ljudi i djelatnika Općine, rast i razvoj kadrova
Cilj mjere:	Održivo upravljanje prema zadanim smjernicama razvoja
Podaktivnosti:	Jačanje kapaciteta za korištenje sredstava EU Poticanje širenja informacijskih i komunikacijskih tehnologija Kontinuirano osposobljavanje i obrazovanje kadrova Unaprjeđenje sustava protoka informacija i arhiviranje Uspostavljanje sustava mjerenja učinka i transparentnosti javnih programa
Rezultati:	Educirani kadrovi za provođenje strategije, transparentan rad općinskih djelatnika, osnaženi komunikacijski kanali
Nositelji:	Općina
Partneri:	SDŽ, konzultantske kuće
Korisnici:	Djelatnici Općine, članovi radnih timova za provedbu strategije, lokalno stanovništvo
Pokazatelji:	Broj provedenih edukacija, broj educiranih kadrova za izradu projekata, broj prijavljenih projekata na EU fondove, propisane procedure komunikacije, definirani alati komunikacije i knjiga grafičkih standarda, izrada baze podataka projekata, PR članci i objave, internet stranica, benchmarking analize, broj provedenih projekata, analize vidljivosti rada Općine, učinkovita partnerstva i rezultati lobiranja

5.3. Usklađenost sa županijskim, nacionalnim i EU strategijama

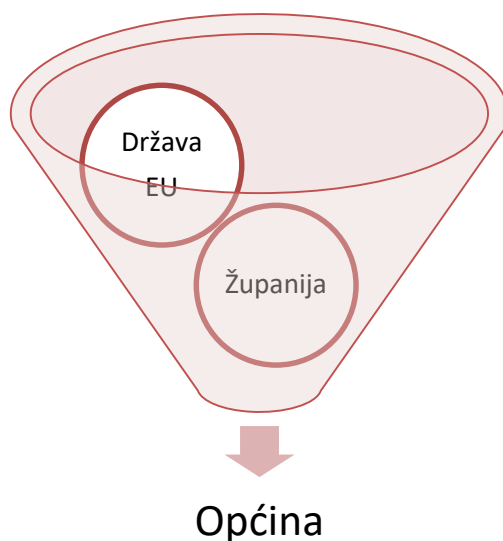
Strategija razvoja općine Runovići 2016. – 2021. temeljni je razvojni dokument općine, ali ujedno i temelj za korištenje mogućnosti financiranja projekata kroz Europske strukturne fondove. Zbog toga se Strategija razvoja općine kroz svoje prioritete, mjere i aktivnosti naslanja na strateške smjernice viših razina, što pri konkretnim provedbama dovodi do ostvarenja ciljeva na više razina.

Republika Hrvatska je s Europskom komisijom potpisala **Sporazum o partnerstvu 2014. – 2020.** ²⁵ za provođenje ESI fondova, te propisala institucionalni okvir i pripremila Operativne programe putem kojih će se provoditi programi financiranja tijekom proračunskog razdoblja Europske unije od 2014. do 2020. godine.

Strategija općine usklađena je s ciljevima i prioritetima Splitsko-dalmatinske županije, s dokumentom ROP SDŽ 2006. – 2013. koji se odnosi i na razdoblje 2017., prije nego se

²⁵ https://razvoj.gov.hr/UserDocsImages//arhiva/EU%20fondovi/Programi%20prekogranicna%202014-2020//GLAVNI%20DOKUMENT_Sporazum_o_partnerstvu_HR.pdf

izradi i usvoji novi dokument. Također su usklađeni s ciljevima i prioritetima definiranim u pojedinim strategijama na razini RH, a razrađenima u operativnim programima.

Ilustracija: Usklađenost s višim razinama

rioriteti Općine usklađeni s prioritetima i ciljevima viših razina definirani su u tablici:

Glavni prioriteti financiranja	Tematski cilj (ciljevi)/ odabrani investicijski prioriteti(IP)*	ESI fond(fondovi)
1. Konkurentnost gospodarstva	TO 1. Jačanje istraživanja, tehnološkog razvoja i inovacija / IP 1a, 1b TO2. Povećanje pristupačnosti i kvalitetna uporaba informacijskih i komunikacijskih tehnologija / IP 2a, 2c TO 3. Poboljšanje konkurentnosti malih i srednjih poduzeća, poljoprivrednog sektora (za za EPFRR) i sektora ribarstva i akvakulture (za EFPR)/ IP 3a, 3d	EFRR, EPFRR EFRR EFRR, EPFRR, EFPR
2. Zaštita okoliša i promicanje održivog korištenja resursa	TO 4. Podržavanje prelaska na gospodarstvo s niskim emisijama ugljika u svim sektorima / IP 4b, 4c, 4d TO 5. Promicanje prilagodbe klimatskim promjenama, prevencije i upravljanja rizicima / IP 5a, 5b TO 6. Očuvanje i zaštita okoliša i promicanje učinkovitosti resursa / IP 6c, 6e, 6i, 6ii, 6iii	EFRR, EPFRR, EFPR EFRR, EPFRR Kohezijski fond, EFRR, EPFRR, EFPR
3. Razvoj održivog i modernog prometa i mrežne infrastrukture	TO 7. Promicanje održivog prometa i eliminacija uskih grla u ključnim mrežnim infrastrukturnama /IP 7b, 7i, 7ii, 7iii	Kohezijski fond, EFRR

4. Sudjelovanje na tržištu rada i kvaliteta obrazovnog sustava	TO 8. Promicanje zapošljavanja i potpora mobilnosti radne snage / IP 8i, 8ii, 8vii TO 10. Investiranje u obrazovanje, vještine i cjeloživotno učenje / IP 10ii, 10iii, 10iv, 10a,	ESF, EPFRR, EFPR ESF, EFRR, EPFRR
5. Siromaštvo, nejednakost i diskriminacija	TO 9. Promicanje socijalne uključenosti i borba protiv siromaštva / IP 9i, 9iv, 9v, 9a, 9b,	ESF, EFRR, EPFRR
6. Učinkovitost javne uprave	TO 11. Poboljšanje institucionalnih kapaciteta i osiguranje djelotvorne javne uprave / IP 11i, 11ii	ES

Tablica: Usklađenost s prioritetima i ciljevima više razine

EPFRR – Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj

EFRR – Europski fond za regionalni razvoj

EFPR – Europski fond za pomorstvo i ribarstvo

Kohezijski fond

ESF – Europski socijalni fond

5.4. Baza projektnih ideja

Objedinjena lista projektnih ideja, kao i projektnih prijedloga visoke pripremljenosti naziva se „baza projektnih ideja“. Ona predstavlja pregled projektnih ideja općine Runovići u trenutku zaključenja dokumenta *Strategije razvoja Općine Runovići 2016.-2021.*, a svrha njezine izrade je učinkovito planiranje aktivnosti i praćenje provedbe definirane razvojnim smjernicama i politikama.

Analiza projekata prikazanih u bazi određuju zajedničke potrebe predlagatelja ideja, što je nužno kod definiranja i usaglašavanja razvojne strategije Općine s ključnim dionicima, prema definiranim područjima razvoja. Shodno tome, projektne ideje i već pripremljeni projekti iz baze usklađeni su sa strateškim ciljevima, prioritetima i mjerama Općine, koje su usuglasile radne skupine za izradu strategije. Na ovaj način ujedno se osigurava usklađenost projektnih ideja s dokumentima viših razina, županijske, nacionalne, EU, kao i usklađenost s operativnim programima svih relevantnih sektora.

Kako usklađenost strategija i programa ne bi bila isključivo vertikalna, vodilo se računa o tome kako je održivi rast i razvoj svake organizacije, pa tako i općine, moguć jedino ako se objedine multisektorska stajališta, te se na taj način postigne horizontalna usklađenost.

Iako se pri izradi strategije vodilo računa da su ciljevi, prioriteti i mjere postavljeni dovoljno općenito kako se pri provedbi ne bi zakinulo niti jedno razvojno područje, Strategija je i dalje dovoljno specifična i Općini Runovići daje autentičnost u njezinom razvojnom smjeru, kao i usklađenost na svim relevantnim razinama.

Projektne ideje prikupljene su kroz kontinuirani rad s radnim skupinama i izravnim kontaktiranjem predstavnika javnog, privatnog i civilnog sektora. Projektne ideje

dostavljane na standardiziranom obrascu, uključivane su u bazu projektnih ideja. Ukupno je identificirano i zaprimljeno 46 projektnih ideja, a prije uvrštavanja u bazu projekata, nužno je bilo da svaka prođe proces rangiranja, prema pripremljenosti, relevantnosti i raspoloživim financijskim kapacitetima za provedbu projekta. Dodatnom analizom projektnih ideja, u bazu su ušle samo one projektne ideje koje će se moći realizirati u ovom programskom razdoblju, te su osnova za izradu akcijskog plana Strategije.

Baza projektnih ideja nalazi se u tablici dolje, a svaka ideja označena je sa tri brojke, npr 1.3.1.2.:

- Prva brojka označava broj strateškog cilja: SC 1
- Druga brojka označava broj prioriteta/mjere strateškog cilja: SC 1., prioritet 3 = 1.3.
- Treća brojka označava broj aktivnosti/projekta/projektne ideje: broj 2. unutar strateškog cilja 1, prioriteta 3. = 1.3.2.

Područje	Cilj	Projekti
1. Društvena infrastruktura	CILJ 1. Razvijena društvena zajednica prema standardima suvremenog čovjeka	1.1.1. Rješavanje vlasničkih odnosa za svu društvenu infrastrukturu
		1.2.1. Izrada studije izvedivosti i dokumentacije za rekonstrukciju postojeće ili izgradnju nove zgrade osnovne škole
		1.3.1. Analiza potreba za novim i cjelodnevnom dječjim vrtićem (predinvesticijska studija)
		1.4.1. Imenovanje tima i razrada nacionalnih standarda socijalnih usluga
		1.4.2. Proširenje kapaciteta Doma za starije i nemoćne u svrhu skrbi o braniteljskoj populaciji
		1.4.3. Otvaranje ureda za savjetovanje i medijaciju
		1.5.1. Unaprjeđenje sadržaja za djecu i mlade
		1.5.2. Izrada dokumentacije za nadogradnju kapaciteta kajak – kanu kluba
		1.5.3. Uređenje i obilježavanje biciklističkih staza
		1.5.4. Poticanje sportskih manifestacija
		1.6.1. Obilježavanje kulturnih dobara i turističkih punktova
		1.6.2. Osnivanje turističke zajednice „Imota“ za područje Imotske krajine
		1.7.1. Poticanje udruživanja udruga po područjima djelatnosti
		1.7.2. Poticanje radionica tradicionalnih zanata
		1.7.3. Poticanje organizacije sportskih turnira
2. Gospodarstvo	CILJ 2. Razvijeno gospodarstvo i rast životnog standarda	2.1.1. Provođenje poduzetničkih olakšica i mjera
		2.1.2. Osnivanje periodičnog info punkta za poduzetnike
		2.2.1. Poticanje osnivanja udruge privatnih iznajmljivača
		2.2.2. Osnivanje TZ Imota, organizacija info dana o ruralnom turizmu, brendiranje destin
		2.3.1. Poticanje osnivanja OPG-a
		2.3.2. Priprema dokumentacije za projekt prekogranične suradnje navodnjavanja polja i odvodnje - prekogranična suradnja RH i BIH
2.3.3. Savjetovanje za poljoprivredne inovacije		

3. Komunalna infrastruktura	CILJ 3. Unaprijeđenje komunalne infrastrukture	3.1.1. Izrada projektne dokumentacije za izgradnju kanalizacijske mreže
		3.1.2. Izrada projektne dokumentacije za dovršetak vodovodne mreže (Umljani - Podosoje)
		3.2.1. Uknjižba nerazvrstanih cesta (50 kilometara)
		3.2.2. Priprema projekta izgradnje ceste Grude – Runović – Slivno – Raščani
		3.2.3. Održavanje i asfaltiranje nerazvrstanih cesta
		3.3.1. Održavanje komunalne infrastrukture
		3.3.2. Održavanje poljskih putova
		3.3.3. Održavanje tradicionalnih obilježja prostora
4. Održivi razvoj	CILJ 4. Održivi razvoj općine	4.1.1. Izgradnja reciklažnih dvorišta
		4.1.2. Sanacija divljih odlagališta
		4.1.3. Poticanje akcija prikupljanja otpada i edukacija stanovništva
		4.2.1. Priprema dokumentacije za uvođenje širokopojasne mreže
		4.2.1. Edukacija i odgovorno upravljanje

Tablica: Baza projektnih ideja

6. POKAZATELJI UČINKA STRATEGIJE

Kako bi se na kraju provedbe strategije valoriziralo njezin učinak, nužno je postaviti konkretne i mjerljive pokazatelje. Ključna područja strategije predstavljena su kroz preko 9 temeljnih pokazatelja učinka provedbe i dostizanja strateških ciljeva (4).

Dostizanjem i ostvarivanjem ciljeva do 2021. godine, ostvarit će se napredak definiran Strategijom razvoja. Pokazatelji učinka su mjere koje signaliziraju uspjeh, tako da će jasan i strukturiran skup ključnih pokazatelja omogućiti mjerenje napretka.

1. Zaustaviti migracije stanovnika
2. Zaustaviti rast nezaposlenosti i smanjiti broj nezaposlenih za min. 10 %
3. Povećati broj gospodarskih subjekata za 10 %
4. Oformiti turističku ponudu i infrastrukturu
5. Najmanje 4 infrastrukturna projekata financirati putem EU fondova
6. Osvremljen osnovnoškolski odgojno-obrazovni sustav
7. Maksimalno povećanje kapaciteta u području predškolskog odgoja (1)
8. Jačanje usluga socijalne skrbi (3)
9. Uvođenje širokopojasne mreže (1)

Društvo	Gospodarstvo
Specifični cilj 1: Razvijena kvalitetna zajednica prema standardima suvremenog čovjeka	Specifični cilj 2: Razvijeno gospodarstvo i rast životnog standarda
Prioriteti: 1.1. Održavanje postojeće infrastrukture 1.2. Unaprijeđenje postojeće infrastrukture 1.3. Razvoj usluge predškolskog odgoja 1.4. Razvoj socijalnih usluga 1.5. Razvoj sportskih aktivnosti 1.6. Razvoj kulturnih sadržaja 1.7. Razvoj OCD-a	Prioriteti: 2.1. Razvoj poduzetništva i otvaranja novih radnih mjesta 2.2. Razvoj ruralnog turizma i drugih nepoljoprivrednih djelatnosti 2.3. Razvoj poljoprivrede Ostali pokazatelji učinka:

<p>Ostali pokazatelji učinka:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Broj opremljenih i uređenih škola - Širenje usluge dječjeg vrtića - Uvođenje dodatnih usluga soc.skrbi - Razvoj dodatnih usluga DZSN - Uvođenje sportsko – rekreacijskih sadržaja i širenje kanu kluba - Uređenje sportskih igrališta - Broj sportskih i kulturnih manifestacija - Broj označenih staza i putova - Broj oznaka i kataloga - Biciklističke staze, turističke staze 	<ul style="list-style-type: none"> - Broj informativnih radionica, obavijesti, poslovnih savjetovanja, broj projekata prijavljenih na fondove i natječaje, financijski rezultata prijava - Broj novih gospodarskih subjekata porastao za 10 % - Broj poduzetnika u turizmu (100 %) - Broj novih OPG-ova - Broj registriranih posjetitelja, - Broj implementiranih aktivnosti TZ, - Broj ugostitelja i gospodarskih subjekata u turizmu, - Prihodi od turističkih poristojbi
---	---

Tablica: Pokazatelji učinka strateških ciljeva - I

Infrastruktura	Održivi razvoj
Specifični cilj 3: Razvoj infrastrukture	Specifični cilj 4. Učinkovito upravljanje razvojem
<p>Prioriteti:</p> <p>3.1. Razvoj komunalne infrastrukture</p> <p>3.2 Razvoj prometne infrastrukture</p> <p>3.3. Održavanje infrastrukture</p> <p>Ostali pokazatelji učinka:</p> <p>Modernizacija cesta, rekonstrukcija nerazvrstanih cesta, provedeni projekti vodovoda i odvodnje, broj radova zaštite tradicionalne arhitekture, broj označenih turističkih ruta, broj pripremljenih i provedenih projekata / intervencija uređenja, broj uređenih naselja, djelova naselja, dosegnuti standardi zaštite, valorizacija tradicijske gradnje, označavanje tradicionalnih obilježja prostora.</p>	<p>Prioriteti:</p> <p>4.1. Očuvan okoliš, valorizirane i očuvane prirodne i kulturne vrednote</p> <p>4.2. Širokopojasna mreža</p> <p>4.3. Upravljanje razvojem</p> <p>Ostali pokazatelji učinka:</p> <p>Završena i kompletirana dokumentacija, Prijava na fondove, uvođenje širokopojasne mreže, Broj provedenih edukacija, broj educiranih kadrova za izradu projekata, broj prijavljenih projekata na EU fondove, propisani procedure komunikacije, definirani alati komunikacije i knjiga grafičkih standarda, izrada baze podataka projekata, PR članci i objave, internet stranic, benchmarking analize, broj provedenih projekata, analize vidljivosti rada Općine, učinkovita partnerstva i rezultati lobiranja</p>

Tablica: Pokazatelji učinka strateških ciljeva - II

7. PROVEDBA STRATEGIJE

7.1. Institucionalni okvir i upravljanje

Razvoj općine je proces koji zahtjeva koordiniranost institucija u procesu provedbe Strategije razvoja općine 2016.-2021. Lokalne institucije moraju biti dobro organizirane kako bi uspjele identificirati i mobilizirati resurse, te u suradnji s različitim tijelima

državne i regionalne uprave te civilnim i privatnim sektorom izvršiti strateški plan razvoja. Smjer razvoja prema Viziji općine 2021. zahtjeva ne samo suradnju dionika u provedbi, nego i stručnost u provedbi i nadzoru provedbe predviđenih projekata.

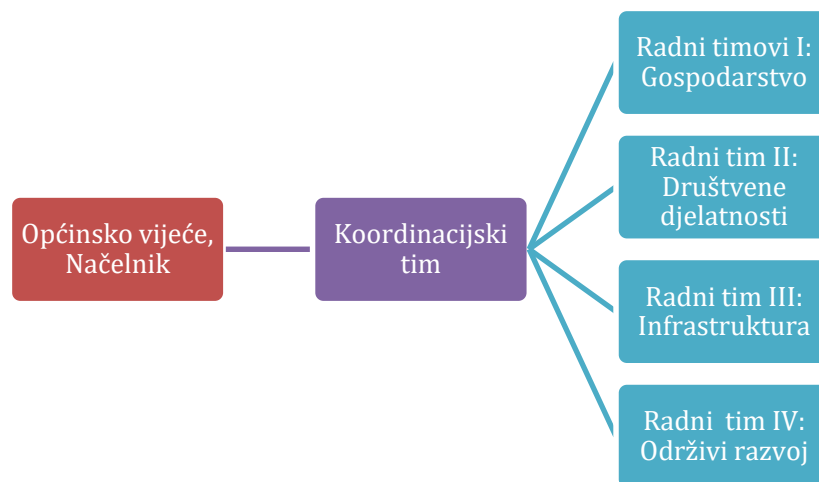
Organizacijska struktura za provedbu strategije

Strategiju razvoja općine usvaja Općinsko vijeće kao službeni dokument Općine. Općinski načelnik predstavlja Općinsko vijeće i zadužen je za provedbu strategije.

Općina na čelu s Načelnikom:

- imenuje članove koordinacijskog tima za provedbu strategije
- imenuje članove radnih timova za provedbu strategije
- osigurava resurse potrebne za provedbu strategije, prema Planu provedbe aktivnosti strategije
- usklađuje aktivnosti ostalih dionika u provedbi definiranih mjera i projekata
- provodi nadzor nad provedbom mjera i projekata
- izvještava Općinsko vijeće o provedbi Strategije.

U obavljanju tih poslova, općina će održavati redovite kontakte i suradnju s ostalim dionicima iz javnog, privatnog i civilnog sektora, a posebice s onim ustanovama i organizacijama kojima su dodijeljene uloge i odgovornosti u provedbi strategije.

Graf: Organizacijska shema za provedbu strategije

Koordinacijski i radni timovi

Kako bi se strategija provodila prema zadanom planu, potrebno je mobilizirati i koordinirati razne dionike čija je podrška neminovna u ostvarenju vizije. Kako u fazi izrade Strategije općine Runovići, tako i u njoj provedbi moraju sudjelovati *koordinacijski i radni tim*.

Zadaci *koordinacijskog tima* su: strateško usmjeravanje razvoja, odobravanje razvojnih programa, lobiranje te nadzor provedbe programa i realizacije financijskih sredstava.

Zadatak *radnih timova* je provođenje Plana provedbe aktivnosti. Za kvalitetnu provedbu strategije i izvršenje strateških planova iznimno je važno uključiti što veći broj dionika u

radne timove, jer se stvaranjem osjećaja osobne povezanosti sa Strategijom osigurava neupitna podrška i operativnost svakog dionika posebno. Provedbeno tijelo treba biti sastavljeno od osoba koje su aktivno sudjelovale na *radnim skupinama*, ali i predstavnika različitih institucija i organizacija, civilnog i privatnog sektora koji se u postizanje vizije Runovići, 2021. uključuju po prvi put u provedbenoj fazi. Koordinacijski i radni tim zaduženi su za aktivno sudjelovanje u provedbi razvoja ključnih područja Strategije te aktivno zalaganje za podršku od strane nadležnih institucija, konkretno, tijela javnog sektora.

Civilni i privatni sektor

Koordinacijski i radni tim uz podršku tijela javnog sektora regionalne i nacionalne razine omogućit će razvoj Općine prema jačanju civilnog i privatnog sektora. Civilni sektor na području Općine Runovići čine udruge različitih područja interesa, no ipak, najveći je broj sportskih udruga. Udruge su važan sudionik održivog razvoja općine jer svojim dobrovoljnim karakterom ukazuju na visoku ambicioznost i aktivnost usmjerene prema općem dobru, a takav se karakter očekuje od svih dionika u provedbi Strategije razvoja. Uz civilni se sektor ističe i privatni, koji je glavni nositelj gospodarskog razvoja kako na nacionalnoj, tako i na lokalnoj razini. Privatni je sektor pokretač poduzetništva, samim time i razvoja i unaprjeđenja društva. U konačnici, razvoj civilnog i privatnog sektora dovest će do održivog razvoja zajednice i na taj način dovesti do realizacije vizije Runovići 2021.

Analizom PEST i SWOT na radnim skupinama pri izradi strategije općine Runovići, pokazalo se da glavna prepreka održivom razvoju općine leži u manjku suradnje između političkih elita, slaboj komunikaciji ključnih dionika te manjku svijesti o mogućnostima i načinima razvoja. Iz tog je razloga potrebno inzistirati na transparentnosti rada i suradnji svih dionika razvoja na svim razinama i sektorima, budući je suradnja i sinergija ključ za postizanje vizije Runovići 2021.

Zbog društvene i gospodarske revitalizacije općine koja se mora kretati u smjeru korištenja svih postojećih resursa, poseban je naglasak u provedbi strateških prioriteta Runovića prvenstveno na razvoju turizma, poduzetničke infrastrukture, socijalne skrbi i obrazovnog sustava, te jačanju ljudskih kapaciteta. Upravo spomenute industrije jedine mogu potaknuti razvoj ostalih aspekata života u zajednici na razvoj i poticaj za ostanak i aktivan život mladih na prostoru općine Runovići.

Društvene djelatnosti	Gospodarstvo	Infrastruktura	Održivi razvoj
<p>Jedinstveni upravni odjel; Mjesni odbori; Odgojno - obrazovne ustanove; Organizacije civilnog društva; Centar za socijalnu skrb Imotski; Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje; Hrvatski zavod za zapošljavanje; Splitsko – dalmatinska županija; Ministarstvo kulture; Ministarstvo znanosti i obrazovanja; Ministarstvo turizma; Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku; Ministarstvo zdravlja;</p>	<p>Jedinstveni upravni odjel; Mjesni odbori; Lokalna akcijska grupa „Adrion“; Hrvatska gospodarska komora – Komora Split; Hrvatski zavod za zapošljavanje; Ministarstvo gospodarstva, poduzetništva i obrta; Ministarstvo poljoprivrede; Hrvatska banka za obnovu i razvoj</p>	<p>Jedinstveni upravni odjel; Mjesni odbori; Konzervatorski odjel Imotski; Zemljišno – knjižni odjel Imotski; Komunalno društvo „Čistoća Imotske krajine“; Županijska uprava za ceste; Hrvatska elektroprivreda; Hrvatske vode; Hrvatske ceste; Hrvatske šume; Fond za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost; Ministarstvo pomorstva, prometa i infrastrukture; Ministarstvo zaštite okoliša i energetike</p>	<p>Jedinstveni upravni odjel; Mjesni odbori; Poljoprivredno – savjetodavna služba Imotski; Konzervatorski odjel Imotski; Fond za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost; Ministarstvo poljoprivrede; Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju</p>

Tablica: Popis tijela javnog sektora prema područjima Strategije

7.2. Financijski okvir 2016. – 2021.

Glavni izvori financiranja provedbe Strategije razvoja općine Runovići i strateških projekata plana za razdoblje od 2016. do 2021. godine su:

- ✓ Proračun Općine
- ✓ Sredstva županije SDŽ
- ✓ Sredstva državnog proračuna, odnosno ministarstava
- ✓ Sredstva ESI (EU) fondova.

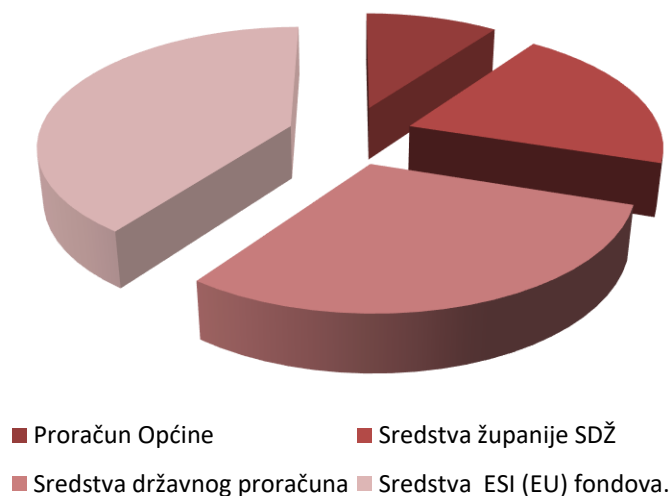
Provedivost strategije do kraja 2021., uz radne timove i ljudske potencijale, najviše će ovisiti o osiguranju financijskih sredstva potrebnih za provedbu mjera. Pribavljanje novca kao i održavanje dugoročnih izvora financiranja za lokalnu strategiju značajan je izazov budući sama lokalna razvojna strategija nije zakonska odgovornost lokalne samouprave. Jako je važna svijest političara da pruže potporu u nalaženju potrebnih resursa za provedbu strategije.

Za provedbu strateškog plana moguće je koristiti i subvencionirane kredite namijenjene jedinicama lokalne samouprave, a koji se dodjeljuju u svrhu predfinanciranja i sufinanciranja EU projekata ili sufinanciranja izgradnje infrastrukture. Neki od mogućih vanjskih izvora financiranja provedbe Strategije opisani su u tablicama u odlomku 5.3. ovog dokumenta.

Izvori financiranja

Glavni izvori financiranja provedbe Strategije razvoja općine Runović i Provedbenog plana za razdoblje od 2016. do 2021. godine, u iznosu od 13.205.000 kuna:

- ⇒ Proračun Općine 13 %
- ⇒ Sredstva županije SDŽ 17 %
- ⇒ Sredstva državnog proračuna, odnosno ministarstava 28 %
- ⇒ Sredstva ESI (EU) fondova 42 %.

Graf: Plan financiranja u postotcima

Projekti	2016	2017	2018	2019	2020	2021	proračun
1.1.1. Rješavanje vlasničkih odnosa za svu društvenu infrastrukturu							150.000
1.2.1. Izrada studije izvedivosti i dokumentacije za rekonstrukciju/izgradnju zgrade OŠ							500.000
1.3.1. Analiza potreba za novim i cjelodnevnom dječjim vrtićem (preinvesticijska studija)							75.000
1.4.1. Imenovanje tima i razrada nacionalnih standarda socijalnih usluga							50.000
1.4.2. Proširenje kapaciteta DZSN skrbi o braniteljskoj populaciji							1.500.000
1.4.3. Otvaranje ureda za savjetovanje i medijaciju							150.000
1.5.1. Unaprjeđenje sadržaja za djecu i mlade							150.000
1.5.2. Izrada dokumentacije za nadogradnju kapaciteta kajak – kanu kluba							210.000
1.5.3. Uređenje i obilježavanje biciklističkih staza							150.000
1.5.4. Poticanje sportskih manifestacija							75.000
1.6.1. Obilježavanje kulturnih dobara i turističkih punktova							120.000
1.6.2. Osnivanje turističke zajednice „Imota“ za područje Imotske krajine							150.000
1.7.1. Poticanje udruživanja udruga po područjima djelatnosti							75.000
1.7.2. Poticanje radionica tradicionalnih zanata							85.000
1.7.3. Poticanje organizacije sportskih turnira							50.000
1.7.4. Podrška otvaranju Centra za terapijsko jahanje							120.000
1.7.5. Poticanje razvoja kapaciteta i profesionalizacije OCD-a							60.000
2.1.1. Provođenje poduzetničkih olakšica i mjera							450.000
2.1.2. Osnivanje periodičnog info punkta za poduzetnike							150.000
2.2.1. Poticanje osnivanja udruge privatnih iznajmljivača							50.000
2.2.2. Osnivanje TZ Imota, organizacija info dana o ruralnom turizmu, brendiranje destin							250.000
2.3.1. Poticanje osnivanja OPG-a							120.000
2.3.2. Priprema dok.za projekt prekogr.sur.navodnj.polja i odvodnje - RH i BIH							1.250.000
2.3.3. Savjetovanje za poljoprivredne inovacije							65.000
3.1.1. Izrada projektne dokumentacije za izgradnju kanalizacijske mreže							450.000
3.1.2. Izrada projektne dokumentacije za dovršetak vodovodne mreže (Umljani - Podo)							350.000
3.2.1. Uknjižba nerazvrstanih cesta (50 kilometara)							250.000
3.2.2. Priprema projekta izgradnje ceste Grude – Runović – Slivno – Raščani							1.500.000
3.2.3. Održavanje i asfaltiranje nerazvrstanih cesta							750.000
3.3.1. Održavanje komunalne infrastrukture							750.000
3.3.2. Održavanje poljskih putova							450.000
3.3.3. Održavanje tradicionalnih obilježja prostora							120.000
4.1.1. Izgradnja reciklažnih dvorišta							1.500.000
4.1.2. Sanacija divljih odlagališta							550.000
4.1.3. Poticanje akcija prikupljanja otpada i edukacija stanovništva							130.000
4.2.1. Priprema dokumentacije za uvođenje širokopojasne mreže							250.000
4.2.1. Edukacija i odgovorno upravljanje							150.000
							13.205.000

7.3. Plan provedbe 2016. – 2021.

Projekti	2016	2017	2018	2019	2020	2021
1.1.1. Rješavanje vlasničkih odnosa za svu društvenu infrastrukturu						
1.2.1. Izrada studije izvedivosti i dokumentacije za rekonstrukciju/izgradnju OŠ						
1.3.1. Analiza potreba za novim i cjelodnevnim dječjim vrtićem (predinv. studija)						
1.4.1. Imenovanje tima i razrada nacionalnih standarda socijalnih usluga						
1.4.2. Proširenje kapaciteta DZSN skrbi o braniteljskoj populaciji						
1.4.3. Otvaranje ureda za savjetovanje i medijaciju						
1.5.1. Unaprjeđenje sadržaja za djecu i mlade						
1.5.2. Izrada dokumentacije za nadogradnju kapaciteta kajak – kanu kluba						
1.5.3. Uređenje i obilježavanje biciklističkih staza						
1.5.4. Poticanje sportskih manifestacija						
1.6.1. Obilježavanje kulturnih dobara i turističkih punktova						
1.6.2. Osnivanje turističke zajednice „Imota“ za područje Imotske krajine						
1.7.1. Poticanje udruživanja udruga po područjima djelatnosti						
1.7.2. Poticanje radionica tradicionalnih zanata						
1.7.3. Poticanje organizacije sportskih turnira						
1.7.4. Podrška otvaranju Centra za terapijsko jahanje						
1.7.5. Poticanje razvoja kapaciteta i profesionalizacije OCD-a						

Tablica: Plan provedbe (društvena infrastruktura)

Projekti	2016	2017	2018	2019	2020	2021
2.1.1. Provođenje poduzetničkih olakšica i mjera						
2.1.2. Osnivanje periodičnog info punkta za poduzetnike						
2.2.1. Poticanje osnivanja udruge privatnih iznajmljivača						
2.2.2. Osnivanje TZ Imota, org.info dana o rural.turizmu, brendiranje destin						
2.3.1. Poticanje osnivanja OPG-a						
2.3.2. Priprema dok.za projekt prekogr.sur.navodnj.polja i odvodnje - RH i BIH						
2.3.3. Savjetovanje za poljoprivredne inovacije						

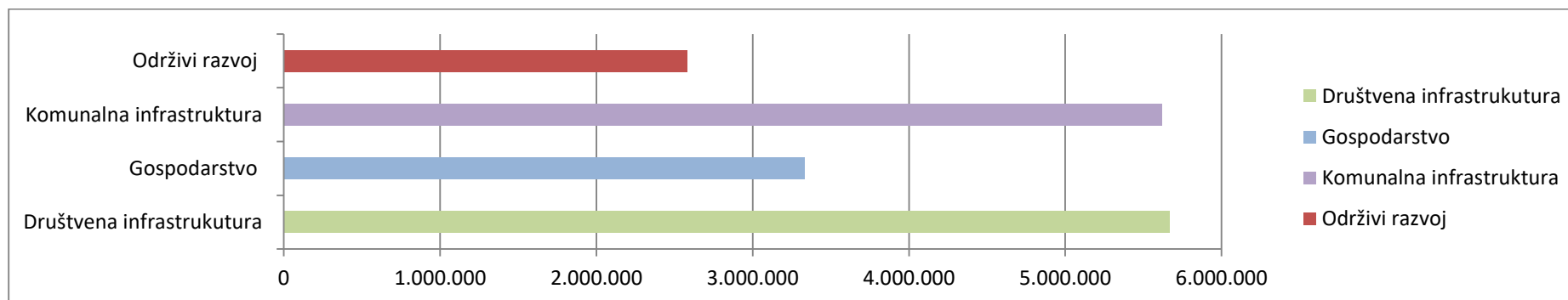
Tablica: Plan provedbe (gospodarstvo)

Projekti	2016	2017	2018	2019	2020	2021
3.1.1. Izrada projektne dokumentacije za izgradnju kanalizacijske mreže						
3.1.2. Izrada projektne dokumentacije za dovršetak vod. mreže (Umljani - Podo)						
3.2.1. Uknjižba nerazvrstanih cesta (50 kilometara)						
3.2.2. Priprema projekta izgradnje ceste Grude – Runović – Slivno – Raščani						
3.2.3. Održavanje i asfaltiranje nerazvrstanih cesta						
3.3.1. Održavanje komunalne infrastrukture						
3.3.2. Održavanje poljskih putova						
3.3.3. Održavanje tradicionalnih obilježja prostora						

Tablica: Plan provedbe (komunalna infrastruktura)

Projekti	2016	2017	2018	2019	2020	2021
4.1.1. Izgradnja reciklažnih dvorišta						
4.1.2. Sanacija divljih odlagališta						
4.1.3. Poticanje akcija prikupljanja otpada i edukacija stanovništva						
4.2.1. Priprema dokumentacije za uvođenje širokopojasne mreže						
4.2.1. Edukacija i odgovorno upravljanje						

Tablica: Plan provedbe (održivi razvoj)

Graf: Financijska zahtjevnost provedbe prema područjima

7.4. Praćenje i evaluacija, PR

Praćenje i evaluacija

Provedba strategije podrazumijeva uspostavu sustava za praćenje i vrednovanje postignutoga. Temelj za praćenje uspješnosti provedbe strategije su zadani indikatori učinka, te indikatori niže razine (materijalni i projektni) koje će trebati utvrditi detaljnim akcijskim planovima.

Praćenje provedbe pretpostavlja kontinuirano procjenjivanje strategije i njezine provedbe, odnosno provedbe svih navedenih ključnih aktivnosti i strateških projekata u odnosu na dogovoreni plan provedbe, potrebne ljudske, financijske i materijalne resurse, infrastrukturu nužnu za provedbu. Praćenje provedbe projekta osigurava koordinacijskom timu, načelniku i Općinskom vijeću, kao i svim drugim zainteresiranim stranama kontinuirane povratne informacije o provedbi.

Također, praćenje podrazumijeva da se na vrijeme identificiraju svi problemi kako bi se omogućila pravodobna prilagodba aktivnosti i projekata u odnosu na novonastale okolnosti.

Radi olakšanog praćenja provedbe strategije koristit će se formirana baza projekata, te plan provedbe prema godinama.

Definirane točke provjere osigurat će kontinuirano praćenje projektnih aktivnosti i ocjenjivanje, te izvještavanje radnih timova.

Izvještavanje i PR aktivnosti

Kako bi se omogućila uključenost svih dionika u provedbu strategije, nužno je kontinuirano izvještavanje javnosti o fazama provedbe, rezultatima, prikupljenim informacijama, odnosno o svemu što je relevantno za život svih članova zajednice.

Izvještavanje i PR aktivnosti uključuju:

- ❖ Kvartalni izvještaji koordinacijskog tima
- ❖ Godišnji izvještaji koordinacijskog tima, Općinskog vijeća i načelnika
- ❖ Najave strateških projekata
- ❖ Javne objave i pozivi za uključivanje
- ❖ Javno predstavljanje rezultata prikupljenih implementacijom projekata.

Izvještavanje i PR aktivnosti obavljat će se na jedan od načina:

- Ineternetskom stranicom Općine
- E-mailom, newsletterom,
- Javnim predstavljanjem i okupljanjem
- Javnim glasilima, medijima (TV, radio, novine, društvene mreže).

ZAKLJUČAK

Strategija razvoja kao ključni dokument razvoja na lokalnoj razini vlasništvo je svih stanovnika općine, svih pravnih i fizičkih osoba koje djeluju na ovom području. Dokument je rezultat predanog rada članova radnih skupina, obrade i analize svih relevantnih podataka, a temeljen je na suradnji i partnerstvu između ključnih dionika. Strategija sadrži niz potrebnih mjera koje su uvjet daljnjeg razvoja općine Runovići, oko kojih su se usuglasili svi sudionici u izradi Strategije, putem radnih grupa i javne rasprave, kako bi zajednički definirali razvojni smjer i strateške ciljeve.

Izrada Strategije trajala je deset (10) mjeseci i okupila je preko 30 predstavnika javnog, privatnog i civilnog sektora općine, te je kroz provedeno istraživanje ispitano mišljenje većeg broja pravnih i fizičkih osoba. Identificirano je i obrađeno 37 razvojnih aktivnosti koji su zalog budućeg razvoja općine Runovići, u područjima od osobitog interesa za sve stanovnike i dionike u zajednici.

Jedan od ključnih preduvjeta u donošenju ovog dokumenta je i spoznaja kako se tijekom izrade Strategije postigao sporazum o važnosti planiranja, te je podignuta razina svijesti o razvojnim potrebama i ograničenjima s kojima je općina suočena. U Strategiji su identificirani ključni razvojni pravci, te se uspostavila uspješna komunikacija između svih ključnih dionika. Ta činjenica poslužit će kako bi se sastavili učinkoviti provedbeni timovi za provedbu strategije.

Zaključno, krajnja svrha cijelog procesa strateškog planiranja i izrade Strategije je osigurati višu kvalitetu života za sve stanovnike općine, a to znači unaprijediti društveni život i infrastrukturu općine, podići razinu gospodarske konkurentnosti poduzetnika, očuvati okoliš, odnosno rasti prema načelima održivog razvoja. Za ostvarenje Strategije potrebno je kontinuirano i fokusirano raditi na stvaranju pozitivnog okruženja, koje će zasigurno rezultirati većom kvalitetom života u općini Runovići, smanjenjem emigracija, nezaposlenosti te stvaranjem pozitivne razvojne perspektive općine.

Najveći izazov pred općinskim vodstvom je kako da sve zacrtane ciljeve razvoja ostvare zajednički i u planiranom roku, te kako da iznađe sredstva putem državnih i EU institucija za financiranje ključnih projekata. Ukratko, najveći izazov biti će kako da planirana vizija razvoja Runovići 2021. godine postane stvarnost, implementirani projekti referenca, a dostignuti rezultati podloga za dostojanstven život svakog stanovnika općine.

DODATCI:

- A. Odluka o izradi strategije i imenovanju radnih timova
- B. Popis skraćenica
- C. Popis tablica
- D. Popis slika
- E. Popis ilustracija
- F. Popis grafova
- G. Zapisnik o zatvaranju javne rasprave i o dobivenim prijedlozima i mišljenjima

DODATAK A Odluke o izradi strategije i imenovanje radnih timova

Na temelju članka 35. Zakona o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi (N.N. br. 33/01, 60/01, 129/05, 109/07, 125/08, 36/09, 150/11, 144/12 i 19/13 – pročišćeni tekst) i članka 32. Statuta Općine Runovići (Službeni glasnik Općine Runovići, br.1/09 i 1/13), Općinsko vijeće Općine Runovići na 10. sjednici održanoj 31.03.2015. godine, donosi

ODLUKU o izradi strateškog razvojnog programa Općine Runovići

Članak 1.

Donosi se Odluka o izradi STRATEŠKOG RAZVOJNOG PROGRAMA OPĆINE RUNOVIĆI za razdoblje od 2015. do 2020. godine.

Članak 2.

STRATEŠKIM RAZVOJNIM PROGRAMOM OPĆINE Runovići utvrdit će se razvojni ciljevi usmjereni prema društveno-gospodarskom razvoju Općine Runovići.

Ciljevi koji se trebaju ostvariti STRATEŠKIM RAZVOJNIM PROGRAMOM OPĆINE RUNOVIĆI su prije svega:

- utvrđivanje lokalnih potreba, te povezivanje s regionalnim, državnim prioritetima i Europskom strategijom za pametan, održiv i uključiv rast, a što će pružiti osnovu za strateško planiranje i izradu razvojnih programa svih partnera u kojima su zastupljene interesne skupine,
- stvaranje uvjeta za osiguranje potpora u svim društveno-gospodarskim područjima, a u cilju povećanja i optimalnog korištenja razvojnog potencijala,
- stvaranju podloge za pripremu i apliciranje projekata prema EU i drugim fondovima,
- stvaranje podloge za razvoj koordinirane, sustavne i strateški usmjerene suradnje na lokalnoj, regionalnoj i državnoj razini, s partnerima iz drugih jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave iz Hrvatske i inozemstva,
- stvaranje uvjeta za razvoj sustava energetske učinkovitosti i održivo gospodarenje prirodnim resursima, te zaštitu okoliša.

Članak 3.

Ovlašćuje se Načelnik Općine Runovići za osnivanje i imenovanje članova savjetodavnih i/ili radnih tijela zaduženih za pripremu i za izradu dokumenata u skladu s ovom Odlukom.

Članak 4.

Ovlašćuje se Načelnik Općine Runovići da utvrdi prijedlog STRATEŠKOG RAZVOJNOG PROGRAMA OPĆINE RUNOVIĆI za javnu raspravu, a po njegovom dovršetku i konačni prijedlog koji će uputiti Općinskom vijeću na donošenje.

Članak 5.

Za provedbu ove Odluke zadužuje se Načelnik Općine Runovići.

Članak 6.

Sredstva za izradu STRATEŠKOG RAZVOJNOG PROGRAMA OPĆINE RUNOVIĆI osigurati će se u Proračunu Općine Runovići za 2015. godinu iz sredstava potpora ruralnom razvoju.

Članak 7.

Ova Odluka stupa na snagu danom donošenja, a ista će se objaviti u »Službenom glasniku Općine Runovići«.

REPUBLIKA HRVATSKA
SPLITSKO DALMATINSKA ŽUPANIJA
OPĆINA RUNOVIĆ
Općinsko vijeće
21261 RUNOVIĆ

KLASA : 021-05/15-01/05
URBROJ : 2129/09-03-15-01

Runović, 31. 03.2015. godine

PREDSJENIK OPĆINSKOG VIJEĆA:
Borko Babić

REPUBLIKA HRVATSKA
SPLITSKO-DALMATINSKA ŽUPANIJA
OPĆINA RUNOVIĆI

Klasa: 020-01/03-16-28

Urbroj: 2129/09-16-02

Runović, 22. travnja 2016.

Temeljem članka 46. Statuta Općine Runović (Službeni glasnik općine Runović 1/09 i 1/13) Općinski načelnik je dana 22. travnja 2016. donio

ODLUKU

o imenovanju članova radnih grupa za izradu Strategije razvoja općine Runović 2016. – 2021.

I.

Načelnik je donio odluku o imenovanju članova radnih grupa za izradu Strategije razvoja općine Runović 2016. – 2021.

II.

Radne grupe se formiraju oko četiri (4) glavna područja razvoja općine: gospodarstvo, društvene djelatnosti, komunalna infrastruktura i održivi razvoj.

III.

Članovi radnih grupa predstavljaju jedinice lokalne samouprave, organizacije civilnog društva, zajednicu i privatni sektor.

IV.

Članovi radne grupe za područje gospodarstva su:

- Ana Puljiz
- Antonija Jukić
- Nediljko Grepo
- Ivan Glavota
- Dragan Jakić
- Marija Jukić
- Perica Tucak
- Ivica Biočić
- Ivo Ždero
- Josip Lešina
- Borislav Alerić

V.

Članovi radne grupe za područje društvenih djelatnosti su:

- Ana Puljiz
- Anamarija Buljan
- Marija Bežovan
- Antonija Jukić
- Marija Jukić

- Zrinka Babić
- Ivica Biočić
- Lana Lešina
- Martina Puljiz
- Dragan Jakić
- Josip Lešina
- Borislav Alerić

VI.

Članovi radne grupe za područje komunalne infrastrukture su:

- Nediljko Grepo
- Ivan Glavota
- Ivo Ždero
- Dragan Jakić
- Ivica Biočić
- Josip Lešina
- Borislav Alerić

VII.

Članovi radne grupe za područje održivog razvoja su:

- Ivo Ždero
- Ivica Biočić
- Perica Tucak
- Ivana Puljiz
- Marina Jukić
- Josip Lešina
- Borislav Alerić

VIII.

Zadatak radnih grupa je savjetovati, predlagati i usmjeravati izradu strategije putem radnih sastanaka i radionica.

IX.

Ova Odluka stupa na snagu danom donošenja.

OPĆINSKI NAČELNIK
Josip Lešina

**REPUBLIKA HRVATSKA
SPLITSKO-DALMATINSKA ŽUPANIJA
OPĆINA RUNOVIĆI**

Klasa: 020-01/03-16-28

Urbroj: 2129/09-16-01

Runović, 22. travnja 2016.

Temeljem članka 46. Statuta Općine Runović (Službeni glasnik općine Runović 1/09 i 1/13)
Općinski načelnik dana 22. travnja 2016. donosi

**ODLUKU O IMENOVANJU ČLANOVA KOORDINACIJSKOG TIMA ZA IZRADU STRATEGIJE
RAZVOJA OPĆINE RUNOVIĆI 2016. – 2021.**

I.

Načelnik donosi odluku o imenovanju članova koordinacijskog tima za izradu Strategije razvoja općine Runović 2016. – 2021.

II.

Zadatak koordinacijskog tima je moderiranje procesa definiranja politika lokalnog razvoja, odnosno moderiranje rada radnih skupina imenovanih istog dana.

III.

Članovi koordinacijskog tima su predstavnici jedinice lokalne samouprave i stručnjaci koji su angažirani kao tehnička pomoć u izradi Strategije razvoja općine Runović 2016. – 2021.

IV.

Članovi koordinacijskog tima su:

1. Josip Lešina, Općina Runović, načelnik
2. Borislav Alerić, Općina Runović, tajnik
3. Sanda Lončar, Ars Illyrica, konzultant
4. Marija Lozo, Ars Illyrica, konzultant

V.

Odluka počinje vrijediti na dan donošenja.

OPĆINSKI NAČELNIK
Josip Lešina

DODATAK B. Popis skraćenica

A	HSLS – Hrvatska liberalna stranka	NK – nogometni klub
APPRRR – Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju	I	NKD – nacionalna klasifikacija djelatnosti
B	i dr. – i drugo	N/P – nije primjenjivo
BDP – bruto domaći proizvod	i sl- i slično	npr. - na primjer
BiH – Bosna i Hercegovina	itd – i tako dalje	O
C	IK – Imotska krajina	OŠ – osnovna škola
CGO – Centar za gospodarenje otpadom	J	OIB – osobni identifikacijski broj
D	j.d.o.o. – jednostavno društvo s ograničenom odgovornošću	OSI – osobe s invaliditetom
d. o. o. - društvo s ograničenom odgovornošću	JLS – jedinica lokalne samouprave	OPG – obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo
DSTUR – djeca s teškoćama u razvoju	JP(R)S – jedinica područne (regionalne) samouprave	OCD – organizacija civilnog društva
E	K	P
EU – Europska Unija	KF – Kohezijski fond	PRR – Program ruralnog razvoja
EK – Europska Komisija	KUD – kulturno – umjetničko društvo	PPUO – Prostorni plan uređenja općine
EFRR – Europski fond za regionalni razvoj	km - kilometar	PR – Public relations (odnosi s javnošću)
ESF – Europski socijalni fond	km2 - četvorni kilometer	S
EFPR – Europski fond za pomorstvo i ribarstvo	km3 - kubični kilometer	SDŽ – Splitsko – dalmatinska županija
G	kW – kilovat	SSS – srednja stručna sprema
g. – godina	L	SC – Strateški cilj
GW - gigavat	LAG – lokalna akcijska grupa	T
H	M	TZ – Turistička zajednica
HRK – Hrvatska kuna	MRRFEU – Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije	TS – trafostanica
Ha - hektar	mj. – mjesec	V
HDZ – Hrvatska demokratska zajednica	m2 - četvorni metar	VŠS – viša stručna sprema
HSP – Hrvatska stranka prava	m3 - kubični metar	VSS – visoka stručna sprema
HSS – Hrvatska seljačka stranka	mil. - milijun	vl. – vlasnik
	mlrd. - milijarda	Ž
	mm - milimetar	ŽRS – županijska razvojna strategija
	MW – megavat	
	N	
	NN – Narodne novine	
	Nv – nadmorska visina	

DODATAK C. Popis tablica

Tablica: Radne skupine po područjima

Tablica: Alokacija sredstava iz PRR u razdoblju 2014. – 2020.

Tablica: Nepokretna kulturna dobra od regionalnog značaja

Tablica: Broj stanovnika po godinama

Tablica: Broj stanovnika prema spolu

Tablica: Broj stanovnika prema naseljima

Tablica: Stanovnici prema dobnoj kategoriji

Tablica: Stanovništvo prema narodnosti

Tablica: Stanovništvo prema religijskoj pripadnosti

Tablica: Stanovništvo prema državljanstvu

Tablica: Stanovništvo prema razini obrazovanja

Tablica: Najčešća prezimena u općini Runovići

Tablica: Stanovništvo prema izvorima sredstava za život

Tablica: Broj kućanstava prema tipu i broju članova

Tablica: Vrste otpada na području općine Runovići

Tablica: Opći podatci o Vodovodu Imotske krajine

Tablica: Javna rasvjeta na području općine

Tablica: Pokazatelji razvijenosti općine u usporedbi sa županijskim i državnim pokazateljima

Tablica: Broj kućanstava prema korištenom poljoprivrednom zemljištu / broju stoke

Tablica: Trgovačka društva u općini Runovići

Tablica: Obrti u općini Runovići

Tablica: Obiteljska poljoprivredna gospodarstva u općini Runovići

Tablica: Proizvodno – poslovne zone prema Prostornom planu

Tablica: Radni kontingent 2011. u općini Runovići

Tablica: Nezaposleni prema trajanju nezaposlenosti po godinama

Tablica: Nezaposleni prema spolu po godinama

Tablica: Nezaposleni prema dobi po godinama

Tablica: Nezaposleni s invaliditetom prema godinama

Tablica: Nezaposleni prema razini obrazovanja po godinama

Tablica: Nezaposleni prema radnom stažu po godinama

Tablica: Osnovni podatci o Dječjem vrtiću Runović

Tablica: Osnovni podatci o OŠ Runović

Tablica: Odjeljenja u srednjim školama u Imotskom

Tablica: Udruge u Runovićima

Tablica: Sportska društva na području općine

Tablica: Osnovni podatci o Općini Runovići

Tablica: Financijski izvještaj Općine Runovići

Tablica: SWOT analiza općine Runovići – snage i slabosti

Tablica: SWOT analiza općine Runovići – mogućnosti i prijetnje

Tablica: PEST analiza općine Runovići

Tablica: Strateška mapa ciljeva

Tablica: Strateški cilj 1

Tablica: Strateški cilj 2

Tablica: Strateški cilj 3

Tablica: Strateški cilj 4

Tablica: Usklađenost s prioritetima i ciljevima više razine

Tablica: Baza projektnih ideja

Tablica: Pokazatelji učinka strateških ciljeva – I

Tablica: Pokazatelji učinka strateških ciljeva – II

Tablica: Popis tijela javnog sektora prema područjima Strategije

Tablica: Plan provedbe (društvena infrastruktura)

Tablica: Plan provedbe (gospodarstvo)

Tablica: Plan provedbe (komunalna infrastruktura)

Tablica: Plan provedbe (održivi razvoj)

DODATAK D. Popis slika*

Slika: Područje općine Runovići i susjednih JLS

Slika: Koraci / faze za izradu i provedbu strategije

Slika: Faze izrade strategije

Slika: Sastanak članova radnih skupina I

Slika: Sastanak članova radnih skupina II

Slika: Poveznica s razvojnim dokumentima višeg reda

Slika: Faze pripreme projekta

Slika: Gospodarsko – političke razine

Slika: Razglednica iz Runovića

Slika: Satelitski snimak, Položaj Splitsko – dalmatinske županije u RH

Slika: Nadmorske visine na području bivše Općine Imotski

Slika: Rijeka Vrljika, Matica, pogled s Mračaja

Slika: Fotografije bunara Radičevac

Slika: Etno detalj, Z. Slišković

Slika: Shematski prikaz organizacije gospodarenja otpadom u CGO Lećevice

Slike: Groblje kod crkve Gospe od Karmela, groblje sv. Mihovil

Slika: Koncept ruralnog turizma

Slika: Suveniri iz Runovića

Slika: OŠ Runović

Slika: Crkva Gospe od Karmela

Slika: Vratnice na crkvi Gospe od Karmela, preuzeto sa ww.smn.hr

Slika: Crkva sv. Ivana Krstitelja i crkva sv. Nikole

Slika: Kapela Gospe od Zdravlja i crkva sv. Mihovila

Slika: Crkva Presvetog Trojstva

Slika: Runovički suveniri

Slika: Fauna u rijeci Vrljici

Slika: Josip Lešina, načelnik

Slika: Izgled web stranice Općine Runovići

Slika: Grb Općine Runovići

Slika: Alati PR aktivnosti

Slika: SWOT analiza

Slika: Vizija Runovići 2021.

Slika: Misija općine Runovići

Slika: Temeljne vrijednosti općine Runovići

** Fotografije sakralnih objekata preuzete su sa službene stranice Splitsko – makarske nadbiskupije – www.smn.hr. Ostale su fotografije korištene ljubaznošću članova Udruge Runovićana u Zagrebu i drugih uvaženih Runovićana: Petar Cvitanušić, Petar Repušić, Mario Repušić, Mate Lešina, fra Nedjeljko Jukić, Sanda Lončar, Željko Buljan, Marko Biočić Buco, Zdravka Slišković, Petar Babić, Petar Tucak, Boro Alerić, Josip Lešina, i drugi.*

DODATAK E. Popis ilustracija

Ilustracija: Dionici lokalnog razvoja

Ilustracija: Područja PEST analize

Ilustracija: Vizija, misija, vrijednosti

Ilustracija: Administrativne razine

Ilustracija: PEST analiza

Ilustracija: Prikaz ključnih koraka u definiciji razvoja općine

Ilustracija: Područja razvoja općine Runovići

Ilustracija: Strateški cilj 1

Ilustracija: Strateški cilj 2

Ilustracija: Strateški cilj 3

Ilustracija: Strateški cilj 4

Ilustracija: Usklađenost s višim razinama

DODATAK F. Popis grafova

Graf: Broj stanovnika po godinama

Graf: Broj stanovnika prema spolu

Graf: Broj stanovnika prema naseljima

Graf: Stanovništvo prema državljanstvu

Graf: Stanovništvo prema razini obrazovanja

Graf: Stanovništvo prema izvorima sredstava za život

Graf: Prikaz stanovništva prema spolu, dobi i razini obrazovanja

Graf: Nezaposleni prema godinama

Graf: Nezaposleni prema spolu po godinama

Graf: Prikaz nezaposlenosti prema stupnju obrazovanja

Graf: Razine i vrste komunikacije, grupe zainteresiranih javnosti

Graf: Organizacijska shema za provedbu strategije

Graf: Plan financiranja u postotcima

Graf: Financijska zahtjevnost provedbe prema područjima

DODATAK G. Zapisnik o zatvaranju javne rasprave i o dobivenim prijedlozima i mišljenjima

Runovići, travanj 2017.

Naručitelj:

Općina Runovići
Trg fra Mije Runovića bb, 21261 Runović
OIB: 45457761971
Telefon: +385 21 849 507
Fax: +385 21 849 508
E-mail: opcina-runovici@st.t-com.hr
WEB: <http://www.runovici.hr/>

Konzultant:

Ars Illyrica d.o.o.
Karlovačka 26a, Zagreb 10020
OIB: 97710289785
MB: 2519127
IBAN PABA: HR63 2408 0021 100037491
M: +385 98 438 172
T: +385 1 6141 226
www.arsillyrica.hr
E: info@arsillyrica.hr

SADRŽAJ:

1. Predmet javnih konzultacija
2. Trajanje javnih konzultacija
3. Način provedbe javnih konzultacija
4. Popis osoba i tijela koja su bila pozvana na sudjelovanje u javnim konzultacijama
5. Popis osoba i tijela koja su se odazvala pozivu na sudjelovanje u javnim

konzultacijama

b. Popis zaprimljenih primjedbi i prijedloga uzećih u razmatranje

7. Popis odbijenih zaprimljenih primjedbi i prijedloga

8. Popis projektnih prijedloga radnog tima

1. Predmet javnih konzultacija

Predmet javnih konzultacija je Nacrt Strategije razvoja općine Runovići 2016. – 2021.

Općina Runovići, zastupana po načelniku Josipu Lešini sklopila je dana 30. travnja 2015. Ugovor o izradi **Strategije razvoja općine Runovići za razdoblje 2016. – 2021.** s tvrtkom Ars Illyrica d.o.o., zastupanoj po direktorici Sandi Lončar. Tvrtka Ars Illyrica u ožujku je predstavila Nacrt Strategije razvoja općine Runovići 2016. – 2021.

2. Trajanje javnih konzultacija

Javne konzultacije sa zainteresiranom javnošću o Nacrtu Strategije razvoja općine Runovići 2016. – 2021. provele su se od 12. ožujka 2017. do 11. travnja 2017. godine.

3. Način provedbe javnih konzultacija

Uz poziv na sudjelovanje u javnim konzultacijama, za vrijeme trajanja javnih konzultacija, na službenim stranicama općine Runovići (<http://www.runovici.hr/>) bili su dostupni sljedeći dokumenti:

A) Nacrt Strategije razvoja općine Runovići 2016. – 2021.

B) Formular za predlaganje projekata za projektnu bazu (FORM RG4)

C) Formular za iznošenje prijedloga i mišljenja na Strategiju razvoja općine Runovići (FORM RG5)

Predlaganje projekata te iznošenje prijedloga i mišljenja bilo je moguće isključivo korištenjem zadanih obrazaca, koje je popunjeno trebalo poslati na adrese koordinacijskog tima:

info@arsillyrica.hr

sanda.loncar@arsillyrica.hr

marija.lozo@asillyrpa.hr

opcina-runovici@stt.com.hr

U razmatranje se ne uzimaju nepotpisani, nerazumljivi i nečitki prijedlozi te prijedlozi dostavljeni nakon zadanog vremenskog roka.

4. Popis osoba i tijela koja su bila pozvana na sudjelovanje u javnim konzultacijama

Na sudjelovanje u javnim konzultacijama o Nacrtu Strategije razvoja općine Runovići 2016. – 2021. pozvani su svi ključni dionici:

- Članovi vijeća Općine;
- Zainteresirani građani;
- Predstavnici građanskih, kulturnih i športskih udruženja;
- Gospodarstvenici.

5. Popis osoba i tijela koja su se odazvala pozivu na sudjelovanje u javnim konzultacijama

Tijekom trajanja javnih konzultacija nitko se nije odazvao s prijedlozima na Nacrt.

6. Popis zaprimljenih primjedbi i prijedloga uzetih u razmatranje

Tijekom trajanja javnih konzultacija nisu zaprimljeni prijedlozi na Nacrt.

7. Popis odbijenih zaprimljenih primjedbi i prijedloga

Tijekom trajanja javnih konzultacija nisu zaprimljeni prijedlozi na Nacrt.

Zapisnik sastavili:
Josip Lešina
Sanda Lončar
Marija Lozo

U Runoviću, 11. travnja 2017.